

REALEXAMEN I KUMLA 1959

Foto: Gunnar Helander

KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

1959

30:e årgången

JULBLAD

Ambassy

en
populär
sko

Modell 4144

A. B. LASSE BURÉN

KUMLA

Önska en god jul

med vackra blommor!

*Vi ha Azaléor, Begonier, Cyclamen
Julstjärnor, Hyacinter, Tulpaner, Kon-
valj, Snittblommor, Blomsterkorgar
Grupper*

**BRUNOBORGS
Handelsträdgård**

Beställningar
mottagas
tacksamt

ÄBYTORP, KUMLA - Tel. 730 85

För julinköpen

rekommenderas

Anna Bergs

TAPISSERI- & KORTVARUAFFÄR

Telefon 702 06

ERIC ERICSSON

Självköp Telefon 703 98, 704 99

Stenevägen 43

**Gör
julaffärerna i**

Strömzéns
GARN- & TRIKAFFÄR

Tel. 701 96

**Allt i modern
HÄRVÅRD**

*Ansiktsbehandling, Manicure, Brudklädsel
Krona, Slöjor och Diadem uthyres*

Maggies Damfrisering

SKOLVÄGEN 4 - Tel. 706 32
(Mitt emot Posthuset)

När det gäller

Klänningstyger, Herr- och Damunderkläder, Sybehör,
Strumpor samt Handskar

vänd Eder med förtroende till

Gartzvägens
MANUFAKTURAFFÄR

Tel. 707 55

KUMLA JULBLAD

30 årg.

Utgivare: Nils Helander

1959

Här öppnas oss himmelens port

Julbetraktelse för Kumla Julblad av pastor Ivan Bjurbo

Julen med sitt gamla — men ändock så levande och glada budskap kommer till oss än en gång. Den stora högtidens traditionella och vackra yttre ram, dess melodier, ljus, stjärnor och gåvor etc., skapar helgstämning och sprider glädje i hem och hjärtan. Fattig vore dock helgen, om icke bibelns julevangelium, psalmboken och de andliga julsångerna finge bringa oss sin varma hälsning om Guds stora kärlek och himlens rika frälsningsgåva.

"Du skall giva honom namnet Jesus, ty han skall frälsa sitt folk från deras synder." Så talade Herrens ängel till Josef strax före Frälsarens födelse. "Och man skall giva honom namnet Emmanuel; det betyder Gud med oss." Detta förutsade profeten Jesaja över 700 år tidigare. Samma profet sade också: "Hans namn skall vara: Underbar i råd, Väldig Gud, Evig fader, Fridsfurste."

I vart och ett av dessa namn inneslutes en stor sanning om vår Frälsares underbara person och gärning. Namnet Emmanuel vill säga oss, att den människa, som mottager honom, sätter sin förtröstan till honom och lever i och för honom, har gemenskap med Gud.

"Gud med oss." I Emmanuel äga vi således

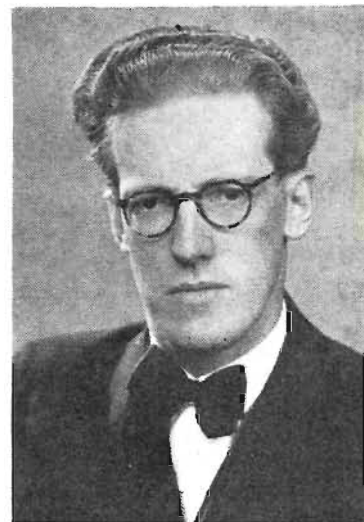
En återupprättad gemenskap med Gud.

Våra första föräldrar föllo i frestarens snara. I det sköna Eden, Guds och människornas paradys, inträffade då en tragedi, som med skäl kan betecknas som katastrofens katastrof; människorna förlorade sitt barnaskap hos Gud. En slussport av nöd och lidande öppnades. Och ingen människa har uppstått, som kunnat stänga den porten och istället för denna öppna en port mot himlen. Men i tidens fullbordan sände Gud sin Son — Emmanuel, Jesus Kristus. "Han fullgjorde, vad vi borde och blev vår rättfärdighet." Mottag honom i ditt hjärta, tro på honom och lev för honom. Då öppnas himmelens port för din själ. Du blir ett Guds barn, en himmelrikets arvinge. Frid och sällhet blir din arvedel.

Men betänk, att detta är en för oss människor alldeles

Oförtjänt gemenskap.

"Gud med oss" — med tonvikt på oss; oss jordens och stoftets barn, i oss själva syndiga, fattiga, hjälplösa.

Universums skapare och uppehållare, Gud den allsvåldige, den helige och rättfärdige, som tronar på keruberna i härlighetens värld, är med oss, ja, bor ibland oss. Underbara hemlighet och verklighet!

Det måste vara

En rik gemenskap.

Tänk att ha himmelens Gud, den allsmäktige och barmhärtige, inte bara vid sin sida utan boende i sitt hjärta! Vilket ljus, vilken frid! Huru stora möjligheter öppna sig ej genom denna nåd; vilka vidder av hjälp, kraft och salighet.

Någon frågar: "Känner du och ser du beständigt, att Gud är med dig?" Nej, icke alltid. Stundom "döljer för pilgrim trött solen sitt sken". Men då minner mig ordet om, att min gemenskap med Gud är i första hand.

En trosgemenskap.

Gud har sagt i sitt ord, att han är med mig, om jag tror på Emmanuel, även om min väg skulle gå genom nöd och trångmål, där jag icke alltid kan förstå den Allvises ledning. Guds löfte må då vara nog för min själ. Om jag håller Löftesgivaren för trofast, skall han stå vid min sida och bo i mitt hjärta. Han kan aldrig svika. Icke ens i döden upphör han att vara mig när, ty genom Emmanuel äger jag

En evig gemenskap

med Gud. "Jorden, som törnen bär, är ej mitt hem." "Blott en afton bor jag här." Jordelivet är en kort förberedelse för himmelen och evigheten.

Har du mottagit Emmanuel, Guds ousägligt rika gåva, då äger du ett härligt framtidshopp. Varom inte, mottag honom nu i fridfull juletid, då du inom kort skall över-skrida gränsen till ett nytt okänt år. Då får du uppleva

EN GOD JUL och ETT GOTT NYTT ÅR!

HUR KUMLA KYRKA BYGGDES

ETT BIDRAG TILL KYRKANS BYGGNADSHISTORIA

AV HENNING JULIN, STOCKHOLM

Kumla kyrkas läge omedelbart invid en livligt trafikerad landsväg gjorde att kyrkan, när den var ny, lockade många förbifarande främlingar till besök.

Ur prostinnan *Schultz'* i Grythyttan dagbok från en långfärd i juni—juli 1848 skall här återgivas följande:

”Vägen från Hällefors togs över Greksåsar, Nora, Örebro och Säbylund till Kumla, vars kyrka beskrives som en prydnad för alla landskyrkor, och Gud, vad den är vacker, ett sådant härligt tempel.”

Även sockenborna gävo uttryck åt sin beundran över kyrkans skönhet.

Den kände sångaren, stiftaren av sångsällskapet *Orphei drängar*, kyrkoherden i Vintrosa *Jonas Widén*, född i Vissberga i Kumla 1829 och bror till riksdagsmannen *Erik Olsson* i Sännersta och således farbror till landshövdingen *Johan Widén*, skrev år 1857 i sin doktorsavhandling, vilken hade till ämne *Om Kumla socken i Nerike* bl. a. följande:

”I sitt nuvarande skick är kyrkan vacker — troligen den vackraste landskyrkan i Sverige — rymlig och ljudfull.”

Om sockenbornas offervilja och frikostighet till sitt tempels förmån vittnar också den av ordföranden i byggnadsdirektionen, kyrkoherden och professorn *Carl Eric Kjellin* upprättade gåvoförteckning, som avslutar hans beskrivning över kyrkobyggnadsföretaget åren 1828—36 och som här återgives i sammandrag. Den nya, dyrbara predikstolen, skänkt av änkegrevinnan *Gustava Fredrika Lewenhaupt*, född von Essen, på Säbylund.

Två större kristalljuskronor på Stora gången och en något mindre vid södra ingångsporten samt en dopfunt av porfyr, av samma givare.

Ett nytt, broderat kalk-kläde i sin låda, skänkt av fröken *Charlotta Lewenhaupt*, Säbylund.

Båda nummertavlorna med förgyllda ramar samt draperiet å de små läktare — de s. k. logerna — å ömse sidor av altaret, av ljusblått cambrik med fransar, skänkta från Säbylund.

Altaret, dess bord och beklädnad, ett dyrbart altartäcke av cramoisie-sammet med brodering och guldfransar. Bokpall på altarbordet ävenledes med dylik sammet överdragen och guldtofsar, samt ett stort förgyllt kors med törnekronan och ett nedhängande försilvrat draperi, föreställande sveplakanet; korset stående på ett bronzerat segment av en glob jämte 2ne större alldeles lika klädda pallar för knäfallande vid altaret, och duken för altarprästen; skänkt av Herr Regementskommissarien *Conrad Adlers*; dessutom all sandsten till byggnaden, dock uppbruten av församlingen.

Tvänne sjuarmade metalljusstakar eller s. k. kandelabrar, stående å ömse sidor av korset på de å var sin sida om altaret anbrakta postamenter, skänkta av nämndemännen *Jonas Jönsson* i Mossby, *Lars Larsson* i Södra Sanna och *Blacksta byamän*.

En ordinär kristalljuskrona med 8 pipor vid norra kyrkodörren, förärad av pastor *C. E. Kjellin*.

En ljuskrona under stora läktaren, skänkt av friherre *Fleetwood* å Tynninge.

En åttkantig lykta i vapenhuset vid västra ingången, förärad av hemmansägaren *Olof Olsson* d. ä. i *Wissberga*.

Hela uppsatsen till båda nummertavlorna av siffror, arbetade av stadig mässing och fernissade. Skänkta av *S. M. Adjunkten*, herr *G. H. Hultman* och skolmästaren herr *Lars Lithell*.

Det par pryddliga järngrindar, som efter ritning av herr rådmannen och byggmästaren *Lundmark*, blivit förfärdigade och tillstänga västra kyrkogårdsporten, skänkta av herr komminister *Jon Ekendahl*.

Det par dylika järngrindar vid södra kyrkogårdsporten, givna av Kumla byamän efter hemmansdelarna i Kumla by, utgörande med prästgården 6 mantal.

Ett par järngrindar, skänkta från Säbylund och aptrerade till den norra kyrkogårdsporten i likhet med de förut nämnda.

Ett par försilvrade altar-armljusstakar, vardera med tvänne pipor, skänkta — eller egentligen summan, för vilken de blevo för kyrkans räkning av regementskommissarien *Adlers* köpta — av *Fylsta byamän*. Dessa stakar bortstulos emellertid vid en inbrottsstöld år 1852.

Uppsättningen åren 1916 och 1919 av tvänne större, åt församlingen av grosshandlaren och kyrkovården *P. J. Carlsson* och av direktören *A. G. Andersson* förärade metalljuskronor för Stora gången nödvändiggjorde efter hand viss omplacering av några av kyrkans äldre ljuskronor.

Om kyrkans klockor

Kyrkans nuvarande tvänne klockor äro desamma, som år 1828 togos ned från sina platser i den gamla då rivna stenstapeln, ursprungligen av vissa skäl att döma en kastal i bygdeförsvarets tjänst.

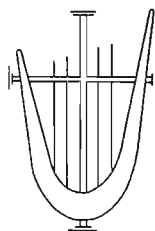
Inledningsvis nu några ord till dessa klockors historia. Under kungsringningen 1792 efter *Gustaf III* sprack storklockan och omgöts samma år hos klockgjutare *Olof Kiulander* i Örebro. För samklangens skull omgöts då även den mindre klockan.

KUMLA MUSIKAFFÄR

Hagendalsvägen 14 - Telefon 710 08 - Postgiro 36 71 61

Specialavdelning för grammofonskivor
(med postorderförsäljning)

PIANON — marknadens förnämsta märken

Allt inom branschen

Reparationer, uthyrningar

Undervisningskurser
för ett flertal
instrument

Stora klockan
gjuten år 1813

Lilla klockan
gjuten år 1792

Av ett sockenstämmoprotokoll år 1812 framgår, att genom oskicklig ringning storklockan ånyo blivit obrukbar och i behov av omgjutning. Åt majoren friherre Nils Silfverschöld på Säbylund anförtroddes att i saken verkställa undersökning och utredning. I december 1812 träffades överenskommelse mellan församlingen och "gelbgjutaränkan Kiulander, Örebro" om klockans omgjutning.

På hösten 1813 beslöt församlingen att till förekommande av att klockorna genom för stark ringning skulle ånyo bli skadade, märken skulle uppsättas till den höjd ringning finge ske. För överträdelse skulle pliktas 1 rdr banko, varav hälften skulle tillfalla kyrkan och hälften kyrkovaktaren, som över varje ringning skulle ha noggrann tillsyn.

Arbetet med klockstolarnas upptimring i det nya kyrkornet synes av räkenskaperna att döma ha under mediet av 1830-talet varit anförtrott åt Olof Svensson i Björka.

Om klockornas inskrifter

På stora klockans norra hälft läses:

Då Länet Förestods Af
Friherre S. Löfvenskiöld
Stiftet
Af Doktor I. A. Tingstadius
Församlingen Af Fr. M. Franzén
Omgöts denna Klocka
genom Friherre Nils Silfverschölds omsorg
i Örebro 1813
hos B. C. Kiulander.

Bären fram Herranom hans namns äro
och kommer i hans gårdar!

Den stund skall komma i hvilken alle
de i grifternas äro, skola höra hans röst.

Bristfällig lagning av "gjutsår" på några ställen i klockans yta har medfört att en del ord, särskilt i dessa bibelspråk, kunnat tydas endast med ledning av kännedom om sammanhanget med de tydliga orden.

Inskrift på stora klockans södra hälft

FRACTA ET MUTA FUI NUNC COELUM STRINGO REFECTA
CONTRITOS ANIMOS GRATIA SIC RENOVAT
DUM VOCO TEMPLA PATENT PROPERA MOX AUFUGIT
HORA
MOX PLANGAM TIBI DUM SOLA SEPULCRA PATENT.

Eller i svensk tolkning:

Krossad jag varit och stum, nu förnyad mot himlen jag
ljuder.

Sålunda nåden också förkrossade själar upprättar.
Tempelportar sig öppna, ack, skynda, snart tiden flyr
undan.

Snart vid din öppnade grav ljuder min sorgesång.

Hör, Herren än sin nåd Dig bjuder,
Se, templets portar öppna sig!
Kanske härnäst, då klockan ljuder,
Upplåtes grafven blott för Dig.

Som synes, är denna vers med ett par obetydliga ändringar början av Franzéns sammanringningspsalm, nr 205 i vår nuvarande psalmbok. F. var vid tiden i fråga kyrkoherde i Kumla.

Allt för JULBORDET! Nu utökat sortiment av specerier, konserver, delikatesser m. m.

men alltjämt som specialitet: förstklassiga
charkuterivaror från
egna fabriker

Lithells FÖR GOD MAT

Frans Michael Franzén
1772—1847

Efter en målning av J. G. Sandberg 1823.
Svenska Porträttarkivet.

Lilla klockan

Runt klockans krön står på det smala bandet mellan rundstavarna följande:

Saliga äro de som kallade äro til lamsens brölop.
Upp. b. 19: 9.

På klockans södra hälft står vidare följande att läsa:
Ära vare Gud i höjden!

Anammer ordet med saktmodighet som i Eder plantadt är, men varer ordets gjörare och icke allenast hörare bedragandes Eder sielfva. Men then ther skådar uti frihetenes fulkomliga lag, och blifver ther uti, och är icke en glömsker hörare, utan en gjörare, then samme varder salig uti sin gierning.

Jac.: 1 v. 21, 22, 25.

Lilla klockans norra hälft har följande inskrifter:

Under Konung Gustaf Adolph IVdes minderårighet, och Hertig Carls af Södermanland förmyndare regering, samt de styresmän för länet, stiftet och pastoratet, som på den större klockan* äro nämnde blef ock denna på Kumla Kyrkas bekostnad år 1792 omguten af Olof Kiu-lander i Örebro.

Wäger 7 skepp: 5 L. 8 M.

ANTIQVIS QVONDAM MONACHIS NOIA (NOVA?) PULSA
METALLO

IAM NOVA KUMBLENSI SERVIO FUSA GREGI
MOLE MINOR VERUM SONITU CONCORDE SORORI
CONCINO CONCORDES VOS COLITOTE DEUM.

* Här avses den storklocka, som göts 1792 och omgöts 1813.

Eller i svensk tolkning:

Fordom en gång som ny för de gamla munkar* jag ringdes.

Nygestaltad min malm tjänar nu Kumla hjord.
Mindre i vikt men i endräktigt ljud med min syster
sjunger jag liksom hon: Endräktigt dyrken er Gud!

* År 1792 trodde man alltså — väsentligen påverkad av den till medeltiden förlagda romantiska folkvisan om *Skön Elisif* — att man i den gamla och murade klockstapeln vid Kumla kyrka skulle se rester av ett munkkloster, i visan kallat *Kumlabo*.

I sin 1946 utgivna Kumla kyrkas räkenskapsbok 1421—1590 har dr *J. L.:son Samzelius* fäst uppmärksamheten vid, att *Richard Bergström* — sin tids främste kännare på folkdiktningens område — år 1877 obarmhärtigt avslöjat att Elisifs visa är ett falsarium år 1732 av en i romantiska ting förfaren prästman J. G. H.

Myten om ett kloster vid Kumla kyrka i Närke torde därmed få anses definitivt avlivad.

Den i Kumla födde teologie doktorn och lektorn Ivar Alm i Motala har godhetsfullt verkställt tolkningen till svenska av de latinska styckena i klockornas inskrifter. Kyrkovaktmästaren i Kumla Thore Gustafsson har tjänstvilligt underkastat sig mödan att uppe i tornet skriva av klockornas flerstädes svårtillgängliga och stundom svårtydda inskrifter. Båda tackas varmt.

Juleklockor

*Juleklockor, ringen! Ring er melodi!
Ring om frid på jorden, frid och harmoni!
Ring om Gudasonen, som i juletid
Nalkas vår jord med sitt ljus och sin frid!*

*Juleklockor än en gång skall ringa på vår jord,
Än en gång skall världen höra änglasångens ord.
Över sargad mänsklighet skall sången tona klar
Om frid så underbar.*

*Juleklockor, ringen! Ring om nådens år,
Nådens år för världen, som i bävan står.
Ring om frälsningsundret uti Betlehem!
Säg, att den vilsne kan nu hitta hem!*

*Juleklockor, ringen! Ring som aldrig förr,
Så att mänskligheten öppnar hjärtats dörr,
Öppnar för sin Konung, Frälsare och vän,
Öppnar för Jesus, som nalkas igen.*

LYDIA LITHELL

RADIO **TV**
och

Fullständig service under ansvar
RING! VI HÄMTAR!

GRUNDIG och PHILIPS m. fl. märken av högsta kvalité garanterar bästa välljud och bild - Bil- och reseradio - Bandspelare m. m.

KUMLA RADIO & TV
KÖPMANGATAN 1 - TEL. 705 91

ÅSBRO—HALLSBERG—KUMLA

En morgontur skildrad av Hugo Ericsson

Solen stack upp som ett gult klot nere vid Skåle. Lätta dimslöjor svävade över Tisarens vatten, och när solstrålarna svängde om bland slöjorna spelade morgonens färgsymfoni ut för fullt.

En and kväkte i vassen, högt under himlen för "himlaget" berg- och dalbana i en vid cirkel och blandade sitt egendomliga vingljud med storspovens triumffanfar. Ur varje buske och snår ljuder småfågelnas ljuvliga röster. Snart är kören fulltonig, och utanför den stora vassruggen patrullerar svanhanen, ty det är snart tre veckor sedan honan tog det stora boet i besittning för årets häckningsförsök.

Men vi har inte tid med fågelskådande i dag. Det är vardagsmorgon och jobbet kallar.

Vi är tidigt ute. Tänker ta det lugnt och se oss omkring under färden ned till staden på slätten.

När vi går till boden efter mopeden kommer ett lätt vinddrag. Det för med sig ett atomsmått stoft, som välbehagligt killar i näsan. Jag vet nog varifrån det kommer. I hörnet av Oskars tomt står en liten hägg. Det är hennes första blomningsdag. Det är hon som killar.

Motorn knattrar. Jag åker ur hagen och får en skymt av Åsbrokajen, där några båtar sakta vaggar i morgondyningen. Raksträcka. Gas. Då slår det om till rött, och larmklockorna ljuder vid järnvägsövergången.

En historia på gott och ont det där. Driftsäkerheten tycks inte vara så över sig. En väntan på både tio och femton minuter är inte helt ovanlig. Kunde det inte räcka med stopptecken och rött ljus. Är det nödvändigt att bullra så ohejdat.

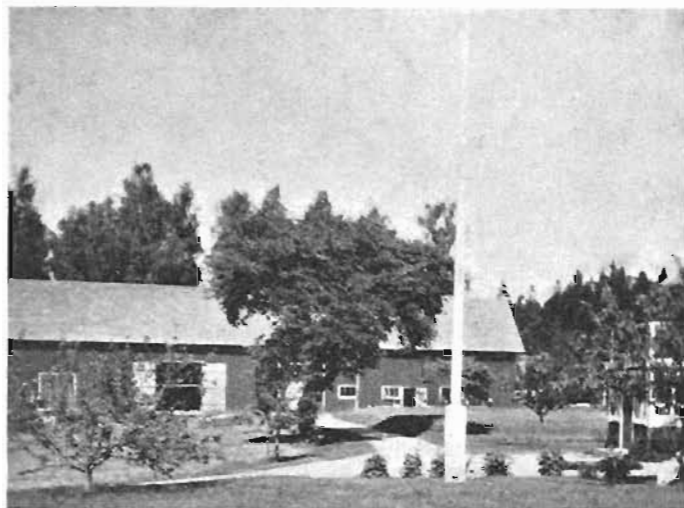
Jag svänger in till stationen för att få någon att träta på, men blir snäll så snart den röda tegelbyggnaden drar till sig blicken. Det gör den alltid, ofelbart, som en magnet. Var finns det någon märkligare järnvägsbyggnad här i landet. Någon vars tegel kan berätta så spontant om spännande ting, som teglet i Åsbrostationen. Sida upp och sida ned, sten för sten, kan man läsa om djärva män, som slet hårt men trodde på framtiden och satsade på den. Men förtog sig tydligen, ty när de byggde stationshuset av uteslutande utskottstegel stod nog konkursen helt nära — om den inte redan var ett faktum.

Nu står byggnaden som ett ståtligt minnesmärke över äktsvensk enskild företagsamhet och smusslar till oss en hälsning från de svenska järnvägarnas pionjärtid omkring 1880.

Snälla SJ, låt stationshuset i Åsbro vara orört — utvändigt.

Nu har morgonhumöret med ens blivit prima, så vi fortsätter vår avbrutna färd.

Vid riksåttan visar vi till vänster och stannar intill det gula strecket. Jo, vi skall över viadukten och bort

Klevet

till vägskälet, för därtill finns något verkligt stiligt. Se på skylten där. Naturskyddsföreningens märke. Vi slänger huvudet så långt bakåt det kan komma och ser upp i den ståtliga tallens girvuxna krona.

Du, här vid vägskälet var det på sin tid galgbacke. Måntro nån av tallarna dugde, kanske den här. Hållfasta grenar finns det åtminstone. Den sista avrättningen här ägde rum i början på 1800-talet. En dräng längre bort i socknen hade tagit livet av någon.

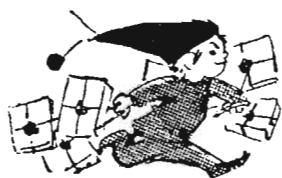
Så vänder vi mopederna och gasar på.

Till vänster märker vi den gamla vägen med dess vackra bro över ån. Viadukten, som för över både ån och järnvägen, är också en fin sak med sin luftiga, smäckra konstruktion. Men varför anses det så naturligt att denna liksom alla andra viadukter på landsbygden, skall sakna ytbehandling. Numera finns det betongfärg i många olika kulörer, kunde inte den komma till klatschig användning vid varje införlivande med betongsaker i den svenska landskapsbilden. Därför behövdes det ingen betongfärgbyrådirektör.

Tänk sej detta spanin i en varm ljusbrun ton och pelarna klargula. Skulle det inte göra varje människa litet gladare, och dessutom bli en välbehövlig motvikt till det fulaste men ändå nödvändigaste i landskapet — kraftledningarna. Väl representerade på Åsbroslätten.

Snart snurrar vi uppför den första backen och kommer in på mon. Solen strilar in mellan tallarna, trollar med skuggor och dagrar, får en att strypa gasen och rulla sakta och varligt. Skogen är som allra vackrast så här tidigt om morgonen. Raka, fria stammar med soleld i

PRESENTEN åt *Henne* . . .

Vi ha goda tips
för klappar åt
hela familjen

VALJ DEN HOS

Tel. 799 30

Köpingskyrkan, Hallsberg

barken, blågrå lavmatta på marken, då och då vingfladder från skogens pajas eller någon annan färgglad pippi. Ibland står en långtradare på någon av de sju P-platserna mellan Åsbro och Tomta, medan föraren sover i godan ro.

Här framme till höger ha vi en annan galbacke, strax sydväst om Blåberga. Där är Kumla härads avrättningsplats. Den kom till användning sista gången den 30 oktober 1858, då en kvinna avrättades för mord. Tyvärr visade det sig senare att den avrättade var helt oskyldig — men det var så dags då...

Förr var det brukligt, att när en vägfarande passerade en sådan plats skulle en pinne kastas upp på en redan försvarlig hög. Självt har jag gjort det många gånger den tiden man gick till fots eller trampade cykelvägen fram. På det viset band man de osaligas andar kvar på platsen och fick dem inte skumpandes efter på färden.

Återigen tar vi av till vänster. Följer en stig bort till Tripphultsjön. Kallt och friskt vatten. Fin badstrand. Det påstås att sjön har bifurkation med ett avlopp till ån mellan Tibon och Åsasjön och ett ut mot Tälle. Här sjön två avlopp är den ensam om det här i trakten. Många anser, att Finnkällan har med sjöns avlopp att göra. Vore högst intressant att slänga i några kilo fluorescin så skulle den saken snart klarläggas.

Finnkällans svala skugga hör inte till morgonens program, så vi puttrar tillbaka till åttan. Vi stannar överst på Klevsbacken. Här nedanför rumsterar människan radikalt om i naturen. Om någon tid kommer vägbanan och sträckningen att helt förändras, och en järnväg att korsa över vägen. Klaffar det då för fotarna får de bilder med bilar och tåg mot en bakgrund av slätt med det vita Hidingsta i bakgrunden.

Förunderligt snabbt sker övergången från skogslandet till slättlandet. Man åker bara utför backen och har med ens en vid slätt framför sig. Fälten rullar i mjuka dy-

ningar. Vi stannar till på den sista P-platsen före sexan och låter ögonen få en hälsokur. De trivs med den okomplicerade linjeföringen i det närkingska slättlandet. En rullstensås, där bebyggelsen klängt sig fast i klasar, en kulle på slätten med en ensam gård, men just här har gårdarna även makat sig intill skogskanten.

Långt i fjärran står det liksom ett svampmoln efter en bombkrevad, det hänger vid synranden och matas underifrån. Du vare både välsignad och förbannad. Ditt namn är Kvarntorp.

Nu får vi snart annat att tänka på. Vi skall in på sexan. Morgonen är lugn och fridfull, och allt går bra. Eljest kan man här få se de mest underliga exempel på obefintligheten av ett psykologiskt körkortsprov. (När ni läser detta i jul är väl sedan länge den nya trafikkarusellen tagen i bruk! Vi få hoppas, att den skall vara väl genomtänkt, med kraftigt reducerade olycksrisker.)

När vi klarat Tomtabacken stryper vi gasen, ty hade vår herre tänkt sig det tjugonde århundradets motorism hade han nog begävat människan med andra ögon. Sådana som kameleonternas. Vi behövde dem nu: ett på vägen och det andra på rangerbangården. Där finns ofta så mycket roligt att kika på. Cirkus Altenburg, Holms Tivoli, maskiner, trähus, virkeslaster, yttong, tegel, massor av bilar och mycket, mycket annat, och så båtar då och då om våren. Då tar man risken och kikar med båda ögonen, för se båtar det är i alla fall ett strå skönare leksaker än bilar.

50-km tavla. Hallsbergs köping.

O, så du har förändrat dig under några år. Jag tänker då inte i första hand på de många nya stora husen. De gör varken från eller till. Nej jag tänker på en liten tämligen obetydlig byggnad som gav ditt ansikte en ny make up — kapellet, församlingskyrkan, utsökt inplacerad i stadsbilden, och med en sober skönhet som hedrar köpingsborna.

Grenadjärstenen, Sannahed

Köp julgotterna i

KÅGES KONFEKTHÖRNA Pomona

Hagendalsvägen 4

Allt i konfektyrer och frukt. Glace till middagar och fester
Beställningar till tel. 711 90

Men varför samlas ni inte på kyrkvallen och med en mun ropar: "Vi vill ha en annan rondell!" Ty den ni har kommer ni tydligen aldrig till rätta med. Ni alla som skall cykla eller mopeda från centrum och över viadukten, ni vet hur det är, och en dag kommer en långträdare och stjalper hela sin last i huvut på er, där ni står och väntar på infart.

Ritningen till den rondellen är nog ett måndagsarbete.

Eljest börjar köpingens huvudgata bli synnerligen representativ, med många nya och fina hus.

Överst på viadukten över stockholmsbanan stannar vi till för ett ögonblick. Både till höger och vänster se vi ut över ett präktigt slättland. Gammal sjöbotten. Ja, ibland om våren kan Rala-ängarna ge oss en reminiscens från den tid, då där fortfarande var sjö.

Hallsbergs- och Kumla-bygdens första människor kom väl — liksom vi nu — dragande fram överst på den torra åsen. På ömse sidor fanns det fisk- och fågelrika sjöar.

Egentligen måste det ha varit en egendomlig syn, när ännu de sista resterna av den en gång så stora Ancylus-sjön lät åsen och kullarna sticka upp som en skärgård ur vattnet. Och när människorna byggde Närkes kanske ståtligaste fornminne — de fyra domarringarna vid Norrby — hade kullarna och åsen hyst människor i långa tider.

Vi stannar till vid de där domarringarna. Inte lång stund, ty man har ingen möjlighet att få kontakt med det förgångna, när nutiden så hutlöst och pietetslöst trängt på och gjort platsen till den tristaste i socknen.

Vi lämnar den beklämmande synen bakom oss och rullar till gladare och mera upplyftande synintryck. Närmast blir det Prins Eugéns förnämt enkla, behagfullt placerade husarsten. Jag var där när den avtäcktes, men minns blott hur en sprättig löjtnant bar sig åt då han fotograferade sin mycket förtjusande flickvän. Han höll den då högst moderna bälgkameran med briljantsökare

Kumla by, en idyll i socknen

i högra handen med tummen mot avtryckaren. Dirigerade med vänstra kardan flickan till lämpligt läge och avstånd. Intog enskild ställning, med den kameraförsedda högra handen väl sträckt efter sidan, och tryckte av. Inte fick han något med av flickan på den rutan, inte. Synd, så fin pudding, som det var.

Nu vindar vi upp vatten ur källan bakom minnesstenen, släcker törsten och funderar på, om det inte trots allt fattas tre vägmärken mellan Åsbro och Kumla. Inte för det jag är förtjust i vägmärken, och skulle jag få välja mellan den fria farten och de många vägmärkena eller inga märken och en fart som svarade mot det, skulle jag obetingat välja det sista. Men de tre märken som fattas skulle jag ändå vilja ha på plats. Ett här, ett vid Klevsbacken och ett vid Blacksta. Ett märke, som visserligen inte är med i Kungl. Maj:ts kungörelse angående vägmärken m. m. men som ändå finns litet här och var i landet. De flesta jag sett har varit runda med vit botten och svart bård och texten: DRICKSVATTEN. Ofta både efterlängtade och välsignade.

Nu tar vi vattenpavan i handen och snurrar gladeligen förbi både motorstadion, som sover på sina lagrar i väntan på en ny era, och vägskrappegubbar men stannar invid grusgropen till höger. Alldeles intill under vitstammiga björkar finns det bänkar och bord. En av de där små, små detaljerna som gör en ögonförsedd vägfarande så belåten, att man ovillkorligen måste säga: Tack, tack. Så sitter man där och ser in i en tall- och granskog på andra sidan vägen och tycker att tiden rullat undan alldeles för fort, sedan man var med och planterade den skogen. Då var det hårda tider för landet, med arbetslöshet och nödhjälpsarbeten. Och ingen kunde väl ana att Sannahed åter en gång skulle bli en militär övningsplats. Så blev det dock. Men under de år som gått sedan dess har ett vackert och välbyggt villasamhälle vuxit upp just på den plats, där tusentals soldater svurit och svettats, skrattat och supit och plaskat i lervällingen.

Blacksta

Sparlån FÖRDUBBLAR KONTANTERNA

Nu kortare spartid, bara 10 månader.

Spara lägst 50 kr, högst 200 kr per månad.

Låna lika mycket utan borgen som Ni sparar.

Välkommen in för närmare upplysningar.

SKANDINAVISKA BANKEN

K U M L A

I samhället ligger hembygdsgården och lockar till jämförelse. Inte för att oja sig över de gångna generationernas livsbetingelser, snarare tvärtom, ty hur högröstat vi än må framhäva de miserabla förhållanden under vilka vi tvingas framläpa vårt eländiga liv, så är det ändå en himmelsvid skillnad mellan förr och nu. På andra sidan vägen ligger den gamla officerspaviljongen, nu en trevlig skola, där endast kanonen framför huvudingången minner om fornstora dar.

Litit längre bort på höger hand har vi den andra minnesstenen om Sannaheds militära storhet. Trots sitt centrala läge och pompösa utförande är den mindre attraktiv än husarstenen. En minnesvård med sitt konstaterande av faktum, skäligen fantasilös, men på sätt och vis betecknande: Fotfolket har alltid varit det militäras styvbarn.

Vi far vidare, och när trädridån till vänster drar undan får vi den första ordentliga utblicken mot Kumla stad. Orätt påstå den imponerar. En räcka hus i Prästgårdsskogens bostadsområde, vattentornen, några skorsstenar — det är allt. Inget att stanna inför, i synnerhet som det redan bortom nästa vägkrök måste bli ett längre uppehåll, ty där bor backsippan, som vid den här tiden av året är det största undret på det närmaste milet kring Kumla. Numera är blomman fridlyst, men det tycks inte hindra en del mindre nogräknade människor att plocka blommorna, ja t. o. m. att gräva upp dem. Skall det visa sig omöjligt, att rädda denna sköna blomma åt framtiden. Skall den försvinna liksom guckuskon i Kilsbergen? Backsippans specialisering till grusåsarna gör den ytterligt ömtålig. Den går inte att plantera in i en trädgård och den tål inte beskattning. Den som vill ha blomman i sin trädgård skall skaffa den genom plantskolorna. De få platser inom Kumla socken, där backsippan växer i sin naturliga miljö måste få vara ifred, om ej den nedre gränsen för blommans existens snart skall överskridas. Vilda och primitiva folk kan förklara ett föremål vad som helst tabu, och så fingrar ingen på det i onödan. Gud give att det kunde förekomma även hos oss: *Tabu, tabu för backsippan inom Kumla socken.*

Vi ha dröjt oss länge kvar hos den sköna backsippan och får sno på för att hinna till jobbet i tid. Men i Blacksta måste vi ändå stanna upp en stund, ty har man ögonen med sig när man rullar över backkrönet blir man inte lottlös. Se bara de gedigna, stilrena byggnaderna av stor skönhet och mycket intresse, där allmogekonsten lämnat många vackra spår.

Nedanföör backen vid ån har det blivit trevligare sedan stans avlopp vändes om och reningsverket kom till. Har ingen gjort det förut, så gör jag det nu: lyfter på kepsen och bugar mig djupt i beundran för de familjer som i många år härdade ut att bo i åns närhet. Det är något som går utanpå det mesta av det som kallas kärlek till hemmet. Finns det medaljer för sådant, borde de ha dubletter i flera omgångar. Nu kan man faktiskt stanna så länge, att man hinner hämta upp och provsmaka en bågare vatten ur den fina källan intill! Källan, där stan så småningom skall tappa av en mängd sekundliter och pumpa in i vattenledningsnätet.

KUMLABYGDEN

Forntid - Nutid - Framtid

Redigerad av Jonas L:son Samzelius

Band I: FORHISTORISK NATUR

Av Josef Eklund, Arvid Bergdahl och Sten Florin

Band II: FORHISTORISK KULTUR

Av Sune Lindqvist och Lars Hellberg

Utkommer under 1960

Pris: Halvklotband 40 kr; Helklotband 45 kr

PRESENTKORT I DOHLWITZ BOKHANDEL

En lämplig julklapp!

Gästgivargården vid vägskalet håller inte öppet så här tidigt i detta halvsekels början, men väl i förra. Eljest kunde man med fördel ha tagit in där och styrkt sig och samlat luft för den tirad, som nödvändigt måste rinna ur käften när man passerar Kungskullen.

Men, låt gå, Kungskullen är spolierad och kan aldrig återfås. Den bit som finns kvar kommer säkert att bevaras och därmed dess särpräglade flora med många rara saker. För övrigt är det väl så, att den kommit till nytta.

Nu rullar vi in i Kumla stad, beredda till dagens arbete. Tro för all del inte, att det som här har blivit omnämnt skulle vara det enda se- och vetvärda mellan Åsbro och Kumla, då tar ni fel. Där finns många små saker som redan är — tabu.

Holmströms Linnemagasin

Specialaffär för linnevaror och sängkläder

K U M L A
Tel. 710 25

Kvalitetsvaror till låga priser

Ö R E B R O
Tel. 11 40 35

Från gamla albumblad

FEM KUSINER LARS

Lars Romell
professor
född i Hagaby 1854
död i Stockholm 1927

Lars Persson
lantbrukare
född i Sånnersta 1869
död 1937

Lars Jonsson
lantbrukare
född i Vallersta 1872
död 1895

Lars Larsson
lantbrukare
född i Rala 1874
död 1947

Lars Persson
lantbrukare
född i Rösavi 1886

KUMLAMINNEN

VII. Minnen från 1909 års arbetskonflikt

I år är det jämnt 50 år sedan storstrejken utbröt. Rättare benämning torde vara storlockouten, eftersom strejken måste betraktas såsom en försvarsåtgärd från de organiserade arbetarnas sida.

Även om Kumla, i stort sett, icke hade någon större känning av den stora konflikten, då såväl arbetsgivare som arbetare vid skofabrikerna ännu stod utanför sina resp. organisationer, kan det dock måhända ha sitt berättigande att i Kumla Julblad med några ord erinra om detta 50-årsminne.

Om man bortser från en visserligen liten men rätt livaktig socialdemokratisk ungdomsklubb, var en skoarbetarfackförening den enda arbetareorganisationen på orten. Den omfattade ett 30-tal arbetare vid ett par, tre mindre skofabriker. Dessa arbetare ansåg sig i arbetarsolidaritetsens namn pliktiga att hörsamma den mening till försvarsstrid, som utgick från den fackliga huvudorganisationen.

Då arbetet vid de större skofabrikerna även under konflikten fortgick ungefär som vanligt, hade man i Kumla just ingen känning av konflikten, i varje fall icke förrän även landets typografer nedlade arbetet, och ortstidningarna sålunda icke kunde utkomma i vanlig ordning. För att hålla allmänheten informerad, framförallt om konfliktens gång, utgavs av strejkledningen i Stockholm tidningen "Svaret". Denna tidning såldes, med skri-

varen av dessa rader såsom huvudkommissionär, i en rätt stor upplaga i Kumla och var, under den tid typograferna strejkade, den enda tidning som mera regelbundet utkom. Jag har fortfarande alla nummer av "Svaret" förvarade och upplivar då och då gamla minnen genom att bläddra i de slitna tidningarna.

Storstrejken, som utbröt den 4 augusti sedan upprepade lockoutproklamationer under juli månad utfärdats av arbetsgivarnas organisationer, blev ett kännbart nederlag för arbetareparten. Antalet medlemmar i de fackliga organisationerna reducerades betydligt. Man hade emellertid på båda sidor en stridslinje tillgodogjort sig erfarenheter, som betytt mycket då det gällt att bilägga konflikthanledningarna under de följande 50 åren.

Vad Kumla beträffar kom deltagandet i konflikten, av olika anledningar, att "rinna ut i sanden". Och vad värre var, även det lilla frö till organisation bland ortens skofabriksarbetare som tillkom ett par år före konflikten gick samma väg, vilket i sin tur hade till följd att den år 1908 genomförda femprocentiga förbättringen av lönerna vid de mindre skofabrikerna återtog. Den genomfördes dock på nytt, sedan fackföreningen reorganiserats i slutet av år 1910. Den nya fackföreningen tog sedan som sin förnämsta uppgift att få arbetarna vid de större skofabrikerna att ansluta sig till organisationen. Denna uppgift kostade mycket arbete men som så småningom medförde resultat, dock först år 1917 — alltså mitt under det första världskriget — sedan uppgörelse träffats mellan de organiserade arbetsgivarna och fackförbundet om en mindre kompensation för den dyrtid som följde i världskrigets spår. Men detta sistnämnda är en helt annan historia.

O. L. Gillberg

KANSKE VI KAN LÖSA

Julklappsproblemen!

PRAKTISKA SAKER

SPORTARTIKLAR - VERKTYG

LESAKER - HOBBY-ARTIKLAR

SVÄRDS
fjärnhandel

Julklappar
som passar alla!

ODENGATAN 11

Telefon 700 67, 714 33

Kumla och Kumlabor i litteraturen

Av TAGE TAPPER

Litteraturhistorikerna av facket har länge varit roade av att identifiera "diktens städer". Örebro och Västerås har fått dela på äran från Hjalmar Bergmans Vadköping; Härnösand är Ludvig Nordströms Öbacka; Vänersborg är Birger Sjöbergs Lilla Paris; Strängnäs är Berit Spongs Sjövinkel osv.

Utan att vara litteraturo doktor, kan man i amatör-mässig anspråkslöshet undersöka om inte även Kumla och Kumla-borna finnes representerade i skönlitteraturen. Undertecknad har under någon tid intresserat sig för detta spörsmål och vill här nedan presentera Kumla sådant det framställes i *skönlitteraturen*. Att göra en genomgång av facklitteraturen i samma syftemål är minst sagt en femårsplan som skrivaren gärna överlåter åt någon annan mera kvalificerad person med möjlighet att utge en större bokkatalog.

Vilken är vår första litteratur, och när nämnes första gången en Kumlabo? Ja, vår äldsta svenska "litteratur", om denna benämning får användas, är runstenarna. En sådan finns i Vesta i Kumla socken och dess text har av professor Sven B. F. Jansson uttytts till: "— — — reste sten denna efter Ärnbjörn, maken sin". Ett första namn — kvinnan som reste stenen — är utplånat under århundradenas lopp. Men Ärnbjörn hette han, den första namngivna Kumlabon vars namn bevarats på ett sandstensblock ända sedan 10-hundratalet.

Under medeltiden skrevs inte många svenska böcker och näppeligen någon skönlitteratur. Det kan dock nämnas att i Kumla skrevs en räkenskapsbok för kyrkan och i utgåvan som ombesörjdes av Kumla-sonen Jonas Samzelius citerar vi en vers ur "Elisifs visa":

De färdas så fram i fullo godt mak
Til Kumlabo Klöster de rida,
De budo Herr Hugo i Klösteret war,
Han vill dem tilsammans via.

Denna visa ansågs länge medeltida men avslöjades under 1800-talet som en — i sig själv utmärkt — förfälskning av Johan Gustaf Hallman. Dessförinnan hade den givit upphov till mycket kanstoperier om "Kumlabo kloster", som en del ville förlägga till Hörsta, medan andra ansåg att Kumlaboda var en felskrivning för Ramundeboda.

Samzelius citerar också efter Johannes Bureus i en uppsats i Till hembygden 1949 en vers från en medeltida kyrkklocka i Kumla kyrka om Tyrgils, Kumlas eget skyddshelgon:

På Kumla klocka i Nerike står
Ecclesiae tuvtor Tirgille funde precatus
ut presens status sit Christo fine beatus
den kalla de Sancte Tyrgils, har der fordom warit en
kyrkewerd.

"— reste sten denna efter Ärnbjörn, maken sin"

Runsten vid Vesta i Kumla, rest på tiohundratalet och tolkad av professor Sven B. F. Jansson.

Tolkat av Samzelius:

O Tyrgils, kyrkans beskyddare, utgjut böner att det närvarande tillståndet må vara välsignat i Kristus intill änden.

Vid slutet av medeltiden är det Engelbrekt, som är den stora gestalten i Sveriges och inte minst Närkes historia. Han passerade Kumla flera gånger på sina färder genom mellansverige och C. Georg Starbäck har i sin roman Engelbrekt Engelbrektsson, som utkom på 1860-talet skildrat ett av dessa tillfällen. Det handlar om väpnaren Belgsting på hans vandring från Västergötland och upp till Örebro.

Just i soluppgången den 3 maj på morgonen kom han fram söder om Ekeby mosse och gick emot den ås, som öster om mossen sträcker sig i nordlig riktning från Kumla ända fram till Örebro. På denna ås gick vägen norrut, och i den tidiga morgonstunden vågade sig Belgsting fram på denna, hvarifrån han hade en vidsträckt utsigt öfver landet rundt omkring. Norrut såg han Mosås kyrka och österut Mosjön. Han närmade sig stranden av denna, för att se till, om han der kunde finna en båt, enär han i annat fall hade att välja på den farliga vandringen utefter den nämnde åsen eller också att kringgå Ekeby mosse och vester om denna nalkas Örebro.

Med fasta steg gick han åter över åsen och nedåt Ekeby, för att därifrån över Täby hinna Örebro.

SUNDBERG & OLSONS
FOTO GRAFISKA

KUMLA - Tel. 708 44

BRUDPAR-
PORTRÄTT-
GRUPP-
SERIE-
FÖDELSEDAGS-

Foto

Vi rekommendera vår populära **PORTRÄTTSERIE**

Femtonhundralet har mig veterligen inte efterlämnat något spår i skönlitteraturen om Kumla och sextonhundralet efterlämnar främst berättelserna om den predikande prästdottern Margareta från Kumla, som slutade med att hon på kung Gustaf II Adolfs order kastades i fängelse på Örebro slott.

Sjuttonhundralets största skald heter Carl Mikael Bellman och han har inte bara skrivit om Fiskartorpet, Djurgården och Haga utan även om Närke. Han umgicks med herrskapet på Tjälvesta och i ett brev till Schyttes på Tjälvesta den 2 oktober 1792 finnes en dikt som skildrar resan från Tjälvesta till Stockholm ur vilken vi citerar versen om Kumla:

ifrån Tjälvestad man for
och till Blackstad sent anlände.
Där tyvärr oss alla hände,
att vi miste våra skor.
Måste således skorna låna
av de arma hästarna
och — mesericordia —
stulta fram med bara tårna.

På den tiden blev man tydligen av med skor i Kumla; senare har det ju blivit tvärtom att många människor fått sina skor just från Kumla.

Blacksta gästgivaregård — belägen efter den gamla Eriksgatan — var ett av alla resande frekventerat ställe. Det omtalas ofta, men här skall citeras en dikt av prosen E. J. Andersson i Hallsberg, kallad Kungsskjutsen:

Men där på vägen, — dit min blick nu förs —
i ständig brokig växling livet rörs.
Där ser jag mången sina färder fara,
båd' hög och låg, en blandad mänskoscara.

Den stora allfarvägen löper där
pulsådern, som från landets hjärta bär.
Där böljar fram en våg från stora världen
med dämpat sorl från bullret och från flården
och all den ävlan, som därute bor
bland tidens barn men här ej märks så stor.
Jag mången färdeman där finner vandra,
kramhandlar'n, gesäll'n och många andra.

Och skjutsar rulla, enbet eller par,
en färdas sakta, fort en annan far.
Där ilar diligensen på sin stråt
med resande och post vid hornets lät.

Där ses en rankig hållskjuts framåt hasta
från Blacksta, där den en stund fått rasta,
och där man ser ett ståtligt ekipage
en herrgårdsskjuts, som här har sin passage
och se nu reser kungen själv där fram,
se där går "kungsskjuts" i ett moln av damm,
och folket hurrar och sin glädje visar,
blott bygdens pälle ej den resan prisar.

Så bröt då 1800-talet in och vem skall man då tala om, om inte Frans Mikael Franzén, vår stora skald. Malla Silfverstolpe — som mest är känd för sina litterära salonger i Uppsala med Geijer och andra stora samtida — skildrar efter ett besök på Säbylund följande i sina memoarer från år 1816:

Vid Kumla, en halv mil från Säbylund, bodde den älskvärda familjen Franzén, anförd av dennes andra hustru, den behagliga Sophia Wester. Den äldsta dottern Rosina spelade harpa, målade och skrev vers, Henriette deklamerade etc. Dessa familjer hade det kärt tillsammans och mycket roligt. En tidning, kallad "Mera sådant", utgävo de gemensamt, prydd med små poemer av Fran-

zén och Grafström. Gustaf Lewenhaupt, då han bredvid den sköna Rosina spelade gitarr och sjöng: *Elle était là*.

Efter Martin Lundqvists Kulturglimtar från Kumla i gångna tider citerar vi ur Örebro-Karolinaren november 1952:

Man har talat om detta som ett glädjens hemvist men också som en snillenas akademi. Dit kom nämligen som gäster utom Tegnér även Wallin, Geijer, Atterbom och makarna Lenngren, vilka senare sägas ha varit särskilt efterlängade. Det var kort sagt en stor del av det dåtida Sveriges andliga elit. Bernhard Elis Malmström, vilken som gosse flera år åtnjöt huld och skydd i det vidhjärtade Franzénska hemmet, talar som vuxen om "herdetjället i Kumla, sångens och skönhetsens hem".

Och Grafström, Franzéns måg, har skildrat Franzéns egna reaktioner vid ankomsten till Kumla:

"— — — vid min ditkomst förnyades min glädje över det trevliga hemmet. Den var så mycket större, som den delades av min hustru och mina barn. Dessa begynte dansa omkring det präktiga kastanjeträdet, som stod mitt på gården och nyss slagit ut några av sina stora vita blommor. Ett mörkt åskmoln hade svävat över nejden då vi nalkas prästgården; det var skingrat och himmelen klar då vi inträdde."

Den stora hängbjörken vid inkörsgården, fruktträdgården och parken därinvid med sina i flera rader planterade träd — alla dessa den lantliga prästgårdens behag intogo honom.

Som framgår av dessa citat umgicks Franzén med familjen på Säbylund och en kvinna som han beundrade mycket var Charlotta Elisabet Silfverskiöld f. von Essen till vilken han den 3 januari 1822 skrev en liten dikt ur vilken vi här citerar en strof:

Det bodde en fru i Mosjögård
den frun mände alla berömma.
Hon hade om många en huldrik vård;
en enda hon ville förglömma.
Besvär och bekymmer hon lät henne ha,
och bjöd henne tyst sina plågor fördrå.
Vem var det? Hon själv; mot sig alléna
så hård, hon ville all ro sig förmena.

Franzén betygade själv att Säbylunds familjen Silfverskiöld givit honom "ett rätt begrepp om äkta adlighet".

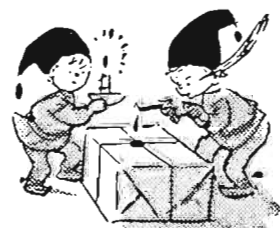
Berömda samtida: Johan Olov Wallin, Frans Mikael Franzén, Jöns Jakob Berzelius, Erik Gustaf Geijer och Esaias Tegnér. Oljemålning av professor J. G. Sandberg 1843 på Gripsholms slott.

Julklappen ska' vara från

Vi ha massor av praktiska och nyttiga julklappar, som med självskrivnenhet hör hemma på allas önskelista!

MOBERGS Herrekipering
Hagendalsvägen 26 - Tel. 706 27

MOBERGS Junior
Trädgårdsgatan 8 - Tel. 794 70

"Väl mången kväll en resande här sporde,
var Friezky vilar, fosterlandets vän,
i lantlig skygd, omgiven som han borde,
av trogna vänner, trygga odalmän."

Än i dag kan vandraren på Kumla kyrkogård läsa den utomordentligt vackra gravskrift, som Franzén författade till makarna Silfverskiölds gravsten på södra delen av kyrkogården:

Begge voro
Han genom verksam medborgerlighet Hon genom förständig godhet
Ett stöd, en glädje, en prydnad för orten
Han svensk som denna sten Hon enkel som denna skrift

Och ett stycke därifrån reser sig den mäktiga stenen över Claes Friezky med endast tre ord, även de formade av den stora skalden Franzén:

Tacksamheten reste stenen.

Liksom en dikt vid stens avtäckning:

Bland ringa namn, som här förvissna alla,
av få bemärkta, snart ej nämnda mer;
bland låga kors, som nästa sommar falla
och med de stoft, de pryda, trampas ner;
Vad reser sig för vård av upphöjd ära?
Vad vill dess stolthet i en bortglömd vrå,
där mödans trötta barn blott ro begära,
tills hög och låg för samma domstol gå?

Väl mången kväll en resande här sporde,
var Friezky vilar, fosterlandets vän,
i lantligt skygd, omgiven som han borde,
av trogna vänner, trygga odalmän.

Alla de skaldevänner Franzén samlade kring sig bildade nästan en egen liten "Kumlaakademi". Några prov ur deras diktning — som väl mera gällde Franzén än just Kumla — ger ju ett gott prov på dåtidens främsta skald. Först Franzéns speciella skyddsling Bernhard Elis Malmström som om sin vän och välgörare skriver:

Ofta en barndomsdröm om herdetjället i Kumla, sångens och skönhetsens hem, minns jag med tjusning ännu. Vitt kringskådelig stod på guldaxböljande slätten kyrkan, den åldriga, än Luthersk och hög som en psalm.

Och Esaias Tegnér skriver i Kronbruden:

Kom Michael, kom, låt oss sitta samman
och fylla Odins gamla land med sång!
En gnista skänkes oss av gudaflamman
så vårdom henne, förrn hon släcks en gång!

Medan Atterbom i Poetisk kalender år 1816 skriver:

Av saknad tård, jag kom till diktens källa,
En pilgrim, långt från sina helgon skild;
Bland vita sylfer, vänliga och sälla,
Ur hennes spegel steg din ljusa bild.

En annan skald — Carl Gustaf Wadström — egentligen jurist, har i sin diktsamling Några stunder vid Lyran som utkom 1833 en dikt kallad Kumla den 16 juni 1824 ur vilken denna strof hämtas:

Harmoniskt stämd jag helsade de lunder,
som ha bevittnat mina högsta stunder
af hjertets glädje och af hjertets tröst.
Den rena ande, som i Kumlas dalar,
ur hvarje löf ett ord om Eden talar,
ännu en gång göt oskuld i mitt bröst.

Om man gör sig mödan att klättra upp i tornet i Kumla kyrka, kan man finna en vers av Franzén skriven just för denna klocka, men senare — i något förändrad gestalt — använd i hans sammanringningspsalm:

Hör, Herren än sin nåd dig bjuder,
se, templets portar öppna sig.
Kanske härnäst då klockan ljuder,
upplåtes graven blott för dig.

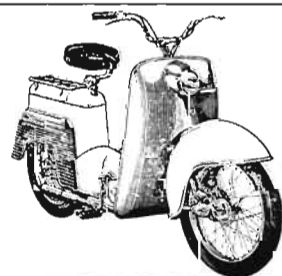
"Vitt kringskådelig stod på guldaxböljande slätten kyrkan, den åldriga, än Luthersk och hög som en psalm." (Kumla kyrka på Franzéns tid.)

OLOF KARLSSONS Cykelaffär

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan - Tel. 704 76

REPARATIONER
utföres omsorgsfullt

Senaste nytt i Cyklar, Mopeder och Motorcyklar
Cykel- och motordelar samt tillbehör alltid på lager

En av våra allra största svenska prosaförfattare var Carl Jonas Lowe Almqvist, som ofta skildrat motiv från Närke. I en bok kallad *Baron Julius K** får vi i brev-dagboksform en resa söderifrån skildrad:

Det förstås av sig själv att vi lämnade Wretstorp.

Om Kumla vill jag gärna giva dig den glada nyheten, min bror, att där bygger man nu som bäst en ny kyrka. Den blir den ansevärdaste, dråpligaste landskyrka, jag nånsin sett. Stora landsvägen går där så nära förbi Kumla prästgård, att man från vagnen kan se emellan en samling rikt belövade träd in på själva gården. Vilka tankar uppstego ej hos mig, när jag kastade mina ögon dit-in? Jag tänkte på den älskvärda, äldriga skald som en tid prytt denna prästgård med sin närvaro; jag tänkte på hans behagfulla döttrar och på de flere unga skald, som kanske just på den plats, där min vagn nu rullade fram, hade stått eller mähända gått, sysselsatta med de skönaste fantasier.

Men hästarna voro ystra, och vi kommo alltför snart bort ifrån detta sångens hem till Örebro stad, som är något helt annat.

Något snabbare passeras Kumla av Sergeant Albert och glasmästardottern Sara Videbert i Almqvists mycket kända och omstridda roman *Det går an*:

Korteligen: De kommo till Glanshammar, kommo till Örebro, kommo till Kumla, och kommo än längre.

Många ansåg att Almqvist kom för långt även i annat avseende. Motskrifter såg snart dagen bl. a. en som hette *Männe det går an?*

Artonhundratalet var annars schillingtryckens århundrade. Massor av sådana såg dagen och en hel del av dem har överlevt och sjunges än idag, medan ett överväldigande flertal försvunnit i glömskans djup. Ofta behandlade de någon hemsk händelse eller ett brott och från 1913 letar vi fram ett som heter *Mordet vid Sannahed*:

Sannahed, det stället är känt från ort till ort, det namnet låter fridfullt — men därifrån är sport, den allra grövsta handling, som uti år man vet, som överträffar alla uti barbariskhet.

Händelsen var upprörande och en sällan skådad tidningskampanj blev följden därav. En del tidningar tillskrev den hemska händelsen "tidens" fördärv, främst representerad av Hinke Bergegren, som någon vecka före mordet hållit föredrag i Hallsbergs Folkets park.

Ivan Oljelund har i en av sina självbiografiska böcker — *Arbetarbohem* (1953) — skildrat efterdyningarna:

— — — Wildberger mötte honom i dörren med flammande ansikte.

Han höll en kvällstidning i handen.

— Har du sett vad de svinen skriver? En ledarnotis och en artikel av den där manliga sedlighetsnuckan och rektorn! Det är skamligt!

— Om vad? Mikael tog tidningen, han hade inte läst det.

— Om mej, om mej! Ett gement, ett nedrigt, ett ohederligt angrepp! Läs! Han rasade, hans ögon flammade, han slog i luften och gick våldsamt fram och tillbaka.

Mikael började läsa på stående fot. Wildberger fortsatte.

— Mycket har jag varit med om, men aldrig om maken! Skurkar, idioter, fega uslingar! Kan du tro dina ögon? Jag vet, jag vet att redaktionen består av fähundar, av eländiga lakejer, men jag trodde inte att uselheten var så bottenlös. Såna kristliga satar!

Han kastade med huvudet, och stämman dånade klangfullt genom våningen. Inte ens på talarstolen hade Mikael sett honom så praktfullt vredgad, manligt sårad och djupt uppbragt.

Nej, Mikael trodde inte sina ögon, när han ögnade genom artikeln i högertidningen *Dåligt Allehanda*, som de kallade den. Det var otroligt. Den anklagade Wildberger för att vara anstiftare till lustmord och våldtäckt på en lärarinna! Han hade hållit föredrag

Även om vi inte har haft någon Karl Erik Forslund eller Gustaf Ankarcröna, har vi haft J. L. Saxon. Entusiasm och flit var hans främsta egenskaper och mängder av tryckta skrifter av hans hand behandlar Närke, — dock mycket få skönlitterära.

i ett mellansvenskt landsortssamhälle, och tidningen påstod att två unga arbetare gått direkt från det "upphetsande föredraget" och utfört ögarningen. I anslutning till mordet skrev den kände, kristlige rektorn en personligt signerad artikel, i vilken han utförligare behandlade bakgrunden till dådet: Wildbergers agitation. I morgon skulle hela landet vara upprört, och en mängd tidningar kasta sig över Wildberger. Det var förblindat gement, bottenlöst hatfullt och häpnadsväckande otroligt.

Han räckte tidningen till Wildberger, som mekaniskt tog den.

— Man tror inte att det är sant, sa Mikael, att det är möjligt. Man är stum. Finns det inga gränser?

Han visste att Wildberger var borgerligt rättslös, att han var ett villebråd som fick jagas, varg i veum. Förpliktelsen till sanning och bevis gällde inte angreppen mot honom. Sedan djävulen officiellt avsatts i den teologiska debatten fem år tidigare, blev han pådyvlat rollen.

I Wildberger ingenkännes Hinke Bergegren och i Mikael Häger författaren själv, Ivan Oljelund.

Flera författare har undrat varför skomakarna i Kumla inte har givit upphov till någon roman, trots att så mycket intressant stoff finns till hands. Det enda skrivaren kunnat finna i detta ämne finns i Axel Hambræus bok *Marit/Historien* om en tapper dalakvinna. Bokens huvudperson — Marit — och hennes båda pojkar vandrar hem till Dalarna från en misslyckad emigrationsresa:

Så fortsattes vandringen, och nu tog den stora slätten vid. Mellan Hallsberg och Kumla fick de åka med en forkarl, som fraktade hudar till de stora skofabrikerna i Kumla. Han talade ett roligt språk, som var svårt att begripa, och skämtade vådligt med tvillingarna, som satt på varsin sida om honom och turade om att hålla i piskan.

Adrian Molin har i sin bok *Landskapslynnen* sökt ge en förklaring till skomakarnas sällsynthet i litteraturen:

Skomakarna i Kumla, har inte haft någon Karl Erik Forslund eller Gustaf Ankarcröna, som glorifierat dem, men de har byggt ett stycke av det nya Sverige; i det arbetet är dalkarlarnas insats ringa.

J. L. Saxon hann under sin långa levnad skriva oerhört mycket om Närke, dock ganska litet av skönlitterärt slag. En del dikter har han emellertid på sitt samvete, och ur samlingen *Bönnerna* där hemma citeras dikten:

Visst vore det trevligt med något
**nytt i möbleringsväg
till jul!**

Titta in till

LITHELLS MÖBLER
TEL. 70149 • KUMLA

STORT LAGER AV MÖBLER, MATTOR M. M.

Bernhard Nordh — f. d. torvarbetare vid Säbylund — har vunnit sina stora framgångar som vildmarksskildrare "i Marsfjällets skugga". Han har dock inte försummat att litterärt utnyttja minnena från Kumlaåren.

Inte svarslöser

I Getings bo i Örebro
en bonne — en äv Kumla stutar —
ska hannla; å fast vara go
å billig ä, han gnir å prutar.

"Ve dä ja sagt ja allti står;
du inte pruta får en vittin",
patron förklarar. — Boen går:
"Ja, tack dä, herr patron, för titten." —

"E fluga engen sömmer gör",
förargad handlingsman då skäller. —
"Sant", svarar bo'n ve boas dör,
"men inte näen Geting håller".

En annan närking, Gösta Attorps, har skrivit en hel del inom gruppen facklitteratur, men relativt litet skönlitteratur. Hans roman Barn av sin tid behandlar Hallsberg — hans födelseort — men det räcker även till en utblick över Kumla:

De hade just kört ut ur Björkberga och kommit upp på den högsta delen av åsen. Långt i nordväst stodo Kilsbergen, luftigt tunna i färgen men fasta och klara i konturerna. Det blåste som alltid, och vindbyar kommo körande över slätten, blanka när de gingo fram över gräset och rågen men nästan vita i den korta havren på den ljusgrå jorden. I skogskanten mot söder summo lövdungarna som blommande holmar på en sommarsjö. Tulpaner och löjtnantshjärtan växte utanför stugorna, och pelargonierna brunno i fönstren. En liten pojke satt och lekte mitt i en vattenpuss, han var mycket våt och mycket lycklig. Solen sken, lärkorna spelade, en stare for i väg med ursinnig snurr på vingarna. De stora flaken av rönnblommor hade redan börjat bli smutsiga, men syrenerna stodo friska, och björkarna blåste som vajande, gröna vindar. Det var en av de dagar, då den starka, kärva slätten kunde kosta på sig ett leende. Den var lik en man, som länge gått i ett hårt arbete, och som småler, medan han väntar, att det skall börja igen.

Kumlabygdens herrgård — Säbylund — har inte blivit skådeplatsen för någon roman, som hänt många andra svenska herrgårdar. När vi återfinner Säbylund i skönlitteraturen, är det inte herrgården — framfasaden —

som vi får se, utan "medaljens baksida" Säbylundsmossen och dess arbetare. Bernhard Nordh inleder sin bok *Kämpa mot ödet* med följande:

Baracken vid Hedeby mosse låg strax invid landsvägen, en grå byggnad med gardinlösa fönster, sneda dörrar och halvmörka trappsteg. Det hade varit fråga om att riva den och bygga en ny, men det var som om bolagsledningen inte kunde komma sig för, och eftersom ingen hälsovårdsnämnd dök ned på eländet, stod baracken ganska stadigt trots vägglössens och råttornas förenade ansträngningar.

Ortsbefolkningen hade inga höga tankar om baracken. Även under vintern, när dörrarna var låsta och fönsterna tillbomnade, kastade man skygga blickar mot det gråa huset. Det var som om man fruktade, att något obekant vilddjur plötsligt skulle störta fram från buskskogen på andra sidan. Den tid på året, då barackens dörrar för det mesta stod på vid gavel, var ortsbefolkningen ännu mera på sin vakt. Flickorna stirrade stelt och trampade sina cyklar allt de förmådde för att komma ifrån det farliga grannskapet, och inte ens männen fann det rådligt att åka sakta, om det på gräsplanen utanför baracken låg ett halvt dussin karlar av den sort, som de vägrade kalla hederligt folk.

Det fanns likväl två personer, som såg på baracken med blida ögon — förmannen vid torvmossen och landsfiskalen. Förmannen hade i baracken en rymlig reservoar, där han vid behov kunde hämta arbetskraft, och för landsfiskalen var den en uppsamlingsplats, där han väntade finna allt han sökte. En stöld inom distriktet, lönnbränning eller andra olagligheter . . . gärningsmannen? — åh, man hade ju baracken! Fanns inte brottslingen inom dess väggar, var det likväl sällan lagens näve gick därifrån tomhänt. Alltid hittades någon gynnare, som åtminstone kunde varnas för lösdriveri.

Baracken hade tre rum, och det mellersta vände dörren och två fönster mot landsvägen. På andra sidan fanns ett tredje fönster, som under sommaren stod öppet mest dag och natt. Utanför fönstret låg snårskog av martallar och björkbuskar, ett hemvist för en kvittrande skara småfåglar, som denna förmiddag i slutet av maj trafikerade fönsteröppningen lika obesvärat som under tidiga morgontimmar, då deras kvitter ackompanjerades av tunga snarkningar från mer eller mindre skäggiga ansikten.

Förmannens dotter hette Ester — sedermera gift Salminen. Hon synes dock inte i sina många böcker ha ägnat sin hembygd något intresse.

Många av Kumlas söner har "kommit sig upp" och "slagit sig fram" här i världen, en del har t. o. m. blivit världsberömda. En av dem skildras av Ivar Lo-Johanson i hans självbiografiska bok *Stockholmaren*:

En internationellt känd vetenskapsman, en svampforskare, som hette Grotius, hade annonserat efter en begåvad och läshungrig men fattig yngling som kunde få anställning hos honom för att samtidigt med arbetet få släcka sin bostörst. Jag hade skrivit och fått platsen.

Han gick före mig in i rummen för att visa var de engelska, tyska och franska böckerna stod. Han var gråskäggig, omkring sextiofem år. Hans hjässa var kal. Den gammaldags kragen var illa påsatt. Rocken frasade mot golven, som var täckta med korkmattor.

Fäst han var en över hela världen känd svampauktoritet hade han inte hållit sig för god att författa en liten lättfattlig svampbok, som banala svampplockare förde med sig på söndagsutflykter. Han var moraliskt oblidlig, hänsynslöst ärlig, och visste inte att ta tillräckligt betalt av patentkunderna. Av den anledningen förde han en ytterst knapp tillvaro. För att rädda ett italienskt svampherbarium till ett svenskt museum hade han en gång offrat allt han ägt, artotusen kronor. Sen dess hade han aldrig lyckats spara ihop något kapital. Född av lantbrukare i Närke hade han en gång fått studera på skuld och antagit ett kulturnamn. Allt han kunde vinna på den yttersta ärlighetens väg använde han till sin svampforskning. Han var asketiskt sträng mot sig själv, en ensam och hängiven lär.

Fulklappsfrågan FÖR HELA FAMILJEN

löses lättast genom besök hos

Vår paroll:

Goda varor till låga priser

Fredås MANUFAKTURAFFÄR

JOHANNES KYRKOGATA - Tel. 704 83

Den av Lo-Johansson skildrade vetenskapsmannen var professor Lars Romell, bördig från Hagaby i Kumla socken.

Mycket stort uppseende väckte för några år sedan Berit Spongs nyckelroman Bröder i Christo. Ur den skulle mycket kunna citeras, men vi nöjer oss här med ett smakprov som skildrar Håkanssons (uttalas Erlandsson) ankomst till Rödstenen (uttalas Kumla) för att söka en fristad hos Karnéus (uttalas Magnusson):

En eftermiddag, när solen just gått i skog, och granarna stod i svart silhuett mot mässinggul grund, steg han av tåget i köpingen och stod några ögonblick och såg sig omkring. Men ingen av de fåtaliga resandena och de loja "stationsstittarna" tycktes lägga särskilt märke till honom. Han knackade ur sin pipa mot en stolpe och lyfte resväskan, mycket tung av de böcker han fått låna av Karnéus och nu tänkte lämna igen. Han hade inte råd med en bil, biljetten och lunchen på snälltåget hade tagit hela hans reskassa förutom de två kronor och femtio öre, som nu var allt han ägde i pengar. Flera mil därifrån satt hans familj i en utkyld gård och levde på nådebröd. Han försökte låta bli att tänka på det just nu. De hade ju ändå tak över huvudet.

Kölden tog till, så fort solen gått ned, och stjärnorna slog ut över hela himlen. De hade det klara, hårda tinder, som han ibland tyckt likna en hemlig triumf, men i kväll var de visst bara litet nyfikna.

Ju längre han kom utanför köpingen, desto högre skrek snön under fötterna, men så snart han stannade och bytte hand för väskan, märkte han, hur tyst det var. Hela kvällen tycktes fyllt av en meningsfull förväntan, som liksom kröp närmare och närmare och som, även om han inte velat det, även om han varit dödstrött, skulle ha tvingat honom att fortsätta. "Jag kan gå som en tiggare på vägen", hade han sagt så övermodigt. Men en sådan natt, som nu kom, var fylld av en önskan, att alla tiggare skulle ligga orörliga på vägen, så att snön slapp knota så högt och de nyfikna stjärnorna stirra förgäves.

Vidden och djupet i känslan av hemlöshet hade han aldrig förr förstått, naturens oändliga fiendlighet mot människorna hade han aldrig förut känt. Och bland människor var han på sätt och vis en utstött. En avsigkommen präst! Det är något särskilt i begreppet. Det är, som om han inte bara vore övergiven av människor utan även av Gud, vars tjänare han varit. Sacri ordines släpar efter honom som en black om foten, ringer framför honom var han går, gällare än en spetskeskallra.

Han bytte hand igen och slog upp rockkragen. Vintermössa och galoscher hade han inte fått med sig hemifrån, och han kände redan köldvärken i örsnibbarna och tårna. Men han hade väl inte så långt kvar. Komministergården låg ett par kilometer utanför köpingen, och han hade gått raskt för att inte frysa i sin tunna överrock. Än en gång bytte han hand, än en gång tog han sig en åkarbrasa, ty nagelpräcken kom fingrarna att bulta som av tandvärk och bli stela och kraftlösa. Till sist såg han mjölkbordet vid allén och visste, att han strax var framme.

Det första ljus han såg kom från ladugårdslängan, där fönstren lyste i festlig rad, sedan varnade han lyktan över stora ingången, den skimrade svagt genom verandans glasbur. De tända fönstren till höger trodde han tillhörde köket. En liten flygelbyggnad, som antagligen var arrendatorsbostad, stod också upplyst, och när han passerade den, hörde han hundskall därifrån. Det gjorde honom nästan belåten, det hörde till den roll, som han nu omedvetet åtagit sig att spela: den biltoges och fågelfries, som gårdvaren försöker "skälla ut". Det var också i överensstämmelse med den rollen, som han valde köksdörren.

Skrivaren har själv många kalla vinterkvällar vandrat vägen ut till Kumla by, och kan intyga sanningen i skildringen om kylans verkningar.

En titt i folkskolestyrelsens protokoll från början av 1938 ger följande upplysning i en av bilagorna (det gällde Erlandssons hållande av andakter i vissa skollokaler).

"De enades om att det var en fin förläggning, den såg riktigt snygg ut. Och det var också en fin och snygg förläggning men inte deras, det var ett ålderdomshem."

— — — den 8/12 1937 kom Erlandsson till Kumla och ägde vid sin ankomst endast 2:50.

Även på den punkten talar alltså dokumenten och Berit Spongs bok samma språk.

Det rörliga folklivet på Sannahed under den tid heden var lägerplats för Nerikes regemente och dess efterföljare har inte satt några större spår i litteraturen. Efter Saxons bok I handelsbod på 1870-talet kan vi citera en bevaringsvisa:

På Sanna hed den stora
i våra unga dar.
Vi går i krigets skola
till kungs och lands försvar.

Däremot har den mera tillfälliga förläggningen av beredskapsförband under 1940-talet efterlämnat en skönlitterär skildring av ledamoten i svenska akademien Olle Hedberg, som under nuvarande major Åke Byström på Nynäs tjänstgjorde på Sannahed. Så här skildras ankomsten:

I flera veckor ända sen de fått inkallelse sedeln hade dessa landstörningsmän gått och sagt att de skulle till Forsa Hed och en del hade rent av tidtabeller, uppslagsböcker och kartor kontrollerat att platsen fanns. Det var en kraftig antiklimax att få se stationshuset: ett rödmålat skjul. En lampa lyste över en skylt: Forsa Hed. Skjulet var mörkt och tycktes låst. Ingen stationspersonal, ingen perrong, ingen plattform. Man stannade mitt ute på linjen. Någon bebyggelse syntes inte till. Och detta var i den sista skymningen och det duggregnade.

Omkring sjuttio man hoppade ner på järnvägsvallen. En del fann de trafiktekniska arrangemangen undermåliga och sa det också. Soldatesken sorlade missnöjt.

Någon måtte ha varit nedskickad för att ta emot dem ty det blev som ett strömdrag; det var bara att följa med och skaran av medelålders manliga resenärer drev långsamt uppåt en smal väg. Vad de i skumrasket kunde urskilja av den fosterjord de var kallade att försvara bestod av avlödade träd och frusen gräsmark. Duggregnet avtog en smula. Några sa att det var två kilometer till förläggningen men uppgiften föreföll osäker, liknade mest "putsrumssnack".

Mellan de avlödade träden skymtade flera hus med upplysta fönster. Att se dem var skönt, duggregnet tilltog igen. Den ledare som funnits i täten hade tappat kontakten med sin utdragna skara och de inryckande skingrade sig i små hopar som försökte med

Den som spar han har
pengar i

FONDER KR
385.000.000.-

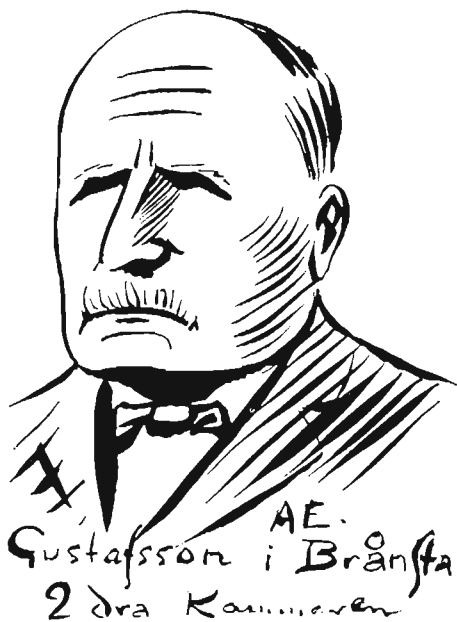
SVENSKA HANDELSBANKEN

Kontor i Kumla Köpmangatan 10 - Tel. 701 34 och 704 34

Mer än 375 kontor över hela landet

Välkomna!

A. E. Gustafsson i Brånsta, en av Kumlabygdens riksdagsmän, vars förtjänst det är att Kumla kommit att spela en om en synnerligen obetydlig roll i Albert Engströms diktning.

olika hus. Pettersson och Strid gick mot det största huset, ett tvåvånings trähus med stora upplysta fönster. De enades om att det var en fin förläggning, den såg riktigt snygg ut. Och det var också en fin och snygg förläggning men inte deras, det var ett älderdomshem.

Ja, därmed har vi genom seklerna nått fram till 1940-talets beredskapsår, men innan rundvandringen i vår litteratur avslutas, bör vi se på några olika slags litteraturarter för att fullständiga bilden.

Albert Engström har inte bara skrivit om rospiggar och småländska fattigstugor. Även Kumla kommer med på ett hörn, i hans album Riksdagsgubbar, där han på hexameter skaldar om riksdagsmannen L. E. Gustafsson i Brånsta:

Ingen visste förut hvar Brånsta ligger i världen,
om på en Söderhafsö eller någonstädes i Grönland.
Nu vet hvartenda barn, att det ligger i Närke och Kumla.
Gustafsson bor där! Se där förändringens enkla förklaring!

Gösta Knutsson — känd från radion som frågesportledare — är också skaparen av den kända figuren Pelle Svanslös. Låt oss se vad denna fatala katt råkar ut för:

SKOAFFÄR stod det på en stor skylt.
— Där går vi in, sa Maja till Pelle.
Det stod en vänlig farbror bakom disken.
— Vad skulle det vara här då? sa han.
— Har ni skor från Humla, frågade Maja.
— Du kanske menar Kumla, sa farbrorn.
— Det menar hon, sa Pelle. Och det görs visst bra skor i Kumla, efter vad jag har hört.

I skolradion får Sveriges barn bl. a. lära sig att sjunga. Under läsåret 1956—57 fick man lära sig en gångtrall av Alf Henriksson till musik av Lars Erik Larsson som kallades Tre kanoniska män, vars inledning lyder:

Klockarn i Kumla, han gav sig ut att gå.
Do re mi fa so, nå nå nå nå nå nå nå.
Solen ligger på
och himlen den är blå,
och molnen dom är vita och små.
Nå nå nå nå nå nå nå nå nå.

I folkmun lever gamla ramsor och uttryck kvar. Att Kumlabönderna kallades "Kumla stutar", såg vi ovan i Saxons dikt. Socknar emellan var man inte snälla mot varandra. Så här kunde det låta:

Hallsbergs kartar
och Kumla män,
och Skyllersta tjuvar
de lever än.

Och Västgötaknallarna som kom vandrande över Tiveden till Närke, hade en "bön" som berörde Kumla:

För Vretstorps baggar,
för Skyberga hundar
och för Stenebacka ungar
bevare oss, milde Herre Gud!

Bertil Almqvist är känd som författare till Barna Hedenhös och som pappa till de stora tecknade sidorna i Aftonbladet — På tapeten — som förnöjer dess söndagsläsare. Han författar också barnvisor, och en av dem är Humlan från Kumla. "En visa om storstadens faror och avsedd som ett inlägg i debatten om flykten från landsbygden". Första strofen:

Det satt en humla i Kumla
uppå en bunling och mumla:
Det är för visset
att bo på vischan!
Jag vill till Stockholm och rumla!

Vår främste spexmakare och schlagerföfattare — Povel Ramel — har också uppmärksammat Kumla i sin bekanta och ofta spelade (på grammofon) visa Titta jag flyger, ur vilken vi stjäla följande rader:

Tuggummi tuggas! Luftkorten pluggas!
Se positionen! Halmstad till vänster!
Kumla till höger! Hej vad det hoppar!
Oj, vad det kränger! Tjo, vad det svänger!

Därvid skulle vi kunna sätta punkt. Först vill vi dock konstatera att en del av Närkes diktare tydligen förbigått Kumla med tystnad t. ex. Verner von Heidenstam, Irja Brovallius, Jeremias i Tröstlösa och några andra. Inte heller Hjalmar Bergman, som utom Örebro mest hållit sig till Bergslagen. Om man inte skall räkna den korta rad i Knutsmässomarknad där han om Hindersmässan säger att skomakarnas stånd liknade svarta gravar. Om det var skomakare från Örebro eller Kumla förmåler dock inte historien.

En genomgång av Kumla i litteraturen har givit vid handen, att det är ett tvärsnitt genom hela den svenska vitterheten. Och litet till. Från ledamöter i Svenska akademien till bygdesnillen. Från forntid till 40-tal. Från romaner och noveller till dikter, schillingtryck, barnramsor och schlagers.

En del är väl kanske överhoppad, men det mesta torde väl ändå ha kommit med i översikten. Skrivarens förhoppning är att läsarna skall inspireras till nya upptäcktsfärder i litteraturen, som skall avslöja ännu mera i böckernas outtömliga värld.

Julen stundar

och "Frank-Olof" vill denna helg, som till de tidigare, bemöta kunderna med en god sortering Julhandla därför hos

TELEFONER:

Kontor, ankn. bostad 713 80
Huvudaff., ankn. Charkuteriaff. 700 80
Filialen, S. Mos, ankn. Mjölkkaff. 713 81

Frank-Olof Jansson, Kumla

SPECERI-, CHARKUTERI- & MJÖLKAFFÄR

F. A. Carlsson
1846—1919

Frans August Carlsson

Skomakare

Läderhandlare

Godsägare

Av NILS HELANDER

Ester Carlsson
1878—1952

En av de mest kända personerna i 1880—90-talets stationssamhälle var Frans August Carlsson. Han var född i Ekeby socken 1846. Skomakaryrket lärde han sig i hemsocknen och flyttade som utlärare gesäll 1865 till Kumla. En tre år yngre broder, smeden Gustaf Öhlin blev 10 år senare också Kumlabo (se Kumla Julblad år 1949).

Innan Carlsson inrättade egen verkstad, var han anställd hos flera skomakarmästare, längst tiden hos Carl Persson i Södra Mos. När denne som arrendator av Vesta komministerboställe flyttade över sin rörelse dit, följde Carlsson med. Persson hade då en av de största skoverkstäderna i orten.

Han hade stor respekt för skjutvapen och tillät inte att sådana förvarades på verkstaden. Gesällerna kom en gång överens om att skoja med sin mästare, emedan de hade kommit över en stövelknekt som var så beskafad, att den hoplagd liknade en pistol. Den hängdes upp på verkstadsväggen. När mästare vid sitt inträde i verkstaden fick se "pistol", befallde han: Tag genast ut "skjuten", den får inte vara här.

År 1875 köpte F. A., som han allmänt kallades, av målare C. V. Zarelius en byggnadstomt intill nuvarande Handelsbanken. På den uppförde han ett tvåvåningshus, som han kallade Carlsholm. En lokal i byggnadens södra del hyrde han ut till Gustaf Olssons urmakeri- och antikvitetsaffär, övriga utrymmen använde han till sin nystartade skomakerirörelse.

På verkstaden hade F. A. 6—8 anställda, varav flera var kända för sin yrkesskicklighet, bl. a. C. J. Kollman. Denne tillhörde ett gäng muntra gesäller, som rätt ofta tog sig en "trumfvecka". Med tiden ändrade Kollman emellertid sinnelag och blev en nitisk medlem av logen Natanael, som han tillhörde till sin död 1918.

I början av 1880-talet började F. A. med läderhandel. Affären blev emellertid förlustbringande och tärde hårt på hans ekonomi. Så småningom kom han underfund med orsaken till det dåliga resultatet. Lädret hade torkat

ihop under lagringen. Carlsholm, byggt av trä, var ej lämplig att någon längre tid användas som lagerlokal för läder.

F. A. beslöt nu att sälja sin fastighet och bygga en ny sådan. Köpare till Carlsholm var en kollega från hans födelsesocken, L. E. Linngren, som öppnat verkstad i Kumla (se Kumla Julblad år 1944).

På en tomt invid Hagendalsvägen byggde F. A. sedan den mycket omtalade tornvillan. När taklagsfesten skulle firas, hade ett par spjuvrar passat på att placera en brödkaka på tornet. Detta skulle innebära, att byggherren skulle "gå bet" på bygget. Det gick emellertid inte så, utan F. A. lär ha klarat bygget bra. När villan var färdig kunde man i en örebrotidning läsa: "den sista villan är värre än den första". Det hade tidigare ej byggts mer än en liknande byggnad i stationssamhället. Det var fastigheten Svea, uppförd av skomakare Joh. Olsson. Under första världskriget blev villan av grosshandlare Lasse Burén ombyggd till "ett slott."

Tornvillan fick namnet Elsas, efter F. A:s dotter som gick bort i unga år. På tomten byggdes samhällets första jordvåning för läderförvaring, ett bryggeri samt en stallbyggnad. Bryggeriet drabbades tyvärr snart av den röda hanen och blev ej återuppbyggt, trots riklig vattentillgång på tomten.

I början av år 1903 var hälsovårdsnämnden, i vilken F. A. var ledamot, samlad för att överlägga om olägenheterna med den avloppsgrav, som från torget fortsatte in på nuvarande Köpmangatan och vidare söderut. F. A. meddelade då, att han på sin gård hade en borrhunn, som 2 fot under markytan frampressade vatten med en kapacitet av ca 25.000 liter per dygn. Nämnden beslöt att vid behov "på ett eller annat sätt" tillföra avloppsgraven denna vattentillgång. Vid Elsas låg samhällets "spruthus", som inrymde en större brandspruta och några rödmålade hinkar. Det var allt vad samhället hade att bekämpa en eldsvåda med.

En av F. A:s mest förtroliga affärsvänner var den år 1958 bortgångne grosshandlare Erik Äqvist, Örebro.

Nyvelius

Linoleummattor - Fernissa - Tapeter - Sjukvårds- och Förbandsartiklar

Tel. 700 23, 705 00

"Tornvillan" vid Hagendalsvägen.

Denne lyckades övertala F. A. att flytta läderhandeln till Örebro och att de båda skulle ingå kompanjonskap. På detta sätt tillkom den ännu i dag existerande firman Carlsson & Åqvist. Med tiden blev Åqvist ensam innehavare av firman, och F. A. flyttade till Karlstad. Han hade nämligen 1906, tillsammans med två kumlabor förvärvat Färjestads säteri invid Karlstad av riksdagsman Bruse, som i byte erhöll fastigheter i Stockholm. Det var de nya ägarnas mening att stycka det närmast Karlstad liggande området till egna hem, men landshövding Dyrsen motsatte sig detta. Han ville förvärva Färjesta för Värmlands egnahemsförenings räkning. Säteriet omfattade 380 tunnland åker- och lika stor areal skogsmark. Färjesta är numera mest känt för de ofta återkommande travtävlingarna.

Efter några år föll kompanjonerna för frestelsen att

F. A. Carlsson (till vänster) och skomakare Lars Jonsson.

byta Färjesta mot en större fastighet vid Drottninggatan i Malmö. En av hyresgästerna i denna var Hermods Korrespondensinstitut, som disponerade ett 30-tal rum. Även om denna transaktion gav F. A. & Co stora slantar i vinst, så blev det säkert för de nya ägarna av Färjesta en än mera lysande affär. Dessa skördade stora vinster genom avsöndring av tomtmark från det stora säteriet.

F. A. och de båda kumlaborna hade nu fått smak på fastighetsaffärer och började även driva dylik verksam-

het i huvudstaden. Dit flyttade sedermera F. A., och där fick han också sluta sitt verksamma liv.

"Elsas" såldes till fabrikör C. G. Ström. År 1914 blev grosshandlarna J. W. Johanson och Joel Andersson ägare av "Elsas" och dess välbelägna tomter, på vilka uppfördes det dittills största affärshuset i Kumla. Tornvillan flyttades till Kyrkogatan och fick i fortsättningen tjäna som komministerbostad för Kumla församling. Villan revs år 1955.

F. A. Carlsson var gift tvenne gånger, första gången med en dotter till nämndeman A. P. Andersson, Södra Mos, och andra gången med en dotter till sin sväger, ovannämnde Lars Andersson.

Under sin kumlatid visade F. A. stort intresse för kommunala angelägenheter. I Kumla Sparbank var han huvudman i fjorton år och revisor i tre år. I sina affärer vitsordas han för gott omdöme och sunda metoder.

Han var varmt hängiven sin gamla hembygd. Ett par år före sin bortgång (1919) besökte han Kumla och yttrade då till en av sina vänner: "Jag tycker om Kumla. Om jag vore av med mina stadshus, skulle jag på nytt reda mej ett hem här."

☆

"Kumlanytt" för 60 år sedan

"Fjärran han dröjer . . ."

En dräng i Kumla lånade den 17 sept. av en skomakare en velociped för att, som han sade, åka till Mosås, men har inte återkommit. Nu sörjer skomakaren sin velociped och flickan sörjer sin fästman. (N. A. 1899.)

Förmöget bo

Statskommissarien Per Samzelius, bördig från Kumla, efterlämnar 1.112.700:— kr. enligt bouppteckning.

Centrum-LIVS

VID TORGET - KUMLA

Telefoner 700 55, 700 98

Frukt, Konserver, Delikatesser, Specerier, Djuupfryst, Mjolk, Bröd
Charkuterivaror av högsta klass

Vår specialitet:

OMTYCKTA KAFFEBLANDNINGAR

Gustaf Sahlberg

GÅRDAR OCH BYAR I KUMLA

XVI. Mårsta

Bertil Olsson

Beskrivningen "Gårdar och byar" har pågått alltsedan 1944. Utgivaren har ansett det vara lämpligt att serien i fortsättningen även omfattar gårdar i Hardemo, då denna socken numera förenats med Kumla landskommun.

Början göres med Hardemo enda herrgård, Mårsta, vars ursprung anses leda tillbaka på en forntida by, på vars ägor troligen även Nälberg anlagts (Dr B. Waldén i Hardemoboken).

Mårsta ägdes 1528 av Kristina Gyllenstierna och 1560 av hennes son riksrådet greve Gustaf Johansson samt i början av 1600-talet av riksrådet frih. Gustaf Stenbock. Under 1700-talet, då Mårsta var uppdelat på fyra kvartshemman, uppges gården ha ägts av släkterna Bielke, Bååt, Spens och Flodman (kyrkoherde i Edsberg och Hackva). I slutet av 1700- och början av 1800-talet befann sig Mårsta i släkten Robsahms ägo. År 1803 flyttade brukspatron K. M. Robsahm till sin "mera lönnande lantegendom" Mårsta, efter att ha sålt Vissberga i Lerbäcks socken till sonen Carl Magnus. R. avled 1819. Hans änka, Anna Elisabet, faster till Erik Gustaf Geijer, bodde kvar på Mårsta till sin död 1835. Året därpå förvärvades egendomen av ovannämnde Carl Magnus Robsahm, sedermera bergsråd och adlad af Robson. År 1820 ingick han äktenskap med en dotter till brukspatron Olof Burenstam, Skyllberg. År 1841 inköptes Mårsta av handlanden Jakob Sahlberg från Ulricehamn och 1873 av dennes son Gustaf Sahlberg. Efter hans död 1913 förvärvades egendomen av lantbrukaren Emil Persson, död 1941. Sedan sistnämnda är en svärson till P., Bertil Olsson, ägare till Mårsta. Han är också innehavare av granngården Nälberg 1°.

Den nuvarande huvudbyggnaden, som av S. M. Robsahm uppfördes i början av 1840-talet, är ett gott prov på sengustaviansk herrgårdsarkitektur. I bottenvåningen prydes ett av rummen av en märklig tapet, troligen av engelsk tillverkning. Den återger i olika plan sjöfart, jaktmotiv, postdiligens m. m.

Jakob Sahlberg bedrev under flera år grosshandelsrörelse med bl. a. klädesvaror från England. Hans försäljningsrayon var Örebro och socknarna söder och öster därom. Hardemo tycks ha varit en god handelsplats, likaså Kumla, Sköllersta och Viby. Det förekom ett utbrett creditsystem. Herrskaper och husbönder betalade varorna merendels kontant, men tjänarna "borgade" i regel. Att det kunde lämnas så mycket på kredit till dessa berodde på, att de stannade år efter år på samma plats. Husbönderna ansåg sig därför kunna svara för dem.

Sahlberg inropade Mårsta på auktion på Lerbäcks gästgivaregård den 7 juni 1841. Köpeskillingen utgjorde 11.350 riksdaler banco. År 1844 köpte S., likaledes på auktion, Sörgården i Lanna för 2.000 riksd. och 1850 bergshemmanet Nyckelhult i Lerbäcks socken för 4.000 riksd. banco samt 1864 södra delen av hemmanet Åsen. Förvärvet av Sörgården och Nyckelhult berodde främst på dessa gårdars rikliga tillgång på skog.

Vid Jakob Sahlbergs tillträde av Mårsta var herrgården i ett dåligt skick. En ny mangårdsbyggnad uppfördes 1844. Även ladugården och övriga ekonomibyggnader var mycket eftersatta. Nya sådana byggdes sedan sonen Gustaf övertagit gården. Han lät också uppföra ny arbetarbostad 1897 och nytt magasin 1912.

År 1860 blev J. Sahlberg änklings. Förlusten av makten tog honom så djupt, att han ej förmådde sköta sin egendom. Under fyra år var Mårsta utarrenderad, men 1864 återtog S. brukningen av gården.

Om Mårsta och förhållandena i bygden under Sahlbergarnas tid finns bevarade ganska utförliga anteckningar, gjorda av J. Sahlbergs son, kyrkoherde Thure Sahlberg. Mellan honom och brodern Gustaf, innehavare av Mårsta 1873—1913, förekom en livlig korrespondens. Gustafs brev till sin prästerlige broder, omfattade åren 1890—1912, finns bevarade. Innehållet i breven domineras av anteckningar om väderleksförhållanden, skörderesultat, hästavel och om brevskrivarens olika uppdrag inom kommunen och kyrkan. Thure Sahl-

Mejeriprodukter

av högsta kvalitet försäljes i egna butiker och hos återförsäljare

KUMLAORTENS **M**EJERIFÖRENING

Mejeri: Tel. 700 33, 8—12 fm., 5—6 em.

Mårsta 1959.

berg var först kyrkoherde i Aspö och senare i Husby-Rekarnes församling i Strängnäs stift. Gustaf tycks av breven att döma inte haft någon större uppskattning av sin brors förmåga att praktiskt sköta det till prästgården hörande jordbruket. Det är ganska rörande att läsa hans råd, då det gällde skötseln av djuren, brukningen av jorden, skördandet och försäljningen av lantmannaprodukterna.

Nödåret 1868 var ett bekymmersamt år även för Sahlberg d. ä., som ej ansåg sig ha råd att prenumerera på någon tidning. Under hela vintern fick icke ljus användas mer än i köskammaren. Själv satt S. i mörkret i sitt rum, och när sönerna var hemma på jullovet gick de fram och tillbaka i övre rummet och samspråkade i mörkret. Man kunde försaka på den tiden.

År 1871 snöade och haglade det rikligt före midsommar, och frosten var så skarp att ännu på midsommarafton låg snö och hagel kvar.

I juni 1873 hade Thure Sahlberg tagit studenten i Strängnäs. Det hade ej varit någon student från socknen på många år. Gamle Per Ersson i Koskrämman undrade vad han skulle "ertitla" Mårstapojken. "Han är väl doktor?"

Samma år — 1873 — övertog Gustaf Sahlberg såväl Mårsta som södra delen av Åsen och 1/2 mantal Nyckelhult. Köpesumman var 39.000 kronor. Själv behöll fadern Lanna, som han avsåg ha som bostad under sin återstående livstid. Men redan vid jultiden året därpå var hans levnad ändad.

I ett brev från mars 1890 uppger Gustaf Sahlberg, att priset på mjölken är 18 öre kannan och för kli och havregryn 1 krona pundet. "Det blir man inte förmögen på." Genom räntans höjning blev så ont om pengar på bankerna i Örebro, att inga växlar eller lån får omsättas, utan att 1/5-del av beloppet inbetalas var sjätte månad. "Vi leva som torpare, men det tycks ej hjälpa ändå."

I ett brev från 1893 omtalas, att potatispriset är 3:50 fritt Hallsberg per tunna. Året därpå skulle potatis ha sålts i Stockholm för 1 krona tunnan. Mjölkspriset var då nere i 7,2 öre pr liter.

På senhösten samma år skriver han om sin ekonomiska ställning: "Mina levnadskostnader har alltid varit små. När, som man säger, någon kom var det kanske något mer än som behövdes. Finare folk vill då visa, hur enkelt det skall vara med mat, men vad skräp på bordet och dagliga betjäningen kostar, det tänka de ej på. I vardagslag alltid sparsamt och arbetsamt, och betjäningen ingen, aldrig något kalas, icke 5 buteljer till middagen på 18 års tid. Men orsaken varför jag har det som jag har det, är den att jag byggde och kostade på för mycket i min ungdom, fick låna pengar och tänkte ej på de höga räntorna samt — och det är verkligen ett arv efter vår far — jag har alltid haft ett dyrbart yttre lösörebo att förränta och har det ännu. Men jag har alltid velat haft det reelt och tyckt det varit en hugnad."

Om uppsättning av en värmeugn i Hardemo kyrka skriver Sahlberg i december 1892: "Den kostar 431 kr och är till allas vår belåtenhet, och den är så bra att vi till och med leva i den övertygelsen att ingen församling i Nerike, ja kanske i hela stiftet, har så bra värmeugn."

I början av 1900-talet fanns vid Mårsta närmare 30 hästar, därav 17 bundna i spiltorna i stora stallet, där också fanns 5 boxar i det s. k. fölungsstallet.

Den 18 maj 1904 meddelar Gustaf sin bror, att "gubben Falk" i Kumla dött på förmiddagen. Troligen har han uppmanat brodern att söka den lediga kyrkoherdetjänsten. Den 7 augusti skriver han: "Nu skall du vila upp dig riktigt, så du ser ut som en prost, då du skall prova i K. Du skall ta en sup till middag och därtill en halv pilsner var dag, äta värre och sova länge, både morgon och middag. Kom hit, skall jag gö dig! Uppfyller du allt detta, så får du K. — varom inte, så har du dig själv att skylla!"

I ett brev den 9 oktober återkommer han till präst-valet: "Genom länsman*) fick jag i dag höra grevens**) utlåtande om dig — det var korrekt, ja korrekt ända ut i fingerspetsarna. Men icke förty och emedan är allmänna tanken den att kalla 4:e. Hur greven tänker vet ingen."

Fjorton dagar senare heter det i ett nytt brev: "Ja, med Kumla gick som förut sagts. Ja, du är väl ej så nykter som ordföranden i blåbandsföreningen. De litar mera på blå bandet. Utgången vet man ju ej, det beror väl mycket på biskopen. Det är ju så många föreningar i Kumla och alla vill rå, så utgången är ej gott att förutsäga. Det blir nog ej trevligt för en blivande kyrkoherde, då de nu börjat bråka. Nej, Kumla stutar skulle ha en förmåga, som både kan predika och tämja dem, en kaisar."

Det blev, som S. förutsagt, "blåbandisternas präst", den som fjärde provpredikant kallade Gustaf Pettersson, Almby, som fick kyrkoherdetjänsten i Kumla. När en liknande tjänst 1908 blev ledig i Asker, avrådde han brodern att söka. "Du har ju bra som du har det. Nerikesbonden är ej god att stängas med", skriver han.

*) Anders Welin.

**) Eugène Lewenhaupt.

Bengtsons Herrkonfektion

HERRKLÄDER ∞ GOSSKLÄDER ∞ ARBETSKLÄDER

Tel. 701 82

Two motiv från den märkliga tapeten på Mårsta.

I ett marsbrev 1906 klagar S. på höga nybyggnads-kostnader: "Men det är som byggis säger, då man i dessa tider skall betala 30 öre i timmen till arbetare och de blott ser på klockan, går det till pengar."

Om det regniga vädret hösten 1907 skriver Gustaf — som även innehade arrendet av prästgården — till sin bror Thure: "Vi har nu den 27 oktober, och jag har inte en nek havre inne vid prästgården och högst lite inne här hemma. Och så är med de flesta här på trakten. Det är mer än sorgligt att se de stora fälten med en rik skörd bli så förstörd. Jag såg i går från järnvägen vid Säbylund havrerökar med som en grön matta av kvarters lång växt havre."

Gustaf Sahlberg var mångårig ordförande i såväl kommunalstämma som -nämnd och även ledamot av landstinget. Med restaureringen 1903 av Hardemo kyrka hade han också mycket att bestyra. Den 21 oktober skriver han till brodern: "Jag antar att den 15 november är allt klappat och klart. Och fint och bra blir det. På prost Callmanders förslag har vi flyttat predikstolen 1 aln eller något mer tillbaka, dvs. närmare sakristiedörren och sänkt den 18 tum. Jag tror det blir bra. Kyrkan kommer antagligen att kosta över 6.000 kronor. Bara läktaren går till 800—900 kronor, men den är mycket snygg."

Om sina många uppdrag skriver S. i mars 1908: "Jag kan ej, utan att i ringaste grad skryta eller berömma mig själv, nu låta bli att framhålla en tanke, som mången gång kommer för mig, huru har jag kunnat få de förtroendeuppdrag och bestyr, som jag verkligen har inom länet? Och om jag på ringaste vis sökt hålla mig framme, hade jag säkert haft dubbelt så många, men jag har aldrig sökt efter förtroendeuppdrag utan tvärtom avböjt mången gång, därför att jag vetat att mina kunskaper varit så ringa mot medkandidaternas. Huru litet jag lärt, har jag ändå lärt att jag ingenting kan. Jag har mången gång tänkt på, vad kunde jag, då jag slu-

tade skolan. Ingenting. Och sedan gick hemma i sju år och ej öppnade en bok, knappast en tidning. Jag glömde fullkomligt bort det lilla, jag hade en aning om förut. Nej, pojken skall vid 19—20 års ålder ut och repetera det han lärt förut, och litet till ändå. Hade jag förstått det, då hade det kanske blivit bättre med mig. — Ja, kanske sämre. Hade jag inte haft så stora ekonomiska bekymmer i mina dar, hade jag naturligtvis känt mig mera självständig och lugnare, och allt gått lättare och bättre."

☆

Det nuvarande Mårsta är en högst modernt utrustad gård. Ägaren — sedan 1942 — Bertil Olsson har visat sig vara en duktig jordbrukare, som under åren bemödat sig om att med omfattande rationaliseringar göra Mårsta alltmer ekonomiskt bärkraftig.

Tillsammans med Nälberg omfattar herrgården 308 tunnland, därav 72 tunnland skog, beteshagar och vägar. Under 1958 blev O. även ägare till den tidigare arrenderade Prästtegen, s. k. ecklesiastik egendom. Åkermarken utgöres av 196 tunnland lerjord och 40 tunnland blandad ler- och sandjord.

Djurbesättningen uppgår till 2 hästar, 25 kor, 35 ung-djur och kalvar samt ett 85-tal svin.

Maskinparken består av bl. a. 3 traktorer, 1 självgående skördetröska, 2 silotorn för konservering av grönfoder, 1 2-tonns spannmålstork med 24 lagerfickor för 300 ton spannmål. Från skördetröskan köres säden med vagnar, som är försedda med hydraulisk 3-vägstipp för störtning i mottagningsfickan. Därifrån föres säden upp med en elevator, som tar 25 ton per timme. För avlastningen är det praktiskt ordnat så att tömning kan ske direkt på lastbil. Avrens går med skruvtransportör direkt till gröpkvarnen. En 16½ kvm oljeeldad panna lämnar värmen och 2 ton per timme kan nedtorkas 4 0/0.

Forts. å sid. 32.

RÖSSBERGS SNABBKÖP

ÅBYTORP

Tel. 73072

— ett varuhus i miniatyr

PLATSEN FÖR FÖRMÄNLIGA JULINKÖP!

En läkare med humor

Efter mångårig läkarpraktik i Kumla återvände dr Harry Setterbom till sin hembygd, "den lilla staden vid det stora vattnet" (Bo Bergman om Hjo). I Hjo fortsatte han en tid att utöva praktik, tillsammans med sin äldre fader, förre bataljonsläkaren vid Vaxholms artilleriregemente, Erik Setterbom. Någon tid efter faderns frånfalle satte han emellertid upp ett anslag på dörren till mottagningen, på vilket kunde läsas: "Praktiken inställd på grund av vidriga skatteförhållanden". Han lär också ha blivit utledsen på det alltmer ökade blankettskriveriet. Genom föräldrarvet fick han det ekonomiskt på det "torra".

Harry S. har läkarblod i ådrorna. Inte blott hans far utan även hans morfar hade varit läkare. Släkten har i mer än 100 år ägt en av Hjo stads vackraste och mest välbelägna gårdar, med kyrkan och prästgården som närmaste grannar. Harrys mor var under ett 50-tal år ordförande i djurskyddsföreningen. Hon var fåglarnas vän, men sköt hänsynslöst alla katter, som vågade sig in på doktorsgården. Många äldre damer vakade noggsamt över att inte den kära "missen" kom i doktorinnans väg. Men det hjälpte inte alltid...

Under sin kumlatid hade Setterbom många trogna patienter, av vilka även en del senare besökt honom i Hjo. Han var en synnerligen originell läkare med sinne för humor, vilken emellertid ofta tog sig alltför drastiska uttryck. Historierna om honom är många. En dam hade en dag sökt honom för en magåkomma. Efter att ha lyssnat på henne, uppmanade han till toalettbesök, men använde sig därvid av ett alltför vulgärt språk. Damen blev förargad och uppsökte en annan läkare för vilken hon efter undersökningen omtalade, vad kollegan sagt. Hon fick till svar att ordinationen var riktig men att den kunde ha meddelats med andra ord.

En mycket korpulent dam sökte S. en dag för hemorrojder. Vid undersökningen kallade han på sitt sjukbiträde och sa: "Titta, syster, vilket landskap!" Vid ett annat tillfälle infann sig en pojke i tonåren och klagade över magont. Doktorn konstaterade blindtarmsinflammation och förordade omedelbar intagning på lasaretet. Ynglingen blev förskräckt och frågade om operationen var svår. "Nej-då! Det går så fort, man sticker ett hål i magen och kör in en vajer och sedan drar man bara ut blindtarmen."

När en villaägare höll på att fälla ett träd, råkade yxan lossa från skaftet och skada benet. Såret var inte djupt, så det fick räcka med en plåsterlapp. Efter någon tid uppstod värk och vid konsultation hos doktor Setterbom visade det sig att varbildning uppstått. S. skakade på huvudet och menade, att bensår var svårläkta och att det skulle dröja mycket länge, innan såret läktes. Patienten svarade, att nästa månad måste såret vara bra, ty då skulle han starta en semesterresa. "Det blir ingen semesterresa denna sommar, det kan jag aldrig tro", blev svaret. Patienten återkom efter en vecka och

Harry Setterbom vid sin racerbåt.

sedan efter ytterligare en vecka. Någon förbättring kunde inte märkas. Setterbom fick då en idé: "Vi ska försöka med brännvin och ättika". När patienten återkom om en vecka, var såret torrt och läkt. S. blev på ett strålande humör och kallade på biträdet: "Syster, se här, ett under har skett!" Han tillade: "Man ska inte underskatta de gamla huskurerna."

En annan av de lustiga historierna handlar om en inbillningssjuk patient, som troligen läst någon läkarbok och därvid funnit, att hon led av ett flertal sjukdomar. När hon vid konsultationen berättade om sina krämpor, gjorde Setterbom flitiga anteckningar. Då patienten infann sig på apoteket med den fullskrivna receptblanketten underrättade apotekaren henne om att den antecknade medicinen kostade ett par hundra kronor. Doktorn hade nämligen skrivit ut medicin för alla de krämpor, som hans patient hade trott sig vara behäftad med.

Under de senaste somrarna har Harry Setterbom ägnat sig åt färder med en egenhändigt tillverkad racerbåt, byggd efter ritningar av amerikansk modell. Den lär ha kostat honom 7.000 kronor. Båten gör inte mindre än 35 knop. Med den når han på en kvart det två mil från Hjo belägna Omberg. Gränna och Visingsö klarar han på en timme. Så nog går det undan för den påhittige doktorn!

Vid ett samtal frågade jag honom, om han inte längtade tillbaka till Kumla.

— Nej, det gör jag inte. Här trivs jag så bra, men hälsa vännerna i Kumla. N. H.

Den bästa julklappen — ett ur från stjärnurmakaren

Omega, Longines, Zenith, Svalan, Certina m. fl.
Reparationer utföres snabbt och omsorgsfullt
Glasögon, Guld och Silver

Telefon 70262

L. N. BRINK - KUMLA

Innehavare A. THOR

Ur-, Optik- & Guldsmedsaffär

MIN BARNDOMS GATA

VII. Villagatan

Villagatan anses vara den mest idylliska delen av det gamla Kumla. Den kunde med starka skäl kallas Sandbergsgatan, ty det var den välkände, mekaniskt skicklige P. J. Sandberg, som något år efter sin inflyttning till Kumla 1896 förvärvade större delen av det område, som nu utgör Villagatan. Säljare var lantbrukare Lars August Andersson, Fylsta 2, och köpesumman utgjorde 3.000 kronor.

Ett annat acceptabelt namn vore Frikyrkogatan. Ty vid Villagatan bor och har bott huvudsakligast folk, tillhörande de olika församlingarna. I Frälsningsarméns matrikel hittar man inte så få medlemmar, vilka under åren varit lägenhetsägare eller hyresgäster vid Villagatan.

Om man undartar Fylsta skola med lärarbostad, företer Villagatan enbart småbebyggelse. En och annan stuga har under åren tillbyggt eller snyggats upp, men i stort sett är gatubilden densamma, som för 40—50 år sedan, fränsett givetvis att växtligheten är en annan. Någon köpman har ännu ej frestats att öppna handelsbod, men skomakeriet har haft en och annan representant vid den lilla gatan.

Det har förut nämnts, att Villagatan är vår mest idylliska gata, men den är därtill en av de lugnaste, trots att stadens än så länge största skola ligger i dess mitt. Det är många gamlingar, som bo i stugorna, av vilka ingen är äldre än något år före sekelskiftet, men inte så få bra mycket yngre. Inte minst åldringarna trivs bra här, och det torde knappast finnas någon av dem som vill byta sin kanske högst omoderna bostad mot ett än så förnämligt rum på Solbacka.

En dam i norra delen av Villagatan, som jag haft stor hjälp av med uppgifterna till denna gatubeskrivning, omtalar att när hon var barn fanns i norra delen inte någon väg utan endast en stig. I "Sandbergs hage" gick korna på bete ännu 1912. Det var gott om björkar och tallar och bergknallar. På somrarna gjorde stationsborna utflykt hit, medförande kaffekorgar, för att njuta av den friska skogsluften och fågelsången. De kanske också kunde få se en och annan räv smyga omkring i markerna på jakt efter någon godbit i hönsgårdarna.

Under senare åren har flera lantbrukare sökt sig till Villagatan, för att där efter strävsamma år i moder-näringsen njuta sin ålders höst.

Till inpå 1920-talet låg Villagatan utanför municipalsamhället. Dessförinnan fanns ej någon postgång, utan gemensamt hämtningsställe av post var hos kreaturshand-lare Emil Gustafsson vid Skolvägen.

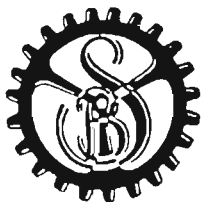
Vi skall nu titta på Villagatan lite närmare och börjar vår vandring med nr 1 i norr, trots att den delen är den yngsta.

Fylsta skola med en av de fyra skolbarackerna.

Nr 1 (Rosendal 9) är näst lärarbostaden det största huset, vars tomt även gränsar mot Västra Drottninggatan. Ritningar till Rosendal gjordes 1915 av byggmästare David Lundholm, Örebro, för skofabriksarbetare Ernst Carlssons räkning. Ett par ombyggnader har skett, nämligen åren 1936 och 1955. Carlsson, som under flera årtionden hade anställning som skärare på A. G. Anderssons skofabrik, tillhörde under ett par perioder municipalfullmäktige och var mångårig styrelsemedlem i Kumla Missionsförsamling. Efter hans död 1957 har maken, Hilma Erika, innehaft fastigheten, som i början av detta år förvärvades av kamrer Arne Björk.

Nr 2 (Valhall), mitt emot Rosendal, är 1915 uppförd av byggmästare Elias Svensson på uppdrag av fabrikör Erik Kjellin. K. hade långt tidigare köpt denna tomt i "Sandbergs hage" och slet värre med sprängning av bergknallar och fyllning av de låglänta delarna av marken. Matjordslaget var mycket tunt, men så mycket djupare ner gick alven. Det var Kjellins mening att spara de flesta av de vackra björkarna på tomten. Men under K:s frånvaro en dag hade en av hans medhjälpare skövlat hela beståndet med undantag av en stackars björk. Undra då på, att "byggherren" blev så uppretad att även enslingen fick skatta åt förgängelsen. Innan vattenfrågan var ordnad, hämtades vatten hos grannen i Rosendal. Någon väg fanns då ej, utan endast en smal stig. När K. 1929 flyttade till sin nyförvärvade villa på Lövstagan 5 blev mågen, lagerchef Ernst Persson, ägare till Valhall. Efter hans död 1958 tillhör fastigheten maken Lilly Persson.

BRÖDERNA SANDBERG Mekanisk Verkstad

Grundad 1898

MEKANISKA ARBETEN AV ALLA SLAG. Transportbanor, Järnkonstruktioner efter ritningar och förslag. Arbörning, Svarvning, Fräsning, Svetsning, Reparationer

Telefoner:

Verkstaden 701 13
Einar Sandberg bostad .. 707 72
Harry Sandberg bostad .. 793 49

Villa Rosendal 9.

Nr 3 (Albano) uppges ha byggts 1915 av snickare Emil Nystedt. Han sålde huset redan 1917 till skofabriksarbetare Axel Eriksson. Ägare sedan 1920 är f. d. skoarbetare David Lindström, verksam inom Filadelfiaförsamlingen och frikyrkoorkestern.

Nr 4 (Marieberg 2) har 1913 som byggnadsår och är uppfört av snickare G. A. Gustafsson. Han sålde villan till skoarbetare Hjalmar Eriksson och flyttade själv till svärfaderns fastighet Liseberg vid södra delen av Villagatan. Gustafsson var mångårig medlem av Kumla Missionsförsamling och var även poetiskt intresserad. Hjalmar Eriksson deltog flitigt i Frälsningsarméns verksamhet. Hans maka, Elin Eriksson, äger fastigheten.

Nr 5 (Haga) byggdes 1920 av bröderna Harry och Leander Skeppner. Under många år tillhörde villan vaktmästare Aug. Edén. När Tallbofabriken eldhärjades 1923 ådrog han sig i den fruktansvärda kölden en svår förkylning, som omsider ändade hans liv. Efter hans död tillhör Haga sonen förman Gustaf Edén.

Nr 6 (Hagalund) har byggnadsåret 1912 och ägare har under alla år varit skoarbetare Emanuel Florén. När Hagalund byggdes fanns ingen bebyggelse norrut. Där var betesmark för Sandbergs kor.

Nr 7 (Marieberg 10) uppfördes 1918 för skofabriksförman Anton Källströms räkning. Han var under flera årtionden anställd på A. G. Anderssons skofabrik. I yngre år var K. officer i Frälsningsarmén och bildade en kår i Skeppsta. Han anslöt sig sedermera till Kumla Missionsförsamling och var under många år sekreterare och biträdande predikant. År 1941 blev Konrad Anderssons Skofabrik ägare till Marieberg.

Nr 8 (Järstalund) är byggt av Anders Eriksson, som sedermera sålde huset till banvakt Anders Jonsson. Nuvarande ägare är Ivar Johansson.

Nr 9 (Marieberg 9) är från 1917 och dess förste ägare var skomakarmästare Emil Persson från Ekeby, som är initiativtagare till ett flertal hus såväl på Villagatan som annorstädes i Kumla. Efter någon tid sålde

P. Marieberg till lantbrukaren Joh. Eriksson. Ägare är sedan länge fr. Svea Ålund.

Nr 10 (Tarow) har 1914 som byggnadsår. Huset byggdes av skoarbetare Per David Carlsén. Efter hans död 1943 innehade maken fastigheten till 1953, då systern fru Asta Sahlberg blev ägare.

Nr 11 (Vårby 1) uppfördes 1910 av skoarbetare Werner Carlsson, broder till ovannämnde Ernst Carlsson. Den förstnämndes son, ordningsvakt Lennart Carlsson, är numera ägare till fastigheten.

Nr 12 (Karlsvik) byggdes i början av seklet. En av de första ägarna var fru Hanna Persson. Mest kände ägare var åkare Oskar Larsson. Han var en av de första, som förvärvade lastbil till sin rörelse. På somrarna använde han ofta bilen till utflykter. Det var under en tid, då det var en upplevelse att få sätta sig på en lastbil och få se något av vårt vackra landskap. Nu är det väl knappt att man kan få söndagsskolbarnen att äntra en lastbil till sommarfesten. Karlsvik, som en tid var arbetarbostad för A. G. Anderssons skofabrik, tillhör numera estländaren Laiula.

Nr 13 (Andersro 1) uppfördes 1905 av fabriksör P. J. Sandberg, som emellertid samma år överlät villan på sin sväger V. A. Andersson. Han avled kort tid efter tillträdet. Maken, Hulda Andersson, ägde sedan Andersro till sin död 1942. En dotter till henne var gift med fjärdingsmannen och kommunalmanen Emil Larsson. Ägare sedan sistnämnda år är trafikbiträdet J. H. Fridén.

Nr 14 (Marieberg 10) har liksom Rosendal ägts av skoarbetare Ernst Carlsson. Byggnadsåret är 1909. C. sålde 1917 huset till fjärdingsman Emil Larsson, som gjorde en tillbyggnad år 1925. L. uppförde 1940 det stora bostads- och affärshuset Köpmangatan 3, där Mjölkbaren och Folkbiblioteket är inrymt. Sedan 1944 tillhör Marieberg 10 predikant Josef Olsson.

Nr 15 (Katrinelund 3) är från början av seklet. Byggherre var ovannämnde Emil Persson, som emellertid efter någon tid sålde villan till skomakare J. A. Svensson. Han överlät huset sedermera till lantbrukaren G. W. Larsson

Villa Valhall.

BERT LARSSONS Livsmedel

Stenevägen 10 Tel. 795 52

SPECIER — CHARKUTERI — SPECIALSALTAD JULSKINKA
LUTFISK — JULGOTTER — FRUKT — KONSERVER
DJUPFRYST — MJÖLK

från Bäck i Hallsberg. Nuvarande ägare är fru Ester Rodén.

Nr 16 (Marieberg 8) har först ägts av fru Wilhelmina Boström. Troligen är 1907 byggnadsåret. Fru B. var känd som en duktig arbetskvinnna. Hon var mångårig skolstäderska och startade 1923 Boströmtvätten. Även sedan sonen Jonas övertagit firman fortsatte hon t. o. m. efter 80-årsåldern att hjälpa till i rörelsen. En annan son, skoarbetare Sven Boström, är numera ägare av fastigheten.

Nr 17 och 19 (Ljungbyhov 1 och 2) är uppförda samtidigt av byggmästare C. Lundholm. Nr 1 förvärdades av handlande Carl Bergvall och nr 2 av målarmästare Gustaf Engvall. Ägare är numera fru Ruth Mattsson resp. fröken Maria Engvall. De båda hörnfastigheterna har Skolvägen som gatuadress, varför desamma kommer att beskrivas i julbladet längre fram.

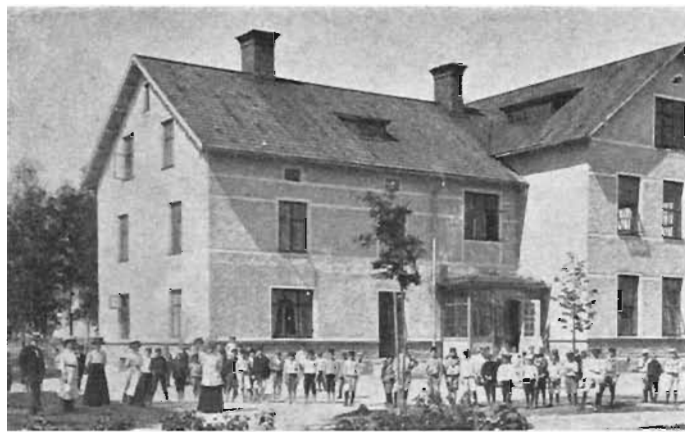
Nr 20, lärarbostad, uppförd 1913.

Nr 21 (Ingenting 4) är likaledes byggt av Emil Persson, troligen 1906. Ägare är skoarbetare J. G. Engkvist. Persson bedrev i början av seklet eget handskomakeri, men tog efter sekelskiftet anställning först hos C. G. Ströms och senare på A. G. Anderssons skofabrik. I femtioårsåldern inrättade han reparationsverkstad. Ännu vid fyllda 80 år var han verksam vid skodisken.

Nr 22 (Fylsta skola). Skoltomten har en sträckning fram till Södergatan i väster. Hela detta stora område sålde P. J. Sandberg 1901 till Kumla församling för 1.200 kronor. I sin första etapp blev skolhuset färdigt 1902. Det omfattade då 2 lärosalar, slöjdsal samt lärarbostäder. Genom en tillbyggnad 1905 ökades antalet salar med 2. Samtidigt med uppförandet av bostadshuset 1913 verkställdes ytterligare en tillbyggnad av skolan. Sitt nuvarande verkligt ståtliga utseende fick Fylsta skola 1946—47 genom en om-, till- och påbyggnad. På västra delen av tomten är i en nybyggnad inrymt 4 salar för småskolan, skolexpedition, skolbibliotek och undersökningsrum för skolläkaren.

Parti från Villagatan.

Fylsta skola 1910.

Nr 23 (Källeberg) har byggts av skomakare F. O. Landerholm. Ägare är sedan 1950 Karl Ekstrand, tidigare lantbrukare i Torp. En dotter till Landerholm är gift med stadsfullmäktiges ordförande, f. socialsyssloman Josef Johansson.

Nr 24 (Barrhaga 1) är numera rivet och marken ingår i Fylsta skolområde. På tomten är uppförda fyra skolbaracker, som användes dels för realskolan dels för folkskolan. Det rivna bostadshuset byggdes av lantbrukare Johan Olsson, fader till den genom bilolycka omkomne direktör Carl Persson, som grundade det stora industriföretaget Viking Skokräm i Örebro.

Nr 25 (Charlottenberg) lär först ha ägts av en korkskärare Hellsten, som byggde ett av Villagatans äldsta villor i slutet på 1890-talet. Ägare är Sven Lennart Bergdahl, Bofors, vars far, metodistpastor P. Bergdahl, under en längre tid innehade Charlottenberg.

Nr 26 (Barrhaga 2) är 1903 uppfört av skomakare Axel Malmkvist, som efter några år sålde fastigheten till skomakare Alfred Larsson från Ekeby socken. Före flytningen till Kumla, bedrev L. handskomakeri med ett 10-tal anställda. I Barrhaga inrättade han också verkstad, som han på grund av den hårda konkurrensen från fabrikena snart avvecklade. Han fick därefter anställning på C. G. Ströms Skofabrik. Efter L:s död övertog Barrhaga av dottern Agnes Larsson, som 1958 överlät fastigheten på Kumla stad.

Nr 27 (Tillberga) ägdes under flera årtionden av syskonen Erik, Ida, Kristina och Anna Larsson. De härstammade från Örsta, där fadern, Lars Bengtsson, var lantbrukare. På hemgården hade Erik Larsson handskomakeri med ett par gesäller i sin tjänst. Sedan han flyttat till Kumla station upphörde han med verkstadsrörelsen och blev skofabriksarbetare hos C. G. Ström. Systrarna Anna och Kristina hade under flera år hushållsplatser hos en överdirektör vid SJ i Stockholm. Ida däremot blev Kumla trogen. Hon var mest känd under namnet "Stryk-Ida", emedan hon betjänade med tvätt och strykning av herrskjortor, kragar m. m. Ägare av Tillberga är numera Anders Vilhelm Karlsson.

Välkomna och köp
till julbordet!

BLOMMOR

Fylsta Handelsträdgård

LENNART WESTERGREN

Telefon 70253

Beställningar av kransar och buketter mottagas

Parti från Villagatans mellersta del.

Nr 28 (Värnsta) uppfördes 1922 av tillskärare Ver-
ner Larsson, som alltjämt innehar fastigheten.

Nr 29 (Liseberg) tillhörde under många år f. lant-
brukare Hjalmar Almström från Älvesta. En måg till
honom var byggnadssnickare G. A. Gustafsson, omnämnd
tidigare i denna beskrivning. Nuvarande ägare av Lise-
berg är skofabriksförmän Alrik Norell.

Nr 30 (Mariedal 1) byggdes 1898. Förste ägare var
lantbrukare Emil Johansson från Alm, Hallsberg, som
senare sålde villan till lantbrukare J. A. Finnström,
Fylsta gård. Därefter har Mariedal tillhört fabrikör Val-
frid Erlandsson och lantbrukare K. A. Hallkvist, Julsta.
Ägare är numera byggnadssnickare Edvin Johansson.

Nr 31 (Strömsborg 2) är ett av de äldsta husen vid
Villagatan, byggt av C. G. Ström, som där ämnade ha
sin första skofabrik. Utrymmena var dock otillräckliga
för ändamålet. Det större bostadshuset med samma namn
vid Stenevägen omändrades till fabrik och skoaffär.
Strömsborg 2 såldes 1904 för 3.600 kronor till skoma-
kare Edvard Johansson från Skeppsta, känd som mång-
årig skattmästare i Frälsningsarméns kår i Kumla. När
nuvarande ägaren, f. lantbrukare Joh. Jonsson, köpte
villan hade köpesumman stigit till 17.000 kronor. Jon-
sson innehade ett 25-tal år jordbruk i Vallersta och var
under lika lång tid ordförande i Hörsta Friförsamling.

Nr 32 (Mariedal 2) är byggt av ovannämnde Emil
Johansson. Under någon tid tillhörde fastigheten tre
prästdöttrar Rizell. Alltsedan 1917 har Mariedal ägts av
f. lantbrukaren Lars Larsson. I andra våningen hade
Erik Lönnberg ett tiotal år skomakarverkstad.

Nr 33 (Strömsborg 4) har byggts av skomakare Kas-
per Johansson-Bölja, som 1927 överlät fastigheten till E.
Lönnberg. Sedan 1946 är L:s söner, Göthe och Bror
Lönnberg ägare till Strömsborg 4.

Vår vandring från Västra Drottninggatan till Stene-
vägen är nu avslutad. I olikhet med tidigare presenta-
tioner av "Min barndoms gata" har vi denna gång följt
fastigheterna i nummerordning, ömsom östra och ömsom

västra sidan av Villagatan. Av vad som antecknats fram-
går att flera fastigheter har byggts av samma person,
bl. a. skomakarmästare Emil Persson. På tillfrågan hur
det kom sig att han byggde så många stugor just vid
Villagatan, svarade P.: "Villagatan var när jag byggde
bara en liten smal väg. Jag har alltid varit lite bråkig
av mej och på allting, som inte lönar sej. Därför har
jag aldrig fått ihop något kapital. Men jag har det så bra
här på Solbacka, så jag klagat inte."

För några år sedan var det på tal att eliminera bort
alla fastigheter på västra sidan av Villagatan, från Fylsta
skola fram till Stenevägen. Meningen var då att detta
stora område skulle användas för den nya enhetsskolan.
Beslut har emellertid sedan fattats att förlägga denna till
staden tillhörig mark söder om Stenevägen.

Idyllen Villagatan kommer att bestå.

Nils Helander.

☆

"Kumlanytt" för 60 år sedan

Skolhusfrågan

diskuterades vid ett möte 7 aug. 1899. Allt fler mot-
förslag väcktes, vilket kom väl till pass för dem som
ej vill ha något skolhus alls. Den förr av kyrkostämman
antagna trekanten norr om kyrkan förkastades nu som
alldeles otjänlig. Var skall man då få grusupplagsplats?
frågade en röstberättigad. En annan tyckte, att om sta-
tionen ville ha ett skolhus, så kunde den bygga det själv.

Kumla skolfråga löst

Kumla kyrkostämma antog 14 dec. utan omröstning
genom arkitekt Dahlander i Örebro uppgjorda förslaget
till skolhusbyggnaden på klockaregården samt beslöt
därjämte likaledes utan meningsskiljaktighet att genom
skolrådet inköpa 1½ tunnland på P. J. Sandbergs jord
för 1.200 kr. jämte särskild ersättning för där växande
björkskog.

Villagatan 32.

WERNER HARDMO

Snabbköp

Köpmangatan 30 - Tel. 703 64, 796 02

SPECERI - CHARKUTERI - MJÖLK - BRÖD

Axel P. Falk (1821—1904) och Lotten Falk, f. Tiselius (1835—1917)

PROSTAR I KUMLA

Av Karl Bäckgren, Askersund

Kumla gamla prästgård
Riven 1909

Det kontrakt, som Kumla pastorat tillhör, bär namnet Kumla kontrakt. Detta förhållande visar, att Kumla sedan gammalt ansetts som ledande församling inom den grupp av dylika, som den tillhör. Under 1800- och början av 1900-talet innehade flera kyrkoherdar här förtrouendeuppdraget som kontraktsprostar. Var så ej fallet, utnämndes de av stiftets biskop till prostar över egen församling. Hallsberg innehade till 1862 ställning som annexförsamling till Kumla. Säkerligen kunde man före denna tid stundom få se pastor loci i Kumla ridande bege sig till annexkyrkan i Hallsberg att där förrätta gudstjänst.

Kumla var i åtskilliga år "Regalt pastorat av 1:a klass". Detta gjorde, att det egentligen ej lönade sig för andra än högt meriterade prästmän att söka detta pastorat å Närkes slättbygd.

Den prästerliga uppskattningen av kyrkoherdebeställningen i Kumla synes ej ha reducerats av att i fil. dr C. Th. Söderbergs år 1872 utgivna "Beskrivning över de prästerliga beställningarna i Strängnäs' stift jämte kyrkoanteckningar och uppgift om fromma stiftelser" uppgives om kyrkoherdebostället i Kumla by: "Svagt bete och knapp skog" och att boställsinnehavaren har att erlagga avgifter för såväl "Mosjöns sänkning under 5 år å 6:80" som för "Kumlaåns rensning i 8 år å omkring 25 riksdaler årligen". Avgifterna måste ju rättvisligen sägas vara ganska moderata.

Flera av kyrkoherdarna här ha stigit till ansvarsfulla poster inom vår kyrka. Höga meriter ägde bl. a. Carl Rosén von Rosenstein, kyrkoherde här 1798—1812. Efter 7 år som stiftsherde i Linköping tillträdde han 1819 posten som Svea Rikes Ärkebiskop med allt som härmed sammanhänger av ansvarsfullt uppdrag och hedersbevisningar.

Till efterträdare erhöll han Frans Mikael Franzén, kyrkoherde här 1812—1824. Också han steg till höga poster: En av de Aderton i Svenska Akademien och dess ständige sekreterare, biskop i Härnösands stift m. m.

Att Franzén hade markerat ädla anletsdrag visa tydligt bilder av honom. Ej underligt, att det är just han, som skrivit den betagande dikten "Människans anlete". Dessa välformade drag ärvdes av döttrar till honom och igenkänns hos sentida ättlingar av i dag.

Såg Franzén bra ut, var så icke fallet med hans piktur. Hans skrift kan ingalunda nämnas skönskrift. En dag mottager kyrkoherde Lars Ljungberg i Askersunds Landsförsamling brev från sin kontraktsprost. Så mycket fick skrivelsens mottagare klart för sig, att han hade att motse besök av Franzén men kunde omöjligt tyda angivelsen om dag, och något dato stod i brevet icke angivet. Kontraktsprosten kom, och pastor loci i Landsförsamlingen beklagade, att hemmet icke stod fullt berett att taga emot honom. Brevet framvisades, och det berättas, att ej heller Franzén förmådde tyda sina skrivtecken.

Den 25 och 26 september 1824 håller Franzén prostvisitation i Lerbäck, varst Samuel Sahlstedt då var kyrkoherde.

Kontraktsprosten sporde härvid församlingen — såsom sed är vid dylika förrättningar — ifall den hade något särskilt att vid visitationsstämman andraga. Representanter för socknen prisa sin kyrkoherde för allt värdefullt denne i sitt ämbete utträttat såväl i liv som i gärning. De framhålla det goda exempel i lantushållning deras kyrkoherde blivit "såväl igenom odling av oländig mark som igenom sättning av potatis, varav följden blivit den — såsom alla intygade — att då produktion av potatis vid prosten Sahlstedts tillträde utgjorde omkring 200 tunnor i socknen, så utgjorde den nu mellan 5- å 600 tunnor". Visitator uttalade sin glädje över det goda förhållande, som var rådande mellan pastor och församling, och skulle härmed meddela sina förmån.

Frans Mikael Franzén får alltså anledning att något tänka över lantushållningens problem — närmast beträffande kultivering av oländig mark och vikten av ökad potatisodling.

Gärna tänker man sig Franzén som en poetisk drömmare med föga sinne för mera praktiska och prosaiska ting. Men betydelsen av produktion av potatis kände Franzén väl till från sitt hemland. Han kom ju till oss från Uleåborg i Österbotten och visste, att rovor och rotkål, som bland allmogen där utgjorde daglig spis, icke var särskilt närande. I en känd dikt om Finland påstås ju, att människorna där "voro magra som Faraos nöt". För sin goda smaks skall kallas potatisen somlingstädes "jordpäron". En allmogeman i Markebäcksbjörden i Sydärke yrtrade ock, då han satt vid matbordet och fick äta av sin första potatisskörd: "Den, som upfunnit potatisen, borde få komma levande till himmelen".

I sin inställning till det beryktade konventikelplakatet av år 1726, vilket till förekommande av splittring inom vårt folk förbjöd sammankomster av religiös art utanför kyrkorumen men samtidigt manade familjefäder att i hemmen hålla husandakt, visade sig Franzén vara en vis och framsynt Herrens tjänare. Han insåg vådorna av att gå bröstgänges fram vid plakatets efterlevnad. I sitt Herdabrev till Härnösands stift 1832 skriver han: "Gemensamma andaktsövningar, av vilka de, som därtill förena sig, icke bliva skilda ifrån den övriga församlingen och den offentliga gudstjänsten, må snarare befrämjas än åtalas — helst på sådana orter, där en stor avlägsenhet från kyrkan hindrar en flitig kyrkogång."

Förlovnings- och Vigselryngar

JULKLAPPAR i Guld, Silver och Nysilver, rikt urval. Matsilver i flertal modeller Vaggur, Fickur och Armbandsur. Gamla smycken och ringar omarbetas.

AB Elias Englunds Guldsmedsaffär

Innehavare: Stig Englund

KUMLA - Tel. 703 01

När Franzén mottagit utnämning till kyrkoherde i S:a Clara i huvudstaden och predikoprov skulle avläggas för den nu lediga pastorstjänsten i Kumla, var det högst meriterade män, som uppsatts på förslag, nämligen i 1:a förslagsrummet: theol. professorn, prosten och kyrkoherden i Ekeby och Gällersta Doctor L. Lindien; i 2:a förslagsrummet: lektorn vid Katedralskolan i Strängnäs, Domkapitelsledamoten, teol. kand. och magistern J. Bodin och i 3:e förslagsrummet: regementspastorn vid Kungl. Livregementets husarer, teol. lic., magister A. L. Selander. "Av dessa skickliga och välförtjänte män hava Kumla och Hallsbergs församlingars respektive ledamöter att genom ett fritt val endera till sin kyrkoherde kalla" står angivet i den skrivelse från Konsistoriet, som Frans Mikael Franzén uppläste i Kumla kyrka 10 april 1825 och som samma dag i annexförsamlingens kyrka föredrogs.

Ingen av de provande erhöll emellertid befattningen ifråga. Till kyrkoherde utnämndes professorn i matematik och Rector Magnificus vid Lunds universitet Carl Erik Kjellin.

Axel Per Falk.

Det måste ha varit någon söndagsafton på sommaren omkring 1890. Riksdagsmannen Carl Gustaf Bäckgren i Markebäck var ute och höll politiska föredrag och hade nu kommit till Kumla stationssamhälle för att tala i Goodtemplarlogen Natanaels lokal därstädes. Vid detta tillfälle fick jag åtfölja min far.

De politiska föredragen vid denna tid bestodo huvudsakligen i en redogörelse för de viktigaste ärenden, som under den senast gångna riksdagsperioden förevarit till behandling, och vilken ställning talaren härvid intagit med angivande av motivering härför.

Om en riksdagsman i Rekarnebygden berättas, att, när han inbjudit valmännen till åhörare av sina föredrag, han då hade med sig allt riksdagstrycket från de s näste åren. Detta staplade han upp på ett bord invid talarestolen och yttrade inledningsvis: "Egentligen skulle jag återge för Eder allt, som står i dessa böcker. Men det bleve för mycket både för Eder och för mig. Men beslut i alla de ärenden, som behandlas i dessa riksdagshandlingar, har jag varit med om att fatta."

Nu på söndagsaftonen skulle alltså av riksdagsmannen för Kumla och Sundbo härader föredrag hållas i Kumla. Nedskrivaren av dessa rader befann sig i 10-årsåldern, var av denna anledning för ung att intressera sig för politiska frågor och följde därför ej med till föredraget. Jag företog mig därför något, som med ett modernt ord benämnes "seight-seeing", och hamnade så småningom i prostgårdens i mina ögon imponerande ladugård.

Här träffade jag snart samman med en vänlig tant, som i något ärende befann sig där. Det visade sig vara prostinnan Henrica Charlotta (Lotten) Falk, f. Tiselius. Hon var prostens Falks 2:a hustru, som ryckt in i kumlahemmet och blivit en utmärkt husmor och fostermor för de nio barnen efter deras mors 1869 timade frånfälle. Liten var hon till växten och i sin egenskap av köpmansdotter från huvudstaden ingalunda utbildad för en så krävande uppgift som att svara för ett hushåll av kumlahemmets storleksordning. Men hon var läraktig och sparade sig ej. När Lotten Tiselius vigdes samman med prosten Falk, hade vigselförrättaren valt som text för sitt uppbyggelsestäl till brudparet: "Lotten är mig fallen i thet lustiga: mig är en skön arfwedel tillfallen".

(Psalt. 16: 6.) Prostinnan Falk hade sina depressionstider. Hon stängde då in sig, tills svårmodet gått över. När så var fallet, satte hon sig vid pianot och spelade. Då visste alla, att hon åter kände sig kry och kunde återuppta sin gärning i hemmet.

När prostinnan fått vetskap om vem den unge mannen var och av vilken anledning han kommit just till ladugården, bjöd hon honom att följa med in i prostgårdens sal. Vid denna tid fanns ju kvar prästgården från Franzéns dagar med dess låga men trivsamma rum. Hon visade på en del sevärigheter där, bl. a. en klocka, som var så konstruerad, att en liten gestalt i den plötsligen trädde fram och började sätta en miniatyrsåg i rörelse, när det blev full timma.

Prostinnan försvann ett tag ut i köket för att hämta någon undfågnad till sin unge gäst och lämnade denne allena. Kort därpå trädde prosten Falk in, blev förvånad över att finna en för honom obekant yngling där men fick snart förklaring. Sammanträffandet med prosten i Kumla framkallade ingen ångslan eller rädsla hos den unge mannen — något som ju lätt kan ske vid möte med en äldre, för honom obekant person. Prosten blickade med vänliga ögon på honom och hade något farbroderligt och förtroendeingivande i sitt sätt. Han förstod uppenbarligen ungdom och hade i sin egenskap av bl. a. lektor vid Högre Allmänt Läroverk haft åtskilligt att göra med sådan.

Efter vad undertecknad kan erinra sig, var detta enda gången jag träffade samman med prosten Falk i Kumla. Den 18 maj — S:t Eriksdagen — 1904 gick han över gränsen till livet hinsides.

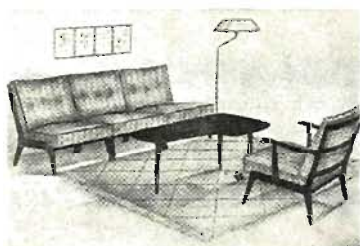
Under mina år som kyrkoherde i Gryts socken i Södermanland hade jag förmånen att få träffa samman med tvenne där nära prästgården bosatta döttrar till honom, nämligen Hanna Maria, f. 1860, maka till sjömanspastor Sven Svensson, och Ester Emilia, f. 1865. En tredje dotter — Karin, f. 1852 — hade varit gift med en min företrädare i tjänsten därstädes, kontraktsprosten Axel Lundqvist.

I all synnerhet änkefru Maria Svensson hade åtskilligt av intresse att berätta från prosthemmet på Närkesslätten. Ju äldre hon blev, i desto klarare ljus tedde sig för henne uppväxtären i Kumla.

Hårt hölls det i kumlahemmet på att morgonandakt där iaktogs och att också arbetsfolket vid gården deltog i den, bl. a. rättaren och hans hustru. Stundom hände det, att prosten bad sin rättare att biträda vid densamma.

En i kumlabygden mycket känd trotjänare i prostgården var drängen Johan. Han skjutsade pastor loci, när denne skulle ut i socknen på predikan eller kyrklig förrättning, och kände sig höra så intimt samman med prostfamiljen, att han kunde säga, när han t. ex. selade på hästen eller höll med häst och vagn framför prostgårdstrappan: "Nu ska vi ut och döpa barn".

Dagligen vandrade prosten om morgonen till en hälsokälla i trakten och drack av dess friska vatten. Detta fick ej försummas. Som känt trodde man förr mycket

MÖBLER av välkänt fabrikat

MJUKA MATTOR m. m.

Humana priser

Telefon 70064

Zarelius MÖBLER

Grundad 1898

TORGET, KUMLA

på nyttan av vattendrickning — i all synnerhet, ifall källan innehöll järnhaltigt vatten och var en hälso- eller surbrunn. Vid våra brunnsorter samlades mycket folk. Numera intar läkarvetenskapen en reserverad hållning i denna fråga och föreskriver i regel ej vattenkurer men väl bad av skilda slag och tjänlig diet.

Prosten Falk var ju en personligt varm kristen. Av tvivel och anfäktelser synes han ej ha oroats. Efter vad man vet, brottades han ej med teologiska problem. Han mente sig ha väl underbyggt för sin uppfattning i det religiösa. Ett personligt vittnesbörd av honom är detta:

”Jag litar på min Överstepräst.
Han vet vad jag behöver
och ställer för mig bäst”.

Ett yttrande av dottern fru Falk-Svensson: ”Jag får det ej värre, än Gud vill” går möjligen tillbaka till hennes far och till fromhetslivet i kumlahemmet.

Det tidsskede, till vilket medlemmarna av omskrivna släkt hörde, har för länge sedan stigit ned i sin grav. Men detaljer från detta hem och personer där leva kvar i hågkomsten hos ett alltmer försvinnande fåtal — ett fåtal, som gör sig redo till uppbrott. En prostdotter från kumlahemmet finnes — som nämnt — ännu kvar, nu i 94-årsåldern.

Några hågkomster från detta tidsskede, berättade av prosten Falks dotter med de båda bibliska namnen Hanna Maria, må här meddelas:

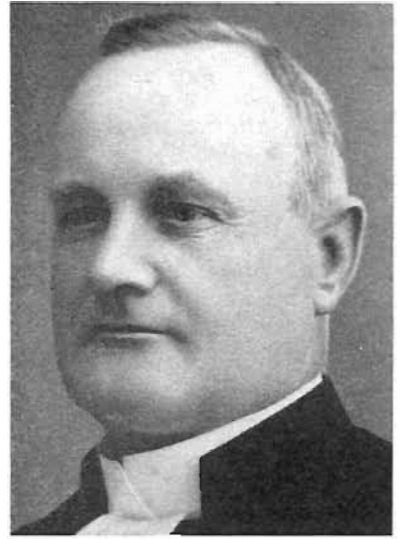
I Kumla fanns en affär, som innehades av en köpman vid namn Fosselius. I denna handelsbod kunde man höra en och annan kund säga: ”Hör nu han, Fosselius! Ta ned den där bombastiken denna oppe på hylla!”

En annan detalj ur minnenas värld. En son i ett kumlahem hade avlidit. En vän till familjen uttalade för en äldre bror till den döde sitt deltagande i anledning av dödsfallet. Denne yttrade härvid: ”Ja, det är väl, att de faller å, så en kan bli lite rikare”. Sorgen och saknaden hos den äldre brodern voro tydligen icke av det djupare slaget.

Till sist ett par hågkomster, vilka säkerligen berett prosten Falk och hans husfolk åtskillig förnöjelse, när de berättats inom familjekretsen.

Rättaren hos patron Olof Hedengren å Riseberga nödgades till sin husbonde anföra klagomål mot en dräng, som var betänkligt lat i sitt arbete. Patron Hedengren fann sig föranlåten att förhålla sin tjänare dennes bristande flit men fick härvid det beskedet: ”Jag ska tala om för patron, att jag fått en tåcken kropp, att han mår bäst av att hålla sig i stillhet”.

Till sist följande hågkomst, som kan vara knuten till storgodset Säbylund i Kumla — i varje fall till medlemmar av släkten von Essen. Äldste sonen i en statkarlsfamilj skulle uppläras till betjänt. Av sin husbonde fick han nya kläder och behövlig utrustning i övrigt. Den blivande betjäntens mor tackade friherrinnan för all mot sonen visad vänlighet. Men efter några dagar slutade pojken sin anställning å herrgården och vände åter till statkarlshemmets enkla förhållanden. Vid första måltiden efter hemkomsten bjöds på sill och potatis, och gossen fick sillstjärten. När måltiden var avslutad, hör-

Gustaf Pettersson
1860—1922

de man sonen tacka Gud med orden: ”Tack, käre Gud, för sillrumpan och friheten!”

☆

Ännu leva i kumlabygden några kvar, som vårda hågkomster från Axel Per Falk och hans krets. En av dessa är uppenbarligen släktingen fröken Frida Samze- lius, som ej blott har en hel del att förtälja från forna kumlaår utan även öva den trivsamma hanteringen: att baka högst välsmakande tunnrån, vilka komma köparen att känna fläkten från en tid, mera idyllisk än den innevarande.

Gustaf Pettersson

Till efterträdare som pastor i Kumla fick prosten Falk kyrkoherden i Almby Gustaf Pettersson. Han kallades som fjärde provpredikant till den stora slättbygdsför- samlingsen.

Gustaf Pettersson var en prästman med något imponerande över sig: högre, bredaxlad, med en hövdings hållning. En markerad vänlighet gav påtaglig värme åt blicken. Att han värdesattes av ämbetsbröder inom kontraktet och av stiftets ledning framgår därunder, att han efter Wilhelm Callmanders avgång från uppdraget som praepositus utsågs till dennes efterträdare. Hade Gustaf Pettersson avlagt högre teologisk examen än den för prästmän vanliga, skulle han säkert stigit till högre tjänst inom kyrkan än som nu blev fallet.

Som predikant besatt prosten Pettersson speciell utrustning. Hans förkunnelse var evangelisk-luthersk i detta ords djupaste bemärkelse. Gärna var han hörd av personer, som ej nöjde sig med känslösvall utan ville lyssna till en, som var förtrogen med sin bibel och det fördolda livet med Kristus i Gud och ur sina rika förråd tog fram sådan spis, som ger näring åt den andligen hungrige. Man erfor inför denne predikare sanningen av ordet: ”Jag tror; därför talar jag” (2 Kor. 4:13).

Verkligt värdefulla JULGÅVOR finner Ni i vår rikhaltiga sortering av

BÖCKER, BIBLAR, PSALM- och SÅNGBÖCKER, SKRIVMATERIEL, PRESENTARTIKLAR och GRAMMOFONSKIVOR m. m.

HF:s Bokhandel - Kumla

Köpmangatan 20 - Tel. 702 65

Med Paulus kunde han betyga: "Jag vet, på vem jag tror" (2 Tim. 1: 12)

Det var under Gustaf Petterssons år i Kumla den nya, imponerande pastorsbostaden uppfördes. Vemodigt var det att den äldre från Franzéns dagar ansågs böra avlägsnas.

Kumla är en på folk och pengar rik socken. När ny bostad åt pastorn skulle uppföras, borde den tagas till ordentligt. Tjänarinnefrågan var ännu intet problem. Konstruktionsritningen till densamma upptog ett flertal gästrum. Prosten Pettersson bad, att antalet skulle reduceras under motivering: "Nog står det i bibeln, att prästen skall vara gästvänlig. Men att han skall vara gästgivare står inte". Ritningen upptog två dörrar i huvudingången från väster: en till pastorsexpeditionen och en till pastorsbostaden. Detta väckte viss opposition hos församlingsbor under framhållande, att "fåren borde hava samma ingång som herden". Saken ordnades genom kompromiss på så sätt, att till förstugan ledde en ingång. Från denna åter förde tvenne dörrar in i byggnaden.

I sina tidigare år som präst blev Pettersson sänd som vice pastor hos kyrkoherden i Runtuna och Lid, prosten C. Th. Söderberg. Denne var en hedersman av gamla stammen, som kunde tala "med bönder på bönders sätt men med lärde män på latin". Han var kunnig i hebreiska och arabiska men kunde ock laga sina skor och sy sina kläder. I hemmet rådde exemplarisk ordning och iaktogs sparsamhet.

Som vice pastor i Runtuna hade Carl Strandberg — justitierådsson från huvudstaden — tjänat. Denne var ej van vid enkel, lantlig kost och visade till prostinnan Söderbergs ledsnad påtagligt ringa intresse för de rätter, hon satte fram på matbordet. En dag skjuter Strandberg undan assietterna och faten, som stodo på bordet framför honom, och säger: "En intelligent karl skall intelligent mat ha". Han önskade få konserver o. d., som han var van att få i huvudstadshemmet. Prostinnan framhåller, att huset ej förmår åstadkomma annat, än vad de där pläga intaga i matväg, eller sedvanlig husmanskost. Ville vice pastorn ha annat, finge han själv anskaffa detta.

Så förde konsistorie skjutskärre pastor Strandberg till en annan församling, och som efterträdare kom Gustaf Pettersson. Makarna Söderberg undrade oroligt, vilka krav denne kunde ha i matväg. Knappt hade skjutsen, som hämtat honom, hunnit stanna framför prästgårds-trappan, förrän prosten hastade fram till vagnen och sade med iver i stämman: "Är pastorn nöjd med vanlig husmanskost, så är pastorn välkommen". Gustaf Pettersson "tänkte på vad denna hälsning mände innebära" (Luk. 1: 29). Lantbrukareson som han var från trakten av Strängnäs, förklarade han sig nöjd med vanlig husmanskost. Makarna Söderbergs oro stillades.

So m organist och lärare vid Runtuna kyrkskola tjänstgjorde vid denna tid sedermera regementspastorn å Malma Hed, komminister A. J. Dahlqvist. Den unge vice pastorn beslöt att utlysa predikan på söndagsaftnar i Odinsberga skola, belägen nära sockengränsen i söder, och Dahlqvist lovade att medfölja och sköta orgeln.

Kumla kyrka

Prosten Söderberg underrättades om vad som planerades och fruktade, att de skulle begära att få skjuts från prostgården. Av denna anledning sporde han: "Hur tänker Ni då komma dit?" Gustaf Pettersson gav beskedet — säkerligen med en humoristisk glimt i ögat: "Vi gå". Pastor locis farhågor för utgift och besvär avlägsnades.

Gustaf Pettersson och kyrkoherde E. J. Andersson i Hallsberg voro klasskamrater från Högre Allmänna Läroverket i Strängnäs, och vännen i Kumla hade åtskilligt av intresse och tidstypiskt att berätta från deras gemensamma år därstädes.

Som en egendomlighet kan nämnas, att när C. L. A. Wallin flyttade som kyrkoherde till Lerbäck och därmed trädde in bland ämbetsbröderna i Kumla kontrakt, var den nye kyrkoherden för dettas praepositus väl bekant. De hade på ett mycket lyckligt sätt samarbetat i Näshulta, där Gustaf Pettersson då var komminister och Wallin hans kyrkoherde och förman.

Gustaf Pettersson var en både psykiskt och fysiskt stark man. För strapatsen räddes han ej. En sommar företogo han och pastor Gustaf Collini en cykelfärd genom Södermanland och anlände en dag till Vreta gamla komministergård i Svärta socken, varefter den, som nedskriver dessa rader, då hade sitt hem. Pettersson önskade återse Runtunabygden och Collini Ripsa socken vid Båven, där han tidigare innehaft prästerligt förordnande.

Det omfattande arbetet i Kumla med dess stora befolkningssiffra tärde med åren på Gustaf Petterssons goda hälsa. Balanssinnet vägrade att fungera, och han blev en skugga av vad han tidigare varit. Det för honom så kära arbetet nödgades han lämna i yngres händer. En hård prövning! "Visst lyste emellanåt vemodet i hans ögon, men i stort sett bibehöll hans sinne under överksamhetens båda år sin glättighet, och han lämnade allt i Guds trofasta hand. Vid den hade han vandrat i flera årtionden, och vid den ville han sluta jordelivets färd" (Wilh. Zetterstedt).

Gustaf Pettersson skildes från detta förgängliga livet fredagen den 6 oktober 1922 och därmed i sitt 60:de

Sjödins Stenhuggeri

Tel. 712 98 och 708 25

Tillverkar Gravvårdar och Gravfris samt Byggnadssten
av brun, grå och svart granit

levnadsår. Döden nådde honom å samma veckodag, som den kom till hans Frälsare, vars ärenden han troget gått. Just vid nämnda tid av året bryter Brittmässommaren in med sina klara dagar med sol — låt vara något sval sådan — över bygder, som bära höstens färgprakt. Det är vår fromma tro, att vännen Gustaf Petterssons ande nu omslutes av evighetens sommar.

Caleb Gustaf Häger

Prosten Caleb Hägers gestalt utstrålade kraft och beslutsamhet: bredavlad och undersättsig med vaket blickande bruna ögon bakom pincenén och en påtaglig livlighet i sina rörelser.

Caleb Häger är en av de tre prästmän, vilka nästan samtidigt från Blekinge kommo till vårt stift, nämligen Carl-Gustaf Eckerberg f. 1866 i Frilevstad, Caleb Gustaf Häger och Viktor Emanuel Rundgren, de båda sistnämnda födda i Karlskrona — den förra 1867 och den senare 1869 — och båda prästvigningskamrater.

Alla tre voro bärare av gammalkyrklig väckelsefromhet — ett arv från deras blekingska hembygd. Genom i all synnerhet Häger och Rundgren har schartuanism i modifierad form tillförts vårt stift. Den har — så att säga — filtrerats och befriats från den stelhet, varuti den särskilt i Västsverige kunnat framträda.

I några avseenden låta sig tydliga likhetsdrag mellan de båda sistnämnda prästvigningskamraterna påvisas. Båda hyste de stor lust och längtan till Guds ords förkunnelse. För dem utgjorde predikstolen en kär plats, å vilken de gärna trädde upp. Båda höllo de hårt på betydelsen av verklig kunskap i det andliga. Några beundrare och befrämjare av religiöst känslösvall voro de ej. Den kristna läran gav värdefull och nödig stadga åt livsföringen. Ingen möda sparade prosten Häger, när det gällde att bibringa sina läs barn en god grund för det kommande. Han lät dem göra anteckningar under lektionerna. Som lärobok i nattvardsskolan använde han under alla sina prästerliga år "Doktor Martin Luthers Lilla Katekes med kort utveckling". När ämbetsbröder uttalade missnöje över att det icke fanns någon idealisk lärobok för nattvardsskolan, instämde Häger ingalunda i denna klagan. "Vi ha ju", framhöll han "katekesen. Den begagnar jag, och en bättre bok kan man ej sätta i läs barnens händer." Förtydliganden och tillägg till denna — "Anteckningar för konfirmationsundervisning" — utarbetade Häger, vilka dikterades för konfirmanderna. Prästvigningskamraten Rundgren var bl. a. ledamot av Kungl. Katekesnämnden, vilkens arbete gav till resultat läroboken: "Vår kristna tro, framställd i anslutning till Martin Luthers Lilla Katekes".

Som ett för sann lutherdom utmärkande drag räknas — som känt — sinne för humor. En humoristisk ådra kunde iakttagas hos Häger, dock i än högre grad som bekant hos Rundgren.

I Kumla fanns under prosten Hägers tid där en adjunkt, vars officiella titel var "Ständig adjunkt". Titeln ifråga gav hans förman anledning till åtskilliga lustigheter. Den "Ständig adjunkten" är sedan åtskilliga år

Caleb Häger
1867—1941

tillbaka välbeställd kyrkoherde i det fagra Södermanland i en församling vid Oljarens stränder.

En avlägsen anförvant till Henrik Schartau och ägande samma släktnamn som denne reste en del år omkring i stiftet, gästade prästgårdarna. Han kom utan att på något sätt förbereda sin ankomst, medförande en stor kappsäck och iförd en svart bonjour, som han — efter vad han uppgav — fått efter hovpredikanten Fredrik Hammarsten. Mannen ifråga syntes ej ha utbildat sig för något speciellt yrke. Saknade väl förutsättningar härför. Han byggde på den kända gästfriheten i svenska prästhem och väntade sig vid avfärden från dem erhålla en slant för sin fortsatta färd. Prosten Häger gav honom en gång en 5-kronors sedel. På Närke slätten ligga ju prästgårdarna ej långt från varandra. Den avresande gästen tar emot sedeln men upplyser samtidigt, att han fått en 10-krones sedel i den prästgård, från vilken han kommit. "Ja, då är detta så mycket mindre", replikerade kumla-prosten. Påståendet kunde icke bestridas. Frågan var utagerad.

Prosten Häger körde bil, och bilåkning roade honom i hög grad. En stor lycka upplevde han, då han bereddes tillfälle att bila i Sydsverige. De skånska gästgivargårdarna med dessas berömda kost värdesatte han. Stundom kunde man höra honom säga: "Näst lyckan att äga en god hustru räknar jag detta: att ha en bil och kunna se mig omkring."

Som förkunnare utvecklade prosten Häger mycken även fysisk styrka. Kraftig var av naturen stämman, och han sparade den ej. Värdefullt är ju, att åhörare verkligen uppfatta det, som talas från predikstolen, vilka i äldre kyrkorum tyvärr oftast äro placerade högt ovan församlingen. I Jesajaboken läses: "Ropa med full hals, utan återhåll; häv upp din röst såsom en basun och förkunna för ditt folk deras överträdelse, för Jakobs hus deras synder" (58:1). Denna fysiska ansträngning var för Häger påkostande och svett drivande i den grad, att för hälsans bevarande ett visst ombyte av kläder och

Kullbergs Eftr.

STURE MELANDER

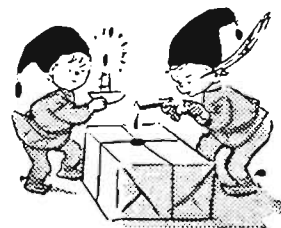
K u m l a

Telefon 700 60

S p e c i a l a f f ä r i

Manufakturvaror, Gardiner, Sybehör, Kjolar, Blusar m. m.

STOR SORTERING AV LÄMPLIGA JULKLAPPAR

framför allt krage måste efter slutad gudstjänst ske. Förr lade sig prästerna i regel mera vinn om att tala högt och tydligt, än vad nu är fallet. De "talade ur skägget". Hör-lurar är nog bra men tillgripas av kyrkfolket blott i nödfall. I profeten Nehemjas skildring av Lövhuddo-högtiden säges, att leviterna "föreläste tydligt ur boken, ur Guds lag; och de utlade meningen, så att man förstod det, som lästes" (8: 8).

I likhet med åtskilliga prästmän av Hägers åldersgrad hade denne i yngre år förordnande som vice komminister i Hammar, där Carl Camillus Oldenburg var kyrkoherde men i många år åtnjöt tjänstledighet. Den åldrande församlingsherdens hörsel försvagades, av vilken anledning han vid gudstjänsterna plögade sätta sig längst uppe i trappan till predikstolen. Oldenburg hade en påtaglig originalitet och plögade högt uttala sig från sin plats bakom dagens predikant om dennes utläggning av texten. På så sätt — framhåller Viktor Rundgren, som ock tjänstgjort i Hammar — fingo åhörarna samtidigt tvenne utläggningar av dagens text. Det kunde ock enligt uppgift hända, att kyrkoherde Oldenburg fattade tag i prästkappan på den predikande för att påminna honom om att ej hålla på längre för att i rätt tid hinna till utlyst eftermiddagsgudstjänst.

Caleb Häger med sitt glada sätt hade lätt att komma i kontakt med människor och ägde gåvan att känna trivsel, där han hade sitt arbete. Tacksam var han under åren i Kumla över den vackra utsikten över parken och österut åt Sannersta-hållet. Den utgjorde på sitt sätt en ersättning för vad han sett av storslagen natur från prostgården vid Kyrkviken i Hammar.

Prosten Häger fick med åren påminnelse om att hans hjärta var ansträngt, vilket manade till försiktighet. Den vanliga cigarren måste enligt läkares råd ersättas med "nicotinlose Cigarren". När för prosten i Kumla pensionsåldern nalkades, ingav han ansökan om att få avgå. Någon tanke på att anhålla om anstånd härmed hyste han icke. Som utslag för hans stilla humor utgör motiveringen: "Det står i Jeremia 8: 7, att 't. o. m. hägern under himmelen känner ju sin bestämda tid'."

Flyttningen från Kumla blev ej lång. I den närbelägna residensstaden fick han och dottern Margit ett trivsamt hem. Gärna bistod han ämbetsbröder med predikohjälp. Men snart nog vek hälsan ifrån honom, och hans trötta kropp fick vila vid sidan av makan, vars bortgång så djupt smärtade honom.

Söndagen den 14 september året 1941 kom med förlösning. Predikotexterna på den dagen bära som gemensam rubrik: "Tacksamhet". Från detta livets obeständighet hämtade Gud — så är vår fromma tro — hem sin tjänare till sin himmelska glädje. Förvisso ett rikt ämne till tacksamhet!

☆

Herren kallar sina tjänare bort från arbetet i vin-gården. Men detta får ej stanna av. Andra träda till. Verket går vidare.

"Tänken på Edra lärare, som hava talat Guds ord till eder; sen huru de slutade sin levnad och efterföljen deras tro" (Hebr. 13: 7).

Hyllning till hembygden

*Hembygd, du kära, dig hälsar jag,
Du har inte Norrlands stolta behag,
du har inga sjumilaskogars sus,
du har inga forsars mäktiga brus,
du har bara Kilsbergens blåa kontur,
och små sjöar som kantas av gran och fur.
Men du äger slätter, med böljande säd,
av råg och vete att mätta oss med.
I rad vid rad likt skiltvakter stå
sädesskyllar i kvällsskymning blå.
Jag minns min barndoms smultronställen
och syrsornas sång i sommarkvällen
och kyrkklockors djupa manande stämma,
som hörs över nejd, där jag är hemma.
Hembygd, du kära, dig älskar jag,
hembygd, du kära, min hyllning tag!*

Alva Palm

Forts. från sid. 21

De av Olsson ägda gårdarna, Nälberg i söder och Åsen i sydväst, gränsar till gården, vilket givetvis är till stort gagn för sambruket.

I februari i år hade hushållningssällskapet ett studiebesök vid Mårsta.

Gustaf Sahlberg var en föregångsman, när det gäller täckdikning. Redan 1891 hade han låtit upprätta en plan härför. Under nuvarande ägarens innehav av Mårsta har samtliga diken igenlagts och rör av grövre dimensioner nerlagts. Arbetarbostäderna har under senare åren rustats upp och försetts med moderna anordningar. Samtliga kostnader inklusive ny- och tillbyggnader samt nyanskaffning av maskiner har orsakat en utgift av omkring en kvarts miljon.

Brukaren av Mårsta har liksom sin företrädare, Gustaf Sahlberg, visat stort intresse för kommunala angelägenheter. Förutom ledamotskap i kommunalfullmäktige, kommunal-, val- och lönenämnderna innehar han styrelseuppdrag i ett flertal av jordbrukets organisationer.

Kumla Julblad

för åren 1932, 1934, 1935, 1937, 1940 och 1943 önskas köpa. Några ex. av årg. 1955, 1956 och 1957 kan ännu erhållas hos utgivaren på Kumla Tryckeri.

Gust. Johanssons Eft. Åkeri

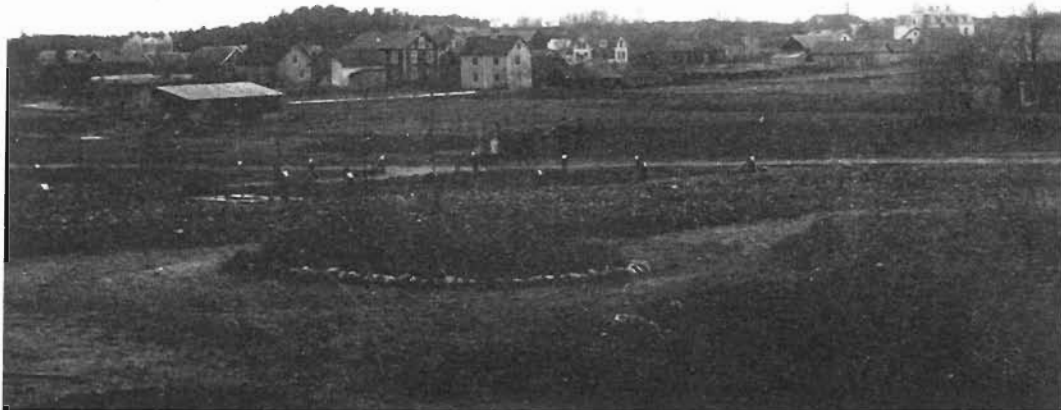
Innehavare Åke och Bertil Johansson.

REKOMMENDERAS!

Alla slags transporter till humana priser

Körningar till och från Örebro varje dag

Johannes Kyrkogata - Tel. 701 16

Då torget var ett kärr.
I bakgrunden bl. a. Kumla Ångvarn och Solgården.

Några minnen från sekelskiftets Kumla

Hur såg Kumla stationssamhälle egentligen ut vid sekelskiftet? ”Jo, därom kan jag ge besked, ty jag var med.”

Små röda stugor spridda här och där, en ladugård och ett hönshus vid nästan varje stuga. Kornas råmande och tupparnas galande spred en fläkt av torparromantik över de små stugorna, vid vars ena gavelfönster en trappa upp en skomakarverkstad vanligtvis var inredd. Vid fönstret stod ”skutan” eller disken, och runt denna satt mästern med gesäller och lärpojkar, sysselsatta med sitt arbete. På många ställen var köket även verkstad med ”skuta” och den obligatoriska blötbljan på golvet. I spisen puttrade och ångade potatisgrytan, och ofta doftade det stekt sill.

”Man levde enkelt som man bor —
potatis utgör huvudnäring.
Men titel utav ”Kära mor”
har till och med en skomakarering.
Så ock i de förmögnas hus
drar ”Kära mor” sitt strå till stacken.
För dem är framtiden så ljus
se’n tunga lasset släpats uppför backen.”

Ja, hur såg Kumla ut åren innan det nya seklet började? Skog på båda sidor om järnvägen, dock tätare på västra sidan. Den första byggnaden utefter Järnvägs-gatan uppfördes av banvakt Pettersson, far till gross-handlarna Reinhold och Gottfrid Berglund, Örebro. Sedan fanns det inget hus förrän mitt emot stationshuset. Det var skohandlare L. J. Petterssons numera rivna 2-våningshus. På den ganska långa men smala tomten

uppfördes 1949 en större byggnad, i vars första våning postkontoret är inrymt.

Det lilla sparbankshuset är sedan 1929 borta, men skraddare Nystedts (sedermera Carl Arbins) timmerstuga finns ännu kvar. Så många år lär det emellertid inte dröja, förrän Helgelseförbundet, som även är ägare till granntomten i söder, uppför en länge planerad förlagsbyggnad.

Till den mycket tidiga bebyggelsen på väster hör också Kumla Ångvarn. Den huvudsakliga skogsmarken i stationssamhället ägdes av flera lantbrukare i Kumla by.

Det dröjde länge, innan man tog några krafttag för att få ordentliga vägar. De var mycket smala och dåligt underhållna, trots att det fanns god tillgång till grus. Sveavägen började som nu vid Odengatan men hade en mera sydlig sträckning mellan handlare Johan Anderssons ladugård och bostadshus. När ladugården revs, uppfördes det 2-våningshus, som en tid utgjorde lokal för Mälarsekretariatet och Folkbiblioteket och som numera bl. a. inrymmer Jordbrukarbanken.

Hagendalsvägen var vår och höst en bygata, där böndernas spannmålsforor plöjde i lervällingen. Det nuvarande torget var då ett kärr, där smeden Öhlins kor gick och botaniserade bland penninggräs*) och baldersbrå, rester från den tid då platsen stod under vatten.

Det gick länge trögt med bebyggelsen. Inte var det många som hade lust att slå ner sina bopålar i den mörka skogen. Kostnaden för tomt kunde emellertid ej av-

*) Ett sorts grovt gräs, växt på odlad jord.

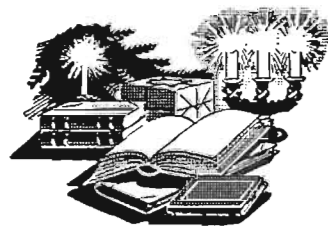
Skrivställ, Album, Skrivunderlägg, Reservoarpenor, Gästböcker
Brevpapper, Almanackor, Jultidningar, ”Kumla-mappen”

Dohlwitz Bokhandel

Telefon 700 56

Boken

— bästa gåvan

Villa Solgården vid Hagendalsvägen på 1890-talet.
Uppförd av P. J. Carlsson. Nuv. ägare dir. Einar Ström.

skräcka, då inte så sällan med förvärvet av mark följde ett kanske lika stort område på köpet. En snickare Moreus byggde redan på 1860-talet samhällets första hus i hörnan av nuvarande Kvarngatan—Stenevägen. Stugan fanns kvar ännu för ett 30-tal år sedan.

En annan byggpionjär var Olof Olsson, som i sin stuga hade samhällets första speceri- och diverseaffär, vilken ägdes av P. J. Ekstrand. Olsson lär ha varit den förste, som byggde på östra sidan om järnvägen. Han kallades "Staf-Olle" efter sin far, som hette Staf. O. ägde en gård i Kumla by, varifrån han flyttade en gammal stuga, som han uppsatte på sin skogsmark vid Kumla station. Stugan uppfördes först i en våning men påbyggdes sedan av sönerna Johan och Lars till två våningar samt vitrappades. När grosshandlare P. J. Carlsson i början på 1890-talet inköpte jordområdet och lät uppföra "Solgården", revs stugan och flyttades av dåvarande ägaren, bryggaren Erik Olsson, till en tomt i närheten av Kumla Ångvarn. Den tillhörde under många år O:s dotter, fru Eva Brucewitz. Numera är den emellertid riven. Marken ingår i området för höghusbebyggelsen vid Skolvägen.

Platsen för A. G. Anderssons skofabrik var förr ett stort kärr, som vintertid flitigt användes som skridsko-bana. Vi pojkar sökte på våra stålkor väcka beundran hos flickorna, vilket för det mesta misslyckades.

"Där fanns på vintern skridskois,
där man fick lilla vännen råka.
Och alltid uppå något vis
kunde även fattigt folk få åka."

På kärret plockades bär och svampar.

Förr tillhandahöll SJ s. k. familjebiljett för gång mellan Kumla station och Södra Mos. En sådan biljett kostade 2 kronor om året. Isynnerhet under nederbörd var banvallen en uppskattad gångväg.

Norr om kvarntomten byggde "Jonas på Fallet" en liten stuga. Jonas sydde s. k. barpälsar av fårskinn. Med en sådan päls och ett bastant förskinn av läder spänt omkring sig, och med ett par tumtjocka näverbottnade storstövlar på fötterna, kunde man trotsa Nordpolen.

Länsmansgårdens drängstuga inköptes av en skomakare Vesterlund, som i sin tur sålde den till skräddare Törnberg. Efter sekelskiftet tilltog bebyggelsen i allt raskare tempo.

"Man bygger hus och man timrar på,
gör större hus av smärre,
så man kan undra hur det skall gå,
om sista villan blir värre.
Den som nu senast träder fram i dagen,
stor som idén om tvångsparlagen —
så makalös."

Med "sista villan" avsågs en tornvilla vid Hagendalsvägen, uppförd av F. A. Carlsson. Villan flyttades senare till Kyrkogatan och användes under mer än ett par årtionden som komministerbostad.

Samhällets första municipalstämma hölls den 28 mars 1900. Då valdes skohandlarna F. A. Carlsson och L. J. Pettersson att tillsammans med den av länsstyrelsen valde ordföranden, grosshandlare P. J. Carlsson, utgöra municipalstyrelse. Samtidigt valdes till byggnadsnämnd bankkamrer Arvid Olsson, handlande A. G. Ekman och lägenhetsägare P. O. Rahlén. Till brandchef utsågs tand-

Forts. sid. 37.

FÖRETAGSTJÄNST - KUMLA

när det gäller

Trädgårdsgatan 1

Tel. Örebro 714 90 (ankn. Sävhammar)
714 93

Bokföring och Bokslut, Revisioner och övrigt Bokföringsarbete, Deklarationer och Skatteärenden, Boutredningar och Arvskiften, Dupliceringar och Fotostatkopieringar
Försäkringar av alla slag samt allt tänkbart Skrivarbete.

Minnesglimtar från Hörsta från förra seklet

Av MARTIN ENEMUND

III

På vägen förbi gamla skolhuset i Hörsta, där jag föddes, och som nu blivit Blåbandsföreningens bygdegård, kunde jag från norra fönstret i kammaren se folk, som färdades förbi. Varje lördagsmorgon kom Vallerstafrökna åkande efter sin Grällan. Hon satt där i sin gula vagn med piskan vid sin sida försiktigt nerstucken i fotsacken. Den nåndes hon aldrig ha i handen och inte ens visa för sin ögonsten. Därför hade inte Grällan bråttom, utan hon lunkade sakta på vägen, och jag hade möjlighet att noga kunna iakttaga Vallerstafrökna, där hon satt rak i ryggen och med en värdig hållning. På vintern åkte hon i en bred och rymlig grönmålad ryss (slåde) och var väl klädd i varm skinnmössa och päls. Mot kvällen kom hon tillbaka med sin vagn eller slåde fullpackad med specerivaror och fotogenfat m. m., som hon inköpt vid Kumla station hos någon handelspatron där. Hon var själv handelspatron i Vallersta och hade där handelsbod.

Jag fick företaga min första långtur på egen hand, då jag fyllt nio år i början på 1890-talet, till hennes handelsbod i Vallersta. Min mor skulle baka, och jag fick uppdrag att köpa för 5 öre jäst och vetemjöl, som på den tiden kostade 30 öre per kg. Vanligen hade jag också med en bleckflaska, som rymde två liter med fotogen, som då betingade i pris 18 öre litern. Så skulle jag naturligtvis få köpa för 3 öre bröstsocker eller Nissens bröstkarameller. Jag fick dessa i en stor strut, som Fröken med skicklig hand formade mycket elegant.

Kristina Elisabet Eriksson var född den 14 juli 1837 i Hjulsjö socken i Västmanland på gränsen mot Värmland. Hennes fader skall här ha varit arrendator på Gårdsjö bruksgård.

Hon utbildade sig i sin ungdom till småskollärlarinna och fick anställning i grannsocknen Järnboås. Här skall hon med intresse ha deltagit i den fria religiösa rörelsen. Hon blev härför varnad av prästerskapet och slutligen av skolrådet avsatt från sin tjänst. Hon fick därefter anställning i Tysslinge i Närke vid en småskola, som grundlagts av baptisterna. Hon var en skicklig lärarinna och mycket omtyckt av barn och föräldrar.

Men vid 40 års ålder fattade hon beslut att byta yrke. År 1877 öppnade hon, driftigt och förutseende som hon

Kristina Eriksson
1837—1910

var, en diverseaffär i Vallersta i Kumla socken. Hon fick här snart en stor kundkrets ej blott från Hörsta skolrote utan även från angränsande byar i Täby socken. Folk skyndade från gårdarna i Ekeby på ängsstigarna över slätten mot den nya handelsboden.

Hon hyrde först norra sidan av en stor och lång två-vånings bondstuga hos Lars Larsson d. ä. vid bäcken. I nedre botten hade hon handelsboden inrymd och bodde själv i övre våningen, medan Lars Larsson d. ä. med sin "Karimora" — Katharina Larsdotter — bebodde södra sidan av byggnaden. När sonen Adolf Larsson gifte sig med Hulda Jonsson från Skeppsta i Närkes Täby och övertog fädernegården, flyttade Vallerstafrökna sin butik till Johan Anderssons gård, som ligger litet längre mot norr och på högra sidan om vägen.

Det var dit jag kom första gången med min fotogenflaska för att göra affärer.

Här stannade hon, tills äldsta sonen Erik Johansson gifte sig med sin Hulda och sedan delade gården med sin broder Adolf Johansson (Jämför Kumla Julblad 1957, sid. 27). Då blev Vallerstafrökna åter husvill på grund av giftermål i gården, men kundkretsen var god, och hon lyckades skaffa sig ny affärslokal och bostad år 1898 hos änkefru Josefina Larsson, som hade en gammal stuga ledig på sin gård, som låg uppför backen, ännu längre mot norr på höger sida om vägen. Här stannade Vallerstafrökna och fortfor med sin affär till sin död i oktober 1910. Som biträde hade hon hela sin Vallerstatid sin brorsdotter Levina Eriksson, som sedan blev gift med hemmansägare Emil Carlsson i Hagaby.

Kristina Eriksson tyckte mycket om djur, barn och blommor. Förutom sin ögonsten Grällan hade hon katterna Per och Pål. När de blev gamla och makliga av sig, feta och välfödda som de voro, tog hon sig för att

VÄLKOMMEN

och gör Edra inköp för julen av SKODON i

POSTHUSET, KUMLA - Tel. 703 37

SKOHALLEN
Skolvägen 3

Vallerstaboden var inrymd från 1898 i stugan till höger.

smörja in deras päls med grädde för att tvinga dem att få den näring, som hon ansåg dem oundgängligen behöva, när de nödgades med sina tungor slicka sig rena.

En lördagsafton på våren höll Hörsta ynglinga- och jungfruförening årligen i Hörsta skolhus sin missionsauktion, där av medlemmarna tillverkade eller skänkta varor försålles. Det var dukar, förkläden, bord och pallar m. m. Jag fick ibland nöjet att tjänstgöra såsom skrivare åt den kände auktionisten, kyrkvärden Lars Andersson från Kumlabyn. I skolsalen satt nu Vallerstafrökna och omkring henne hade skockat sig en mängd barn. Hon ropade in åt dem godsaker, och hennes ögon lyste av fröjd. Tydligt hade den forna lärarinnan kvar barnakärleken, som inte ville gå ur henne.

Framför stugan, där hennes bostad och butik var inrymda, anlade hon rabatter och planterade hon blommor i alla kulörer, men olycklig den som skulle råka bryta eller plocka en blomma. Hon ville njuta av blomsterfärgningen i Guds fria natur.

Hon följde med sin tid, och det var säkert för att spara den kära Grållans krafter, som hon skaffade sig en trehjulig velociped. Om hon också i början skall ha kört för nära vägkanten vid Vallerstabacken och hamnade i bäcken, skrämde detta dock inte henne utan hon höll ihärdigt på och övade och körde snart elegant mellan Vallersta och Kumla station på sin glänsande cykel. Om det inte heller nu gick så fort, så åkte hon i alla fall lika snabbt som Grållan lunkade.

Kristina Eriksson var liten till växten och gladlynt, men hon var också mycket slagfärdig. En gång skall någon ha sagt till henne: "Hur kan fröken åka ut och vara klädd i och ha en så gammal grå hatt på huvudet?" "Ja", svarade hon, "det är ej sagt, att allt som är grått är gammalt".

En dag kom till henne en ungdomsvän, en möbelsnickare från hennes hembygd. Hela dagen fick han sitta i en berså och invänta svar på sin anhållan om frökens hand. Slutligen skall hon ha gått ut till honom och

sagt: "När jag är ute och sköter om mörra, vad ska du göra då?"

Hon var frikostig mot sina kunder och bjöd ofta på gott kaffe i sin berså. Vid julen skulle de stadigvarande köparna alltid få en julklapp, t. ex. kaffekoppar och -fat, gräddsnaäckor och sockerskålar, tallrikar och karotter o. d.

Kom någon och klagade över att kaffet, som de köpt i boden, inte var gott, gav hon ett välment råd: "Koka bara bröstet rent i kaffepannan, så blir kaffet gott!"

Vid hennes begravning samlades grannar och vänner och följde henne på sista kyrkofärden. Närmaste grannbonden, Erik Larsson, lät för att särskilt hedra henne spanna sina parhästar framför vagnen, på vilken den blomsterhöljda kistan placerades.

Så åker Vallerstafröken ännu en gång på stigar, där hon många gånger färdats efter sin kära Grållan. Tåget skriker utför backen genom den ståtliga Vallerstaallén med de höga hundraåriga lönnarna, över slätten förbi Hörsta skolhus och genom de gamla byarna. Slutligen hörs från Kumla kyrktorn de klämtande klockorna, som återigen sända ut sin fridshälsning.

Jag har ännu ett minne från Hörstatiden. Det var på 1890-talet. En söndagsafton fick jag följa med min far och mor till Sörgården 3 i Vallersta (avbildad i Kumla Julblad 1957, sid. 27). Sofia Johansson (på gruppkortet nr 5 främre raden från vänster), system till ägaren på gården, Adolf Johansson, skulle just ingå äktenskap med Lars Blom från Vallersta (på fotot nr 8 övre raden från vänster), som sedermera blev hemmansägare i Kumlabyn. De firade sin lysningsdag och uppvaktades av Hörsta Kristliga Ynglinga- och Jungfruförening, som nu var mangrant samlad i Vallersta. Jag kommer ihåg, att vi måste stiga uppför en hög trappa för att komma in i en stor sal, där ett kaffelångbord med en vitglänsande linneduk står dukat och dignar av goda kakor. Här träder ordföranden i föreningen, August Jonsson från S. Mos (på fotot nr 7 tredje raden från vänster), fram, leder i bön och håller ett tal till det unga paret. Han överlämnar brustu (en brudgåva) av glänsande silver. Det var vanligt, att föreningens medlemmar på lysningsdagen uppvaktade dem som skulle inträda i äktenskap och lämnade ynglinga- och jungfruståndet och därmed även föreningen.

Då min far i början av 1877 kom till Hörsta såsom folkskollärare, fanns där dels en ynglinga- och dels en jungfruförening. Ynglingaföreningen, i vilken min far blev sekreterare, ägnade sig huvudsakligen åt bibelstudier och samtal, såsom framgår ur protokollen, och hade även ett lånebibliotek på ett hundratal volymer, medan jungfruföreningen bl. a. ägnade sig åt slöjd, vars alster försålles för missionsändamål.

De bägge föreningarna, som år 1890 var sammanslutna till en gemensam förening, har varit till stor välsignelse både för enskild uppbyggelse och för inre och yttre missionsverksamhet.

Mekaniska problem?

Vänd Eder då till

KUMLA MEKANISKA VERKSTAD

som har stora resurser till Eder tjänst.

Allt inom branschen

Varumärken:

EXCELLENT
Herrskodon

STIL-SKO
Damskodon

GULLIVER
Barnskodon

CAJ-RUBBER
Herrskodon

S: T MORITZ
Sportskodon

*

C. A. Jonssons
SKOFABRIK AB
Kumla

Stil
sko

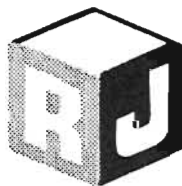
. . . kvalitetsmärke för eleganta och välsittande
DAMSKODON

AB JONSSON & KJELLIN
K U M L A

Förpacknings-

problem?

Kontakta!

RINALDO & JOHANSSON AB
FÖRPACKNINGSINDUSTRI KUMLA

Gäller det

ARBETSHANDSKAR?

Efterfråga

*två märkesvaror av god kvalitet
— välkända sedan årtionden*

Tillverkas av

Paul Johanssons
HANDSKFABRIK - KUMLA

Tel. Örebro 730 73

EN BRA BOK

— *sparbanksboken*

En reserv på sparbanksboken är alltid bra att ha.

Pengarna växer med högsta ränta.

Sparbanken kan även erbjuda många andra tjänster.

Gör ett besök, det lönar sig!

Kumla Sparbank

Tel. 700 12

Filialer i
HÄLLABROTTET
och
ÅBYTORP

Olles MEKANISKA

Erlandsson och Persson

Stenevägen 14 - Tel. 710 18

SVARVNINGAR - KONSTRUKTIONER
EL- OCH GASSVETSNINGAR M. M.

Vid bemärkelsedagar
Kumla Köpmanna-

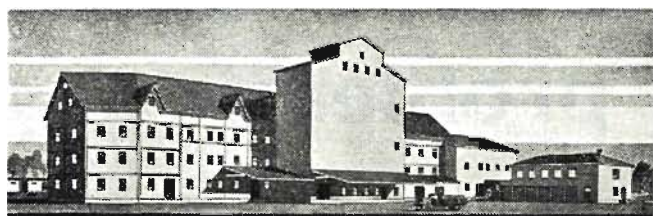
använd Eder av
förenings Presentkort

Haglunds
HÄLLABROTTET

SKINN & LÄDER

Ekman, Haglund AB

TELEFON: VÄXEL 792 30

Kumla Foder- & Utsädes AB

TELEFON 709 00 växel

*

*Utsäden, Spannmål, Foder- och Gödningsämnen
Hö, Halm, Torvströ
m. m.*

Hörsta Kristliga Ynglinga- och Jungfruförening 1890.

Första raden från vänster: 1) Sofia i Hagaro, S. Mos, 2) Hilda Halling, Hörsta, 3) Maria Halling, Hörsta, 4) Josefina Persson, Baggetorp, g. m. Erik Otto Persson, 5) Sofia Johansson, Vallersta, g. m. Lars Blom, Kumlabyn, 7) Kristina Jonsson, S. Mos, g. m. fabrikör C. G. Ström, 10) Sofia Persson, Vallersta, 11) Mina Gewert, Hörsta.

Andra raden från vänster: 2) Amanda Persson, S. Mos, 3) Hulda Pettersson, g. Halldin, 5) Ida Ekström, g. m. Gustav Carlsson, Ekeby, 6) Alma Filipsson, Hörsta, 8) Sofia Larsson, Vallersta, 9) Amalia Blom, g. m. August Jonsson, Arboga, 11) Maria Eriksson, Vallersta.

Tredje raden från vänster: 1) Karl August Gustavsson, Vallersta, 3) Per Persson, Vallersta, 4) Richard Persson, Vallersta, 7) August Jonsson, sedermera skohandlare och rådman i Arboga, 8) Vilhelm Larsson, Långgäilla, 9) Axel Gustavsson, Vallersta, 10) Gustav Carlsson, Ekeby, 11) Karl Johan Larsson, Vallersta, 12) Adolf Pettersson, Vallersta.

Översta raden från vänster: 1) August Olsson, Hagaby, 2) Karl Nilsson, sedermera fabrikör, Kumla, 3) Johan Johansson, S. Mos, 4) Johan Jonsson, Vallersta, 5) Lars Olsson, Vallersta, 6) Gustav Larsson, Skoftesta, 7) Oskar Svärd, Vallersta, 8) Lars Blom, Vallersta, 9) Gustav Blom, Vallersta, sedermera skohandlare i Flen, 11) Per Erik Eriksson, Ekeby, 12) Johan Olsson, Hagaby.

Fortsättn. från sid. 34.

tekniker Aug. Borelius med urmakare Gustaf Olsson som ersättare.

Redan 1896 hölls det första sammanträdet med hälsovårdsnämnden. Då valdes skohandlare Adolf Nilsson till ordförande och skräddaremästare Erik Nystedt till vice ordförande. Den första hälsovårdsstadgan tillkom den 28 oktober 1901. En del sanitära åtgärder vidtogs för att förbättra den eftersatta hygienien. Beslut fattades att alla golv i de små "paviljongerna med hjärtan på dörren" måste cementeras. Åtgärden väckte stark förbittring bland gårdsägarna, vilka endast erhöll en veckas respittid för att verkställa beslutet. När nämnden sedan återkom, visade det sig att blott ett ringa antal åtlytt föreläggandet.

Hur försiktigt kontrollanterna än gick till väga vid besiktningen av hemlighusen, hände det då och då något intermesso. Så var fallet vid en gård intill Hagendalsvägen, där nämnden serverades en kraftig avbasning av skomakare K:s talföra hustru. Hon befann sig nämligen på "paviljongen" och mediterade över livets gåtor, då hon överraskades av nämnden.

Vår tids kumlabor, vana vid de moderna toalettanordningar, vilka ingår i såväl höghus som enplansbygg-

nader, kan knappast föreställa sig hur illa det var ställt med välfärdsanordningarna i fars och farfars Kumla, innan vatten- och avloppsfrågan 1914 fick sin lösning. De djupa diken, som i olika riktningar korsade samhället, var med sin anhopning av all slags orenlighet fruktansvärda pesthärddar och en stor fara för uppkomsten av epidemier av olika slag.

J. J.

Parti från Hagendalsvägen 1915

**Den äldsta affärsrörelsen
vid Stenevägen är**

Enochs

JÄRNVAROR
HUSGERÄD
OLJEKAMINER
Tel. 700 73

TIPS
TOBAK
TIDNINGAR
Tel. 708 71

DAVID HALLQVIST

I GRANELUND

*Lanthandlaren som spekulerade i värdepapper
och blev miljonär*

Av NILS HELANDER

David Hallqvist
1883—1958

— I fjol tog jag 31 och de gick åt. Då kan jag öka till 34 i år.

Rösten i telefon var David Hallqvists i Granelund. Han hade för vana att varje år i november ringa och beställa Kumla Julblad. Det var knappast någon gång fråga om jämna tiotal exemplar och aldrig förekom det några retur.

När han en septemberdag 1958 expedierade en kund i sin affär, sjönk han plötsligt ned och utandades sin sista suck. Den snabba flykten från jordelivet blev som en chock, inte blott för hans närmaste och medhjälpare utan även för hans många vänner, som satte stort värde på den älskvärde och rastlöse affärsmannen.

Affären i Granelund har gamla anor. Redan 1874 etablerade Davids far, Anders Erik Hallqvist, lanthandel i Granelund. Han var då väl förfaren i handelsbranschen. Affären fick från början en efter dåtida förhållanden stor omfattning. Allt vad traktens befolkning behövde, kunde den inköpa hos Anders Erik Hallqvist. Vid denna tid hade partiskomakeriet redan nått en uppmärksammas omfattning i Kumla och även börjat sprida sig till närliggande socknar, däribland Harremo och Viby. H., som följt partiskomakeriets utveckling, insåg, sedan han etablerat sig som lanthandlare i Granelund, att här fanns mycket att göra. Genom att underlätta och uppmuntra detta näringsfång i de nämnda socknarna kunde bättre levnadsförhållanden skapas och därmed också bättre köpkraft. Han anskaffade och tillhandahöll läder och annat material för partiskomakeriet, övertog de tillverkade skorna och lämnade under tiden kredit åt tillverkaren.

Bygdens småbrukare kom alltmer att ägna sig åt skotillverkning för att därmed skaffa sig välbehövliga inkomster. Hos en del tog skomakeriet överhand och blev huvudsysselsättning, medan deras jordbruk blev binäring.

Från en handskriven priskurant från 1892 återges här några priser: Durkops skomakaremaskiner 110:—, nåtlingar mans 42:— pr duss., dam 36:—, storstövlar mans 9:— paret, känger 6:—, lågskor 4:25, damkänger, yllefodrade 4:—, pungar 1:20 paret, lackerade kalvskinn

45:— duss., prima eng. skogarn 2:40 kg, bomullsflanell 33 öre metern, skoband 50 öre duss., kängsnören 8:— pr 100 par, prima symaskinsolja 1:— litern.

Ett klokt förutseende var ett genomgående kännetecken för A. E. Hallqvists företagsamhet och tack vare detta undgick firman att göra några nämnvärda förluster vid den mycket omskrivna kumlakraschen 1898—99.

Vid sekelskiftet hade omsättningen av sko- och lädervaror i parti nått en sådan omfattning, att allt klarare framstod nackdelen med firmans ocentrala läge i Granelund. Beslut fattades därför om en filial i Örebro med äldste sonen, Axel Paul Hallqvist, som föreståndare. Filialen hade sina lokaler vid Engelbrektsgatan 26, med öppen affär utåt gatan och kontor och lagerlokaler inåt gården. Ganska snart överlät fadern emellertid örebroaffären till nämnda son. Granelundsaffärens skoförsäljning blev därefter av mindre omfattning, men förblev en välsorterad lanthandel, som fick till innehavare yngste sonen David Hallqvist.

Affären i Örebro ombildades år 1907 till aktiebolag med A. P. Hallqvist som direktör. Ett betydelsefullt år i firmans utveckling är 1912 i och med förvärvandet av aktiemajoriteten i AB Marks Skofabrik. Expansionen fortsatte med förvärvet av Linde Skofabrik år 1928, AB Hallsbergs Skofabrik år 1932 och aktiemajoriteten i AB Dan. Lundgrens Läderfabrik i Falkenberg år 1940. De båda sistnämnda skofabrikerna sammanslogs emellertid år 1937 till en då nyuppförd stor fabriksbyggnad i Lindesberg. I den stora APH-koncernens ledning inträdde år 1925 sonen Åke och år 1930 sonen Torvald.

David Hallqvist, som var född 1883, hade ärvt sin fars affärsbegåvning. Att gå och vänta på att kunderna skulle komma till Granelund, hade han inte tålamod med. Tidigt började han med sina "utresor", som han kallade färderna till folket i gårdarna. Han tog upp order på allehanda varor. Under det senaste decenniet

Köp JULBLOMMORNA hos

HERBERT PETTERSSONS

Blomsterhandel & Handelsträdgård - Kumla

Tel.: Butiken 701 44, Trädgården 701 38

Blommor i riklig sortering

Blomsterförmedling

Kransar och buketter smakfullt och billigt

var hans största hobby att sälja dammsugare och tvättmaskiner. Det påstås att han under åren sålt 1 000-tals dammsugare.

— Hur är det med dammsugarn nu för tiden? Fungerar den bra? Är det inte på tiden att byta ut den?
— Jaså, inte. — Sonen har ju gift sej, han behöver väl en dammsugare?

Så där kunde det låta. Om inte köpet av dammsugare var aktuellt, försökte Hallqvist med tvättmaskinen. Han kunde verkligen prata för den. Det hördes tydligt att han var husmödrarnas vän . . .

Det går många historier om Hallqvists slagfärdighet. Här är en, som berättats för julbladet av Olle Johansson, Äpsätter.

Vid ett tillfälle kom en för Hallqvist okänd person till affären. Efter att ha tittat sig omkring, yttrade han:

— Här tror jag det finns allting.

— Ja, det mesta svarade H.

— Jag skulle gärna vilja köpa ett fodral till en dynggrep, fortsatte mannen, viss om att göra handlarn förlägen.

— Tack, det har vi. Ett ögonblick bara.

Hallqvist skyndade ut i lagerrummet och kom snart tillbaka med ett par arbetshandskar och sa med sin kända mjuka röst:

— Titta på de här, just sådana här fodral brukar man här på trakten ha på sig när man använder dynggrep.

Det svaret hade inte "spekulanten" väntat sig. Och man undrar inte på, att han inte tyckte det var roligt längre. Historien förmåler inte, om H. fick sälja "fodralen".

Hallqvist fick med tiden allt flera vänner under sina affärsresor, som var ganska vidsträckta, framförallt i Västernärke. Han var välkommen, även om det inte alltid blev någon affär. Man tyckte om den enkle och godmodige handlarn, som höll tillgodo med en kopp kaffe vid en pratstund och intresserat lyssnade till vad man hade på hjärtat. Han visade inte någon brådska och deltog gärna i samtalen.

Granelunds Handel

Anders Erik Hallqvist

Axel Paul Hallqvist

Han var dock en otrolig arbetsmänniska. Kväll efter kväll var han sysselsatt vid sitt skrivbord. Före midnatt var sällan hans arbetsdag slut. Endast sjukdom kunde förmå honom att vika från den vanan.

När Kumla Köpmannaförening år 1929 beslöt om inskränkning av stängningstiden tyckte Hallqvist, att man inte tog nog hänsyn till kunderna. Han ville att affärerna åtminstone på fredagar och lördagar skulle hållas öppna till klockan halv åtta på kvällen.

Hallqvist var känd som en synnerligen sparsam man. För sina besparingar handlade han värdepapper. Vad han inte visste om värdepapper, det saknar mindre betydelse. Han kunde prata aktier och obligationer som den mest sakkunnige börsmäklare. Oavbrutet ökade han sitt innehav av högt kursnoterade papper. Hans inkomst för 1957 är i Sveriges Taxeringskalender upptagen till nära 50 000 kronor. Även om han på sina "utresor" gjorde en hel del förtjänster, så var nettot från affärsrörelsen förhållandevis ganska litet. Det var avkastningen från värdepapperen, som gjorde honom till en av Viby kommuns största skattebetalare. Granelund ligger nämligen blott en kilometer från Hardemogränsen. Det kan man kalla otur, först för Hardemo och sedan för Kumla landskommun.

Den intelligente och högst spekulative handlarn från Granelund hade långt före sin bortgång börjat att spara på den andra miljonen. Störste arvtagaren blev inte hans efterlämnade broder, utan svenska staten.

Hallqvist var en varm hembygdsvän. Han frågade ofta om det kommit ut någon ny bok om Närke. Något större intresse för föreningsliv tycks han inte ha haft. Han var dock mångårig medlem av blåbandsföreningen "God Framtid" i Viby socken. Åtminstone vid ett tillfälle lämnade han ett rikligt bidrag till ett frikyrko-bygge. Mot sina trotjänare i affär och hushåll var han mycket generös. Sällan får man höra så vackra vitsord, som de fällt om sin arbetsgivare.

— David Hallqvist var stor i sin hjälpsamhet, säger grannarna. Var det någon som råkat i ekonomiskt

Kumla Gummi-
Manne Larsson **VERKSTAD**

BIL-, MOTORCYKEL-,

TRAKTOR- OCH HÄSTVAGNSDÄCK

GUMMIREPARATIONER. BENSIN OCH OLJOR

Telefon 703 50, 711 55

”Senapskornet” 1909

Ovanstående gruppfoto har ställts till Kumla Julblads förfogande av kyrkoherde Nils Hallmén, Årdala, vars mor, Mina Hallmén, är med på fotot.

Om ”Senapskornet” berättar fröken Frida Samzelius, Stationsgatan 12, Kumla, att sykkretsens samlades ett par gånger i månaden hos fröken Hanna Falk, syster till

trångmål, så var det bara att vända sig till H. Han avvisade ytterst sällan någon. Hela hans uppträdande var ödmjukt och värdigt. Ingen, som ej kände honom, kunde ana att den enkle handlarn med den lilla men väl-sorterade affären var en så förmögen man.

Efter H:s död var det på tal att affären skulle nedläggas. Ortsbefolkningen ville emellertid inte vara med härom utan övertalade Ernst Olsson, som varit i Hallqvists tjänst sedan 1948, att övertaga rörelsen. Man har gjort liksom en tyst överenskommelse att ge H:s trojänare det stöd, som han behöver för att åt orten bevara handelsboden med 85-åriga anor.

Sista samtalet jag hade med den försynte köpmannen var kort före hans frånfälle. Jag höll på att samla uppgifter till serien ”Min barndoms gata” i Kumla Julblad. På 1870-talet fanns vid Stenevägen en av de första butikerna i stationssamhället. Innehavare av affären hette A. P. Hallqvist. Var han måhända släkt med handlarn i Granelund? Troligen, men på vilket sätt var ej bekant. David Hallqvist bad att jag skulle göra efterforskningar, ty han var mycket nyfiken på hur det förhöll sig med släktskapet. Blott några få dagar efter vårt samtal nåddes jag av budskapet att den verksamme affärsmannens jordevandring nått sitt slut.

prosten Axel P. Falk. Andamålet var att förfärdiga olika slags sömnadsarbeten, som sedan såldes vid särskilt anordnade försäljningsaftnar ett par gånger årligen. Medlen gick till Kinamissionen. Till sykkretsen, som var helt fristående, var alla för missionen intresserade damer välkomna.

De äldre kumlaborna igenkänner säkert de flesta av damerna, som julbladet med fröken Samzelius’ hjälp lyckats identifiera sålunda:

Första raden: Lärarinnan Maria Svensson, fröken Anna Persson, Kumla by, fröken Jenny Lundh, Karl-Axel Lundholm (?), fröken Frida Samzelius och fru Carolina Ohlin, Kyrkogatan.

Andra raden: Fru Maria Stenström, Brånsta, fru Julia Mannerfelt, Säbylund, fru Lisa Pettersson, Prästgården, fröken Hanna Falk, Stationsgatan 12, fru Emma Andersson, Kumla by, och fru Augusta Andersson (A. G.), Järnväggsgatan.

Tredje raden: Frökn. Emma och Magda Norelius, Kumla by, fröken Augusta Larsson, Stationsgatan, sjuksyster Otilia Sandén, Köpmangatan, fru Maria Lundholm, Södra Mos, fru Elin Lundholm, Örebro, fröken Emma Andersson, Säbylund, föreståndarinnan Sofia Lindgren, Ålderdomshemmet och fru Mina Hallmén, Fylsta.

”Bortrest på en måne”

En av Expressens medarbetare tror inte att ryssarna ”kom först” till månen. När han i somras besökte en liten närkesstad läste han nämligen på dörren till ett litet skomakeri följande meddelande:

Bortrest på en måne.

G. Johansson

Anlita WEIDERMANS OMNIBUSTRAFIK

Tel. 703 65, 713 65

Moderna turistbussar med nackstöd, radio och guidmikrofon. Begär offert!

Res med vår linjetrafik

Örebro—Kumla—Hallsberg—Vretstorp. Kumla—Hardemo. Kumla—Yxhult—Kvarntorp.

Kumla—Yxhult—Bredsätter—Ålsta—Hallsbergs kyrka—Hallsberg—Kårstahult.

F. N. WEIDERMAN

Modell E 504

VISST LÖNAR DET SIG att köpa en kvalitetsvara. Den här skon som är i teakfärg är gjord av utvalda råvaror över en bekväm och skön läst och med den populära skifelsulan.

Be Er skohandlare att få prova en

Joels-Sko

vid nästa skoköp!

Joels-Skon är i en arbets- och material-kvalitet som skänker verklig skotrivsel

Allt flera landet runt väljer Joels-Skor som

Tål att titta på
Tål att slita på

Kommanditbolaget

JOEL ANDERSSON

KUMLA

Modell H 122

FRAKTISK ELEGANS
Visst går det att vara varmt och praktiskt "skodd" och ändå elegant. Det bevisas med denna sko. Ljuvligt skönt varmfoder. Tunn platåsula och slitsula av gummi.

Gå ej omvägar

GÅ RAKA VÄGEN TILL

KUMLA BYGGVAROR

CARL JOHANSSON TRÄVARUAFFÄR AB

Telefon Örebro 709 45 (växel)

TEGELRÖR, MUR- och FASADTEGEL, BYGGNADSMATERIAL samt JÄRNVAROR, ALLT FÖR GOLV (Linoleum m. m.) TRÄVAROR av alla slag - Distriktsförsäljning för Örebro län av Ankarboard och Plywood

Försäkringsaktiebolaget

HANSA

FÖRSÄK

RINGAR

Ombud i Kumla: Folkskollärare GUSTAF HAGSJÖ

Telefon 703 90

Geos PAPPER AB

Jönköping - Tel. växel 190 70

Kommissionär för PAPYRUS, Mölndal

Alla sorters Post-, Skriv- och Tryckpapper. Påsar. Bindgarn

MUNKSJÖ välkända omslagspapper m. m.

Representant:

HELMER ERNESTAM, ÖREBRO

Västmannagatan 18 - Tel. 11 30 70

KONJUNKTURERA VÄXLA!

Se till att försäkringskyddet är betryggande! Om inte —

Ring upp ALLMÄNNA LIV-ODENS

repr. i Kumla och begär offert

GUSTAF HAGSJÖ, tel. 703 90

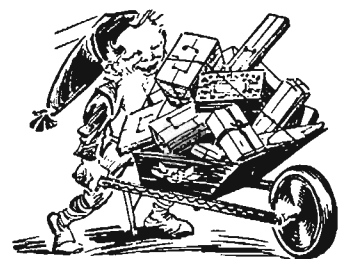
HERBERT WIDÉN, tel. 704 85

RUDOLF WÆRN, tel. 713 54

**Köp julklapparna i
Kumla Järn- & Redskapshandel**

FREDRIK EMBERG

Tel. 700 25, 703 25

De stilfullaste

NYHETERNA I

TYGER, GARDINER, BLUSAR
UNDERKLÄDER och STRUMPOR

Hills
Tel. 704 46, 714 47

En julklappsbok!

»Mer skomakare än folk«

Inbunden i trevligt band 15:—

Hos bokhandl. i Kumla och Hallsberg

Kumla Motor- & Mek. Verkstad

ERIK FOGELQVIST

Tillverkar och försäljer olika slags SKOFABRIKSMASKINER såsom:
Skär- och Vikmaskiner, Bank-, Bandslip- och Ruggmaskiner, Slipmaskiner med borstar,
Sandalpinnmaskiner, Naggmaskiner -- Kullager, Remskivor, Komprimerade axlar

Magasinsgatan 19 - Tel. 703 51

Noggrant arbete garanteras Billiga priser

Gör Edra julinköp i

GÖSTA BLIXTS

Speceri- & Matvaruaffär

Norra Kungsvägen 18

Tel. 706 12

Vår måltid intaga vi bekvämt och billigt å

MJÖLK-BAREN

Köpmangatan, Kumla - Tel. 702 86

Beställningar mottagas

tag kontakt med

Säljande

när det gäller förpackningar
med eller utan tryck

AKTIEBOLAGET

KUMLA KARTONG

INDUSTRI

V. DROTTNINGGATAN 38, KUMLA

TEL. **75480**
RIKTNUMMER 019

KUMLA IDROTTPARK

i ny gestalt

Helge Olsson
Idrottsplatsnämndens ordf.

Den gamla idrottsparken i Kumla, där älskarna av olika idrottsgrenar upplevt så många högtidsstunder, när det gäller både allmän idrott och fotboll, är nu ett minne blott. Under det senaste året har en helt ny idrottsplats växt fram. Visserligen ligger den på samma ställe som den gamla, men det är inte mycket som påminner om densamma. Besökarna vid nästa års idrottstävlingar kommer att möta en helt ombyggd och modern anläggning.

Vad är då orsaken till denna omvandling? Jag skall här försöka göra en lång historia kort. Idrottsföreningen, som ägde gamla idrottsparken, hade som alla ideella föreningar ont om pengar. Även de mest nödvändiga reparationer på byggnaderna och banorna måste av ekonomiska skäl eftersättas. Allt förföll undan för undan. Till slut ansåg sig dåvarande styrelsen ej kunna göra annat än erbjuda staden att köpa anläggningen. Några pengar att rusta upp parken för hade man inte.

Staden tillsatte en kommitté att förhandla med idrottsföreningen om ett eventuellt köp av parken. Vid förhandlingarna kom man överens om att föreslå idrottsföreningen att sälja parken till staden och stadsfullmäktige att köpa den.

Vid idrottsföreningens årsmöte den 20 november 1954 beslöts att godkänna det upprättade köpeavtalet. Visst höjdes det betänksamma röster emot försäljning. Man tyckte det var tråkigt att ej kunna ha en egen idrottsplats i fortsättningen. Bl. a. uttrycktes farhågor för, att staden skulle använda tomten till bostadsbebyggelse. Och man kunde väl förstå föreningens dåvarande ordförande, Gösta Johnzon, när han vid redogörelsen för kommitténs arbete och det kontrakt som förelåg bl. a. yttrade: "Det är inte med någon större glädje, som vi tar detta steg om försäljning av idrottsparken, då det ligger ett stort pionjärarbete och många frivilliga dagsverken bakom parkens tillkomst. Men åtgärden är nödvändig", slutade han.

Årsmötets beslut om försäljning blev dock enhälligt.

Frågan kom på stadsfullmäktiges bord den 20 december 1954. Beslutet i fullmäktige blev enhälligt. Idrottsparken skulle inköpas och man hade även klart för sig, att staden skulle vara tvungen att rusta upp densamma. Man ansåg att staden ej kunde vara utan en idrottsplats. Priset var 31 000 kronor eller samma som taxeringsvärdet. En idrottsplatsnämnd tillsattes senare, med uppgift att handha idrottsplatsens vård och förvaltning.

Idrottsplatsnämnden ansåg, efter hörande av expertis på området, att det ej skulle löna sig att kosta på en

upprustning av den gamla anläggningen. Detta skulle dra alltför stora kostnader och ändå ej bli bra. Ett nytt dispositionsförslag upprättades, vilket antogs av stadsfullmäktige den 29 oktober 1956. Den 28 okt. 1957 beslöt fullmäktige antaga ett upprättat förslag till ombyggnad av idrottsparken och den 20 januari 1958 att antaga ett av idrottsplatsnämnden framlagt förslag om nybyggnad av idrottsläktare. Åt nämnden uppdrogs att söka erforderliga tillstånd m. m.

Nämnden inlämnade omedelbart ansökan till arbetsmarknadsmyndigheterna att få utföra arbetena. Detta beviljades snabbt och redan på våren 1958 kunde arbetena påbörjas.

Ett och ett halvt år har gått sedan dess och nu kan man betrakta anläggningen som i det närmaste färdig. En del av den har redan tagits i bruk.

Anläggningen består av: En gräsplan med måtten 106×66 meter och en lika stor träningsplan, som även användes som skridskobana, löparbanor med 400 meters omkrets samt kast- och hoppbanor. I idrottsläktaren inrymmer fyra omklädningsrum för tränande och tävlande samt ett för funktionärer. Dessutom bastu, expedition, materialrum, kiosk för försäljning, pannrum och toaletter för allmänheten. Läktaren rymmer 740 personer.

Vad har då den nya idrottsparken kostat? Hela anläggningen var kostnadsberäknad till 804 385 kronor. Även om inte allt är klart ännu, så räknar nämnden med att ej behöva begära tilläggsanslag.

Projektör för parkarbetena — med planer och löparbanor — har varit Riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté och entreprenör AB Vägbyggnader i Hallsberg, arkitekt för läktarbygget arkitektfirman SAR Nils G. Nilsson, Bo Sundberg och Erik Wirén, Norrköping. Entreprenör för läktarbygget har varit AB Borg och Fjällström, Kumla, samt VVS-entreprenör Kumla Rörinstallationer och El-entreprenör Kumla Elbyrå. Kontrollant för samtliga arbeten har varit planeringsingenjör Rolf Krull.

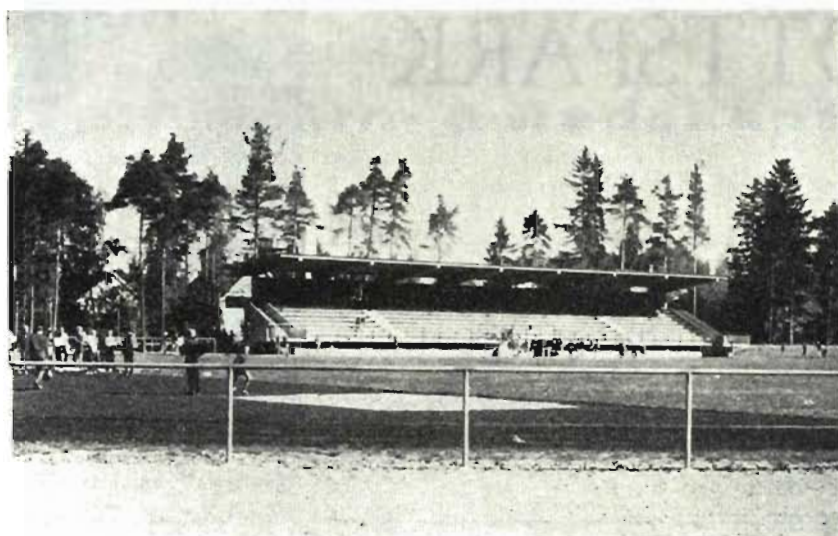
Fulklapparna ORDNAS LÄTTAST VID BESÖK I

OP: S Bosättningsaffär, Kumla

Stor sortering!

Telefon 707 61

Parti från nya idrottsparken

Som jag redan nämnt har en del av anläggningen redan tagits i bruk. Det är träningsplanen, löp- och hoppbanor samt omklädningsrummen. Gräsplanen beräknas kunna tagas i bruk tidigast i juni månad 1960.

Mycket ungdomar har redan använt parken för utövande av lek och idrott. Under september — den första månad anläggningen kunnat användas — har det i genomsnitt varit 300 besök per dag, vissa dagar över 400. Det är att hoppas, att ännu flera ungdomar nästa år skall finna vägen till idrottsplatsen och delta i träning, och

kanske också tävling. Om så blir fallet, har staden ej gjort någon dålig investering. Staden har fått en vacker idrottsplats och Kumlas ungdom en trevlig och modern tränings- och tävlingsbana, där de kan bygga upp sin kropp till hälsa och krafter för kommande år. Men även en plats där stadens ungdom får mäta sina kunskaper på det idrottsliga området med ungdomar från andra samhällen, och stadens befolkning kan få uppleva tjustringen i idrotten lika intensivt som i gamla idrottsparken.

Helge Olsson

Kumla Julblads pris till Sven Ove Svensson

En dag i slutet av september ringde jag upp brandstationen i Kumla för att gratulera brandchefen till Kumla Julblads hederspris för bästa idrottsprestationen i Kumla under året och fick ett förvånat svar: "Jaså minsann, det var en stor överraskning." Och att brandchefen i Kumla heter Sven Ove Svensson och är en av Sveriges mest kända fotbollsspelare, det vet väl vid det här laget nästan alla kumlabor. Vi kom överens om att träffas för en pratstund och det blev för undertecknad ett mycket givande samtal.

Sven Ove hade åtskilligt att berätta och gjorde det på ett intressant och medryckande sätt. Jag fick bl. a. veta att han deltagit i över 1 000 fotbollsmatcher, varav 550 i Hälsingborgs IF, representerat Sverige i 39 landskamper och besökt över 50-talet länder.

Sven Ove Svensson eller SOS som han ofta kallas, särskilt i pressen, är född i Norra Wamm utanför Hälsingborg 1922. Han började som 14-åring att spela fotboll i Farsby. Efter realskolexamen fick han plats som kontorist i Ängelholm och var i idrottsföreningen där

med om att vinna div. III. Han flyttade senare tillbaka till Hälsingborg och spelade med i en förening vid namn Drott. Under hans tid där vann föreningen både div. IV och III. Sin debut i Hälsingborgs IF och allsvenskan gjorde han 1944 i en match i Borås mot Elfsborgs IF där det dock blev nederlag för Hälsingborg med 0—1. Landskampsdebuten skedde i Karlstad 1948 och motståndare var Norge. Självklart har han åtskilliga roliga minnen från sin fotbollskarriär, inte minst från tre resor till Fjärran Östern. Sina bästa matcher anser Sven Ove att han gjort i landskamperna mot Skottland i Glasgow 1953, då Sverige vann med 2—1 och då även de båda örebrospelarna Orvar Bergmark och Gösta Lind deltog och mot England i Stockholm 1955, då resultatet blev oavgjort 0—0. Ett par matcher, som han däremot helst vill glömma, är landskamperna mot Ryssland i Moskva (0—7) och i Stockholm (0—6).

Sven Ove tillträdde sin plats som brandchef i Kumla 1957, men det året blev det inte någon fotboll av för honom då han opererades för en miniskkada. 1958 bör-

Folkets Hus

TEATER - FILM - LOKALER - BUTIK FÖR TOBAK OCH
TIDNINGAR ● ARRANGERAR BRÖLLOP - MIDDAGAR
SAMKVÄM I TRIVSAM MILJÖ

RING 70152

Sven Ove skriver autografer

jade han däremot hårdträningen med IFK Kumlas fotbollsgrabbar och siktet ställdes in på div. II. Det lyckades emellertid inte för Kumlakamraterna att vinna serien det året, men resultatet blev dock en hedrande tredjeplacering. Våren 1959 intensifierades träningen ytterligare med bl. a. språngmarscher i snön utanför brandstationen och med hård gymnastik. Då Kumla Idrottspark är under ombyggnad har alla träningsmatcher och även hemmamatcherna i serien måst spelas på bortaplan, de sistnämnda på Hallsbergs idrottsplats. Detta måste ju innebära ett mycket stort handicap för ett lag och det var nog inte många som under dessa betingelser var villiga att sätta sina slantar på IFK Kumla som serie-segrare. Det lyckades dock kumlagrabbarna, mycket tack vare Sven Oves insats, att vinna serien och kvalificera sig för deltagande i div. II nästa år. I början var det mycket spännande och flera lag turades om att leda, men efter en fin slutspurt med idel segrar drog IFK Kumla ifrån och vann serien med hela 9 poäng före närmaste lag, Karlskoga IF. Så här såg tabelltoppen ut efter seriens slut:

IFK Kumla	.....	20	17	1	2	56—12	35
Karlskoga IF	.....	20	12	2	6	53—39	26
Rynninge IK	.....	20	9	7	4	38—25	25

Sven Ove trivs bra i Kumla både med sitt arbete och med sina kamrater i IFK, som villigt följt honom i hans hårdträning och han har även berömmade ord att säga om de intresserade ledarna Gunnar Sahlin och Knut Backne. Hur kommer det då att gå för IFK Kumla i div. II? Jag ställde frågan till Sven Ove och han var övertygad om att det skulle finnas goda möjligheter att

hänga kvar, särskilt då om spelet gick lika bra som det har gått de sista seriematcherna i höst. Visserligen önskade han själv draga sig tillbaka som spelare, då han ansåg sig ha gjort sitt nu, men han ville gärna försöka träna grabbarna till nya segrar. Så var det intressanta samtalet slut och jag önskade Sven Ove ytterligare framgångar med sitt fotbollslag, IFK Kumla.

I detta sammanhang bör nämnas att svåraste konkurrenten till årets hederspris har varit gymnasten Hans Gunnarsson. Då han är ung och mycket lovande, kommer han säkert att till nästa år framstå som en mycket stark kandidat till priset.

Jag tror dock inte att någon förringar Sven Ove Svenssons verkligt storstilade insats i Kumla idrottsliv 1959.

Algot Doblwitz

*

Kumla Julblads pristagare 1942—1959

1942	Werner Hardmo	gång
1943	Åke Andersson	gång
1944	Anna-Greta Nyström och Sten Olsson	gång
1945	Stina Jutterström	orientering
1946	Tage Fägersten	fälttävling
1947	Gunnar Pousette	fotboll
1948	Malte Pihl	allm. idrott
1949	Arne Axelsson	cykel
1950	Lennart Ericsson	allm. idrott
1951	Gösta Larsson	fotboll
1952	Harald och Roland Svensson	orientering
1953	Bengt Nyvelius	tennis
1954	Ove Adamson	cykel
1955	Leon Danielsson	skytte
1956	Bertil Elgh	bordtennis
1957	Bertil Andersson	brottning
1958	Gunda och Sigrid Norrman	allm. idrott
1959	Sven Ove Svensson	fotboll

Sven Ove Svensson hyllas av lagkamraterna efter sin 500:e match i Hälsingborgs IF.

Alltid färska

TOBAKSVAROR

BRILON-pipan

av BRlar, nyLON och RATOS

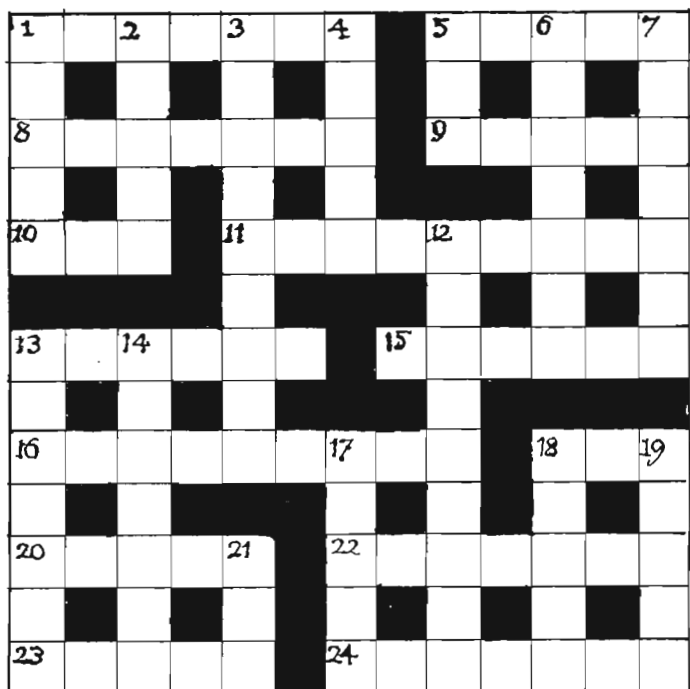
Ombud för AB Tiptjänst

Tekniska artiklar - Pappersvaror - Tidningar - Tidskrifter - Böcker

BERGQVIST & C:o - CIGARRAFFÄR

Köpmangatan 15, Kumla - Tel. 701 07

Kumla Julblads korsord 1959

Vågräta ord:

1. Församling nära Kumla (7).
5. Sveriges i fråga om litenhet femte provins (5).
8. Mansplagg (7).
9. Är ofta divanbordet (5).
10. Finns flera i Halland (3)
11. Kallas ofta något, som fanns före vår tideräkning (9).
13. Några tiotal (6).
15. Kallas också oseder (6).
16. Böra debattörer vara (9).
18. Följes ofta av -møj (3).
20. Bli barn av clowner på cirkus (5).
22. Världsstad med många svenskar (7).
23. Berömd svensk stjärna (5).
24. Silvermynt (7).

Lodräta ord:

1. Svorsord (5).
2. Förr på militärbyxor (5).
3. Utveckling (9).
4. Kan ersättas med även (5).
5. Ental (3).
6. Ej latinare i läroverk (7).
7. Konstsnobbar (7).
12. Livfull i skådespel (9).
13. Kan träffas mellan oeniga parter (7).
14. Står över gesäll (7).
17. Lutande väg (5).
18. Stränginstrument (5).
19. Världens ända (5).
21. Försona (3).

För den först öppnade rätta lösningen utbetalas, i likhet med förra julen, ett första pris av 10 kronor. Andra och tredje pris 5 kronor.

Lösningarna, som adresseras "Kumla Julblads korsord", fack 95, Kumla, skola vara inkomna senast den 15 januari 1960. Pristagarnas namn meddelas som vanligt genom anslag i Dohlwitz bokhandel.

Pristagare 1958:

- 1) Fröken Birgit Wallström, Kumla, 2) Ingenjör Å. Mosseby, Falun, 3) Prosten C. G. Willén, Kumla.

Innehållsförteckning:

	Sid.
Gud med oss. Av pastor Ivan Bjurbo	1
Hur Kumla kyrka byggdes. Av byggnadsintendent Henning Julin, Stockholm	2
Åsbro—Hallsberg—Kumla. Av skofabriksarbetare Hugo Ericsson	5
Från gamla albumblad	9
Kumlaminnen VII. Av förbundsordf. O. L. Gillberg, Älvsjö	9
Kumla och Kumlabor i litteraturen. Av kommunalkamrer Tage Tapper	10
Frans August Carlsson. Av boktryckare Nils Helander	17
Gårdar och byar i Kumla XVI. Av Nils Helander	19
En läkare med humor. Av Nils Helander	22
Min barndoms gata VII. Av Nils Helander	23
Prostar i Kumla. Av prosten Karl Bäckgren, Askersund	27
Hyllning till hembygden. Av Alva Palm	32
Några minnen från sekelskiftets Kumla. Av J. J.	33
Minnesglimtar från Hörsta från förra seklet. Av läroverksadjunkt Martin Enemund	35
Hörsta Kristliga Ynglinga- och Jungfruförening 1890 ..	37
David Hallqvist i Granelund. Av Nils Helander	38
Senapskornet 1909	40
Kumla idrottspark i ny gestalt. Av ombudsman Helge Olsson	41
Kumlaidrotten 1959. Av bokhandlare Algot Dohlwitz	43
Kumla Julblads korsord 1959	44

Lösning av Kumla Julblads korsord 1958

ELBYRÅN

N. Persson

KUMLA

Köpmangatan 16
Tel. 792 60

ÖREBRO

Kungsgatan 44
Tel. 11 19 01

HALLSBERG

Stortorget 1
Tel. 100 67

SÄLJER - INSTALLERAR - REPARERAR

allt elektriskt

FÖR EDRA TRANSPORTER ANLITA

Kumla-Hallsbergssortens Lastbilcentral

Telefoner: Kontoret, Sveavägen 11, Kumla växel 792 40
Föreståndarens bostad 708 84
Blåberga grustag 0582/114 67

- Utför alla slags TRANSPORTER
- LASTMASKIN och TRAILER för hyrning
- Försäljer: SAND - GRUS - MAKADAM

En julklappsbok!

MEDAN LÄGERELDEN BRINNER

Inbunden i trevligt band 14:—
Hos bokhandl. i Kumla och Hallsberg

E. Melins

BEGRAVNINGSBYRÅ

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som eldbegängelse. Begravningsbil tillhandahålles

Telefon 700 61

Örebro läns Lantmäns Centralförening

Filial i Kumla

Telefoner:
701 77, 705 87

STRÅFODER - UTSADEN - BETNINGSMEDEL - FRÖER
FODERÄMNEN - GÖDSELMEDEL - SPANNMÅL M. M.

AB. HJ. MODINS

Klack- & Lädervaruindustri

HÄLLABROTTET

Tel. Örebro 723 79

Tillverkning av:
LÄDERKLACKAR
POMPADURKLACKAR
såväl dam, mans som barn
alla slag

KUMLA ÅKERI

Innehavare: HENRY och HARALD KARLSSON

Rekommenderas!

UTFÖR ALLA SLAGS KÖRNINGAR

Telefoner 706 58 och 706 59

Värme- och sanitära installationer

inom såväl nybyggnader som gamla byggnader, servisleddningar, vattenmätareanläggningar samt inställning och justering av element och radiatorer för bränsleekonomi. Packning av kranar, rensning av avlopp samt alla förekommande reparationer utföres.

KUMLA

Rörinstallationer

Rådfråga oss innan Ni låter utföra installationer och reparationer

Kontor och lager ODENGATAN 3, KUMLA — Tel. 711 80

Av Kumla stad auktoriserad rörledningsentreprenör

John Englund & C:o K/B

BLECK- och PLÅTSLAGERI

Ringvägen 18, Kumla

Tel.: Verkstad 708 22, Bostad 708 78
Verkmästare Tore Johansson 796 81

UTFÖR ALLA SLAGS
PLÅTSLAGERIARBETEN

MODERATA PRISER

BEGÄR OFFERT

Widströms Måleriaffär

Innehavare Göte Andersson

Stenevägen 32, Kumla Tel. 706 65, bost. 750 54

UTFÖR ALLT INOM BRANSCHEN

Förstklassigt arbete

Moderata priser

C. G. STRÖMS AB.

TEL. VAXEL 709 20

KUMLA

ETABLERAD 1888

T I L L V E R K A R

KVALITETSSKODON

VARUMÄRKE

Bygg brandtryggt

I ett Ytonghus "stenhus i byggsats" kan Ni känna brandtrygghet och ekonomisk säkerhet.

När Ni köper ett Ytonghus får Ni en byggsats, som innehåller YTONG — ett värmeisolerande och brandsäkert stenmaterial, som är lätt att bygga med — samt trävaror, snickerier och natursten. Med byggsatsen följer också fullständiga entreprenadhandlingar såsom arbetsritningar och -beskrivningar för byggnadsarbetet, värme, sanitet och elektrisk installation. Ni får även hjälp i tekniska, ekonomiska och administrativa byggnadsfrågor.

Resultatet blir en bra och billig bostad — sparat kapital.

Rekvirera vår färgillustrerade katalog, som presenterar hustyper passande många smakriktningar.

AB YTONG-hus

Länsrepresentant:

Byggnadsingenjör *Sven-Olov Rosenberg*

c/o YXHULTS STENHUGGERI AB - HÄLLABROTTET

Telefon: Örebro 720 70